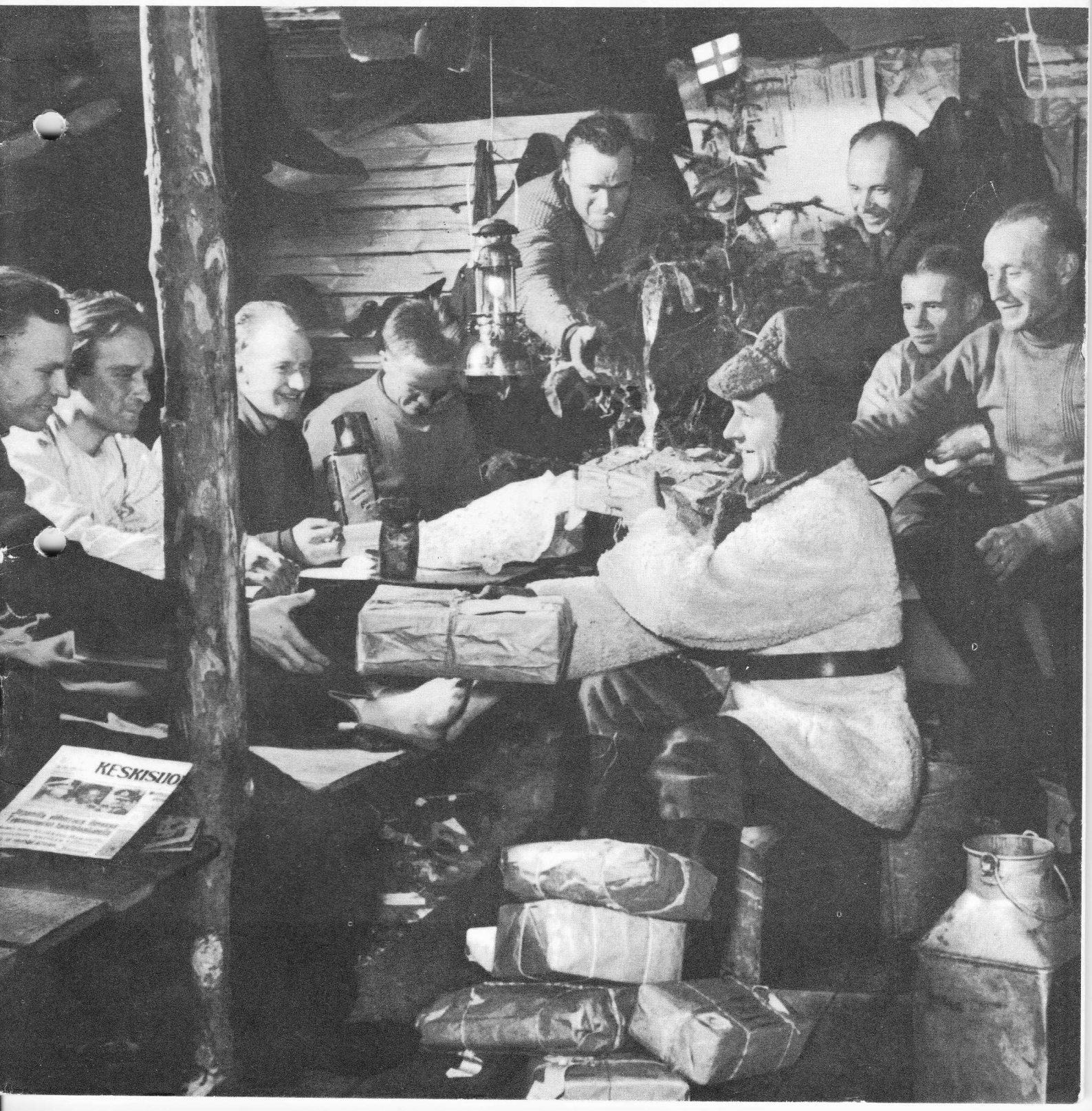
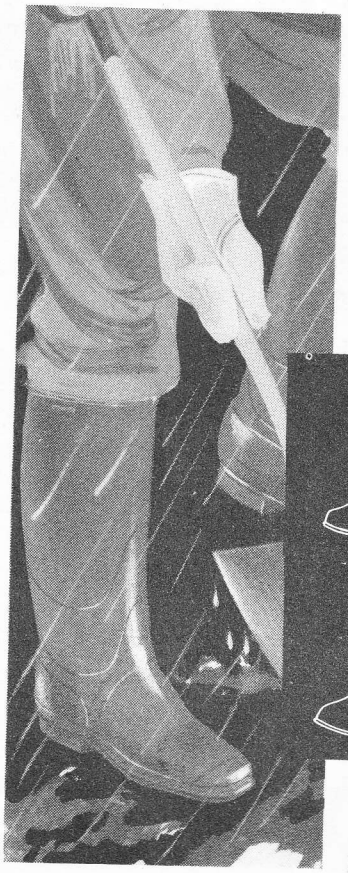
KANSA TAISTELI

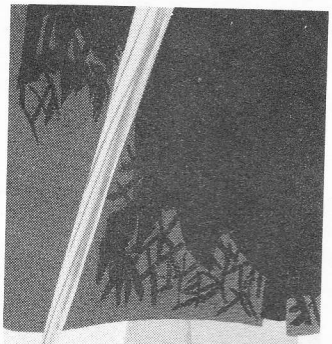
- miehet kertovat

N:o 11-12 1958

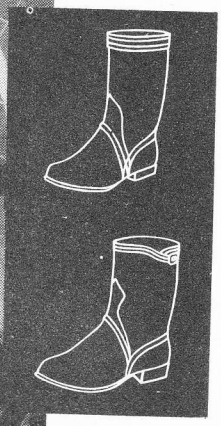

Siellä saapas astuu missä kenkä kastuu

Metsä, musta, ruskea. Hinta 1.500:—

Kaisa, musta, lido. Hinta 1.050:—

◀ **Turva,** musta, ruskea. Fluorisoiva nauha suojaa syyspimeällä.

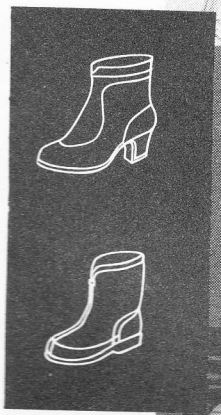
Hinta 730—980:—

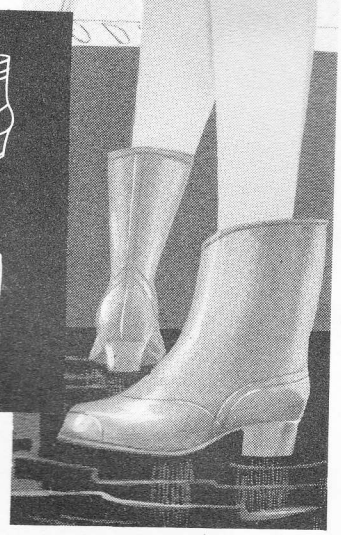
Sirkku, ▶ lido, tango. Hinta 1.250:—

◀ **Taina,** musta. Hinta 1050:—

Taru, ▶ tibet, lido, luunväri, punainen, sininen, valkoinen.

Hinta 730—860:—

Suomen Gummitehdas Osakeyhtiö

KUMITEOLLISUUS OSAKEYHTIÖ

pellolla - metsässä - maastossa

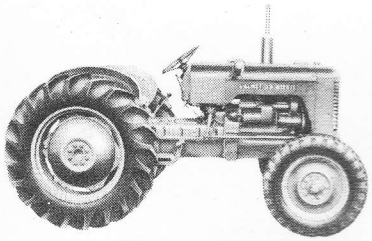
Aina yhtä luotettavia ovat Suomen olosuhteita varten kehitetyt kestävät, ketterät ja tasapainoiset VALMET-traktorit. Niiden suurta suosiota todistaa se, että yli 10.000 Valmet-traktoria pyörii jo Suomen pelloilla ja metsissä.

VALMET-traktorien maastokelpoisuus todettiin m.m. Rovajärven suuressa sotaharjoituksessa, jossa ne joutuivat työskentelemään erittäin vaikeassa korpimaastossa.

VALMET

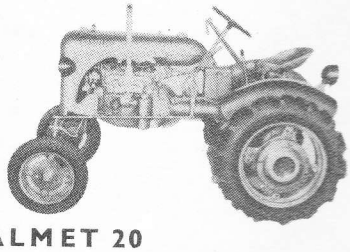
Valmet Oy, Tourulan Tehdas, Jyväskylä. Puh. 14900

Pääkonttori: Kaivokatu 10, Helsinki. Puh. 11441

VALMET 33 DIESEL

Voimakas, nykyaikaisinta traktoritekniikkaa edustava dieseltraktori. Teho 37,5 hv/2000 r/min, nopeudet 1,2—28,5 km/h. Maavara 45 cm, paino 1600 kg.

VALMET 20

Eräs johtavista traktorimerkeistä Suomessa. Teho bens. 20 hv, petr. 18 hv/2000 r/min, nopeudet 4,1—18,0 km/h. Maavara 47,5 cm, paino 900 kg.

No:t 11–12

6. 12. 1958
2. vuosikerta

KANSA TAISTELI
– miehet kertovat
KERTOMUKSIA SOTIEMME TAPAHTUMISTA

PÄÄTOIMITTAJA: Kenraaliluutnantti A. Blick. TOIMITUSKUNTA: Puheenjohtaja kenraaliluutnantti K. L. Oesch, jäsenet kenraalimajuri Verner Gustafsson, kenraalimajuri R. Lagus, kontra-amiraali S. Sundman, eversti L. Harvila. eversti B. Ikonen, eversti E. Kuussaari, eversti G. Magnusson, eversti Valo Nihtilä, eversti U. A. Tähtinen, varatuomari Julius Lagus, vääpeli G. Lehti. TOIMITUS: Päätoimittaja Munkkiniemi, Dosentintie 2, puh. 48 20 50, toimittajat Simonk. 12 A 4, puh. 66 26 96. KONTTORI: Helsinki, Korkeavuorenkatu 28. Puhelimet: tilaukset 19 367, levikinhuolto 62 22 71. Postisiirtotili n:o 94941. KUSTANTAJA: Sanoma Osakeyhtiö.

ILMESTYY VUONNA 1958 12 NUMEROA, JOISTA 2 KAKSOISNUMERONA. TILAUSHINTA 600 MK

NIILO SIMOJOKI

JOULUN ALLA VUONNA 1958

VUODEN 1958 joulukuu johtaa meidät kuin itsestään neljänkymmenen ajastajan taakse. Vuosi sitten katsoimme julistettuun itsenäisyyteen. Nyt katsomme saman matkan päästä saavutettua itsenäisyyttä. Saavutetun itsenäisyyden tosiasiaakin katsellaan eri tavoin. Kirjoitetut historiat osoittavat sen. Ja voisiko toisin ollakaan! Inhimillinen historiankirjoitus antaa näet arvionsa luontonsa mukaan.

Nyt on kuitenkin annettu oikeus katsahtaa taaksepäin tavalla, jota historiankirjoitus ei tunne. On kysymys siitä, miten uskon silmä katsoo julistetun ja saavutetun itsenäisyyden perustapahtumiin. Mitä tämän pohjoisen maan kristitty näkee ja muistaa joulun alla Herran vuonna 1958?

Sananen julistetusta itsenäisyydestä:

Kun kristitty joutuu katsahtamaan maansa itsenäisyyden julistamisen hetkeen, hän joutuu suuren kysymyksen eteen: Millä perustuksella lepää nimenomaan pienen kansakunnan itsenäisyys? Onko sen ajallisella vapaudenvaatimuksella niin luja perustus, ettei se horju aikain vaihteluissa, kun ihmistuomiot käyvät sen ylitse?

Kristitty ei näin perustavissa asioissa voi tyytyä vain jonkinlaisiin historiallisiin virtauksiin. Hän kaipaa seistäkseen vankkumatta erilaisissa maailmanajoissa jalkainsa alle halki aikojen kestävän perustan.

Kansamme viimeisinä ahdistuksen vuosina on varmaan moni etsimällä etsinyt Raamatusta itsenäisyysjulistuksen perustusta ja kristityn tavoin kysynyt: "Onko kirjoitettu?"

Hebrealaiskirjeen u s k o n luvusta luemme:

"Uskon kautta kieltäytyi Mooses suureksi tultuaan kantamasta faraon tyttären pojan nimeä" (Hebr. 11:24)

Noissa sanoissa ilmenee kristityn itsenäisyystaistelun ja ajallisen vapauden vaatimuksen horjumaton perusajatus. Niissä on ilmoitettu kristityn itsenäisyydenjulistus, julistus, joka ei katoa. Kristityn sydämessä viriää harras kiitos siitä, että on olemassa kestävämpi itsenäisyydenjulistus kuin mitä hänen ajallisen isänmaansa historian osoittama voi olla. Sen perusteella "julistaudutaan itsenäisiksi" joka päivä. — Itsenäisyys elää u s k o n k a u t t a.

Mitä sitten saavutettuun itsenäisyyteen tulee, ei matka siihen voi olla muistiin tulematta. Kristityn muistelosta kuvastuu syvä ilo, mutta myöskin suuri suru. Hän tallettaa matkan sellaisena, kuin kansamme sen eli ja koki. Hänen ilonsa on syvää ja sisällistä, iloa Herrassa, ei ratkiriemullista ja surunsa suurta, sillä se antoi viitteen siitä, mihin raskaisiin uhrauksiin kansamme saa jatkuvastikin valmistautua itsenäisyyttään turvatessaan.

Parhaiten sen ilon tulkitsee psalmilaulaja:

"Kun Herra käänsi Siionin kohtalon,
niin me olimme kuin unta näkeväiset.
— — —
Herra on tehnyt suuria meitä kohtaan;
siitä me iloitsemme"
— — —

Ps. 126

Mutta kristitty joutuu katselemaan kansamme matkaa ja saavutettua tavoitetta vielä aivan erityisellä tavalla.

Hän halajaa katsahtaa sitä Jeesuksen Kristuksen — sovituksen — läpi.

Hän tekee näin siksi, että tiemme itsenäisyyteen oli sellainen kuin se oli! Armollisesta johdatuksesta yhdistyvät ajallisen isänmaamme perustapahtumat tuomiosunnuntain, adventin ja joulun aikaan. Suunta on pimeydestä valkeuteen, kirouksesta siunaukseen ja totuudesta armoon.

Olisimme peruuttamattomien kirojen kansaa, jonka ainoa pelastuksen mahdollisuus olisi kestämätön unohduksen toive, ellei sovituksen mahdollisuutta olisi. Tätä taasen ei olisi ilman joulua.

Neljänkymmenen ajast'ajan takaiset muistot pakottavatkin siksi kristityn kiinnittämään lujasti katseensa joulun sanomaan:

"Sana tulee lihaksi" (Joh. 1:14).

"Hän on vapauttava kansansa heidän synneistänsä" (Mt 1:21).

"Armo ja totuus tulee maailmaan" (Joh. 1:17).

"Kansa, joka pimeydessä vaeltaa, näkee suuren valkeuden" (Jes. 9:1).

Suomen itsenäisyydellä on mahdollisuutensa. Se on sovitettuna armon varassa. Sitä ei oteta kansaltamme pois, jos vain kymmenen vanhurskasta löytyy maasta, — ja yksi totinen esirukoilija sen puolesta.

Kaksi ahdistettua aseveljeä etsii rauhaa ja voimaa Herran ehtoollisesta. Sotilaspappina kirjoittaja, maastona rajaviiva, taustana rajapyykki

Etulinjan pikakivääripesäke Haapajärven maastossa. Huom. taustalla näkyviin taloihin on vihollinen koonnut rakennustarpeet purkamastaan Nuijamaan pappilasta

Yrjö Kohonen

KOROHORO KESKITTI JA EHTOOLLISVIINI LOPPUI

Sodan aikana hoitivat sotilaspapit — luvultaan puolisentuhatta — omaa sarkaansa taistelevien miesten keskuudessa. Tässä tehtävässä he joutuivat pitämään yllä rohkeaa mielialaa opastamalla ajatukset ikuiseen voiman ja turvan antajaan. Heidän paikkansa oli siellä, missä miehet elivät vaikeuksissa: korsuissa, tulilinjoilla, partiomatkoilla. Nyt julkaisemassamme muistelmasikermässä selailee eräs sotilaspastori sotapäiväkirjaansa ja kertoilee vuoden 1941 heinäkuun parin tavallisen päivän tapahtumista.

MIES oli saanut Talvisodassa Aittojoella voittamattoman kranaattikauhun. Vieressä räjähtänyt ammus oli jättänyt häneen pelon, jota hän ei pystynyt voittamaan. Toiset jääkärijoukkueen miehistä ymmärsivät tämän, toiset eivät. Oli miten oli — joka tapauksessa hänellä itsellään oli kaikkein vaikeinta. Aina hänen piti etsiä turvallinen majoitus. Kun toiset levittivät telttansa ja asettelivat makuusijansa alle havuja, hän etsi lähimmän maantien rummun ja linnoittautui sinne.

Kävin usein häntä tervehtimässä. Kun huusin hänen nimeänsä, alkoivat kivet ja hirrenkappaleet liikahdella rummun suulla, ja kohta pisti sieltä esille pää. Ja siinä me sitten keskustelimme: hän rummun sisällä maaten ja silmissä arka levottomuus ja minä tien reunalla istuen. Pitkän keskustelumme loppuajatukseksi jäi omalta kohdaltani pari piirrettä:

— Kaikki me pelkäämme, kukin vain omalla tavallamme. Pelkäämme eri asioita: perheemme kohtaloa, ruumiillisia tuskia — jos meille sattuu käymään huonosti. Mutta ei pelko auta ketään. Päinvastoin: koko elämä tulee sietämättömäksi. Parasta on yrittää voittaa pelko. Se on ainoa asenne pelkoa vastaan. Ja toiseksi: meidän täytyy luottaa Jumalan apuun. Hän antaa tarvittavaa rohkeutta ja voi meitä varjella.

Eräänä päivänä istuin taas paikallani ja mies makasi omalla paikallaan. Käteni oli ranteesta kääreessä.

— Kävikö pahasti? Luotiko, sirpaleko?

— Ei kumpikaan, vaan pelko. Lääkärimme ei vielä ole tottunut öisin kaukaa ampuvan aavetykin kranaatteihin, jotka viheltävät ilkeästi majapaikkamme ylitse ja putoavat taaksemme. Viime yönä hän näki painajaisunen. Kranaatti — suuri kuin vene — lähestyi hitaasti, ja se tuli juuri kohti. Pelosta karjaisten välskärimme syöksyi vuoteesta lattialle ja sijoitti suuren ruhonsa ranteeni päälle.

Rumpumies naurahti pitkästä aikaa, ja me sovimme, että hän menee aluksi ainakin päiväksi toisten miesten mukaan teltoille ja tulee yöksi "majapaikkaansa".

Tapaus painajaisunesta oli tosi, mutta ranteeni nyrjähtäminen oli hiukan liioiteltu. Kun lähdin ajamaan pyörälläni kanttiinia kohti ja kun pääsin näkymättömiin, otin siteen pois.

Käyntini kanttiinissa johti toisenlaiseen keskusteluun. Olin juuri kiinnittämässä ilmoitusta ehtoollisen vietosta sotapesän seinälle, kun sitä tuli lukemaan eräs tuollainen rennon näköinen mies. Pataljoonan miehet olivat Iitistä ja Artjärveltä, ja heidän suhteensa pyhiin asioihin oli yleensä kunnioittava. Tämä mies oli jostakin muualta; paikkakunnalla oli eri aselajia edustavia joukkoja. Tietysti ilmoitus ehtoollishetkestä meni ensi sijassa virallista tietä pataljoonan esikunnan kautta kirjelmänä, mutta ilmoitusteitsekin piti saattaa sana pienille tilapäisille joukoille, jotka syystä tai toisesta majailivat seudulla.

Mies siirteli tupakanloppia suupielestä toiseen, luki hitaasti jokaisen sanan ilmoituksesta, sylkäisi suomalaiseen tapaan pitkän roiskauksen ja loihe lausumaan:

— Hyhhyh — hameväen ja pappien touhuja. Mies ei kaipaa loruja jumalasta.

Joimme miehen kanssa korvikkeet, annoin hänelle Kenttähartaus-kirjan ja sanoin:

— Vaikka olemmekin eri mieltä näistä asioista, tervetuloa hartaushetkeen, vaikkapa vain katselemaan.

Joku taitavampi sotilaspappi olisi voinut saada aikaan paremman tuloksen, minä en. Mies katosi näkyvistäni, emmekä ole koskaan sen jälkeen tavanneet. Toivoisin, että joskus tämä mies, joka oli kielteisyydessään vilpitön, tulisi vastaan, kaivaisi kätköistään Kenttähartaus-kirjan ja sanoisi: — Haapajärvellä tavattiin. Onhan näin silloin tällöin sodan jälkeen tapahtunut.

Oli torstai, heinäkuun 24. päivä 1941. Nousin kanttiinin edessä pyöräni selkään ja aloin edetä Hanskan maastossa. Idästä kohosi savua. Karjalaa poltettiin, perääntymisen valmistelujako. Kranaattien räjähtelyn jatkuva jylinä kiiri tien suunnasta, muutaman kilometrin päästä. Myös lännestä nousi savua. Se ei aiheutunut tulipalosta, vaan se oli maantien tomua. Jääkärijoukkue sieltä ajoi pyöril-

Tykistön lähettämät ammukset kaivoivat maahan miehenkorkuisia kuoppia

Vihollisen sytyttämä pino- ja metsäpalo vyöryy asemiamme kohti. Sammutustöitä estää "naapurin" kiivas korohorokeskitys palopaikan taakse. Jännittyneinä kuunnellaan, minne keskitys suuntautuu.

lään, kärjessä luutnantti O. Bosas ja vänrikki E. Kiviluote.

— Vanja yrittää polttaa näkötornin mäkeä ja savustaa etuvartioasemat, tiedoittaa Kiviluote ohi ajaessaan. — Lähde mukaan!

Hetken kuluttua olimme näkötornin mäellä. Vihollisen oli onnistunut sytyttää pellon laidassa olevat halkopinot palamaan, ja tuuli vyörytti tulta ja savua metsään, jossa etulinja-asemamme olivat. Jääkärijoukkue oli saanut tehtäväkseen palon sammuttamisen.

Tehtävä oli kiusallinen. Viholainen oli joko nähnyt sammutustyön tai arvannut siihen ryhdyttävän ja ampui korohorolla 4—6 kranaatin keskityksiä. Aluksi kranaatit putoilivat palaviin halkopinoihin ja hämmensivät ja levittivät tulta. Sitten pituutta lisättiin. Kranaatit alkoivat tippua palopaikan taakse, keskellemme.

Ankara tykistökeskitys on aina kaikkea muuta kuin miellyttävä asia. Aavetykin öiset ammuskelut voivat ajan mittaan käydä "hermojen päälle". Mutta ilkeimpiä ovat kranaatinheitinkeskitykset. Kuulet tiheästi toistuvat lähtölaukausten napsahtelut melko läheltä. Koko rintama tuntuu silloin hiljenevän. Kaikki kuuntelevat, minne ammukset satavat. Nyt alkaa kuulua kranaattien lähestyvä, kasvava suhina. Silloin heittäydyt äkkiä lähimpään suojapaikkaan ja syleilet tiukasti isänmaata. Ilkeintä korohorokeskityksessä on, että saman sarjan kranaatit putoavat melko lähelle toisiaan ja että niiden kohtisuora putoaminen aiheuttaa sen, että suojapaikkoja on vaikea löytää.

Nytkään ei tilanne ollut helppo. Monasti heittäydyimme saman kiven taakse tai samaan vanhaan kranaattikuoppaan suurin joukoin, vapisimme pelokkaasta odotuksesta yhtenä suurena elävänä lihakasana. Kerrankin oli kolme meitä päällekkäin, Kiviluote alla, taistelulähetti välissä, minä päällimmäisenä. Olimme painuneet litteiksi suuren kiven juureen, kiven, joka näissä keskityksissä mureni kappale kappaleelta. Muistan vieläkin selvästi, kuinka mieleeni palautui tapaus Talvisodan ajoilta Impilahden Kuivaniemestä. Kolme oli silloinkin päällekkäin. Alimmainen säästyi, keskimmäinen haavoittui, mutta päällimmäinen, kansakoulutoverini ja hiihtäjänäkin tunnettu Aleks Julkunen menetti henkensä lentopommin sirpaleen leikatessa armottomasti puoli päätä.

Kuinka kauan tätä sammutustyötä ja keskitystouhua kesti, en tarkalleen muista. Vihollinen oli jo alkanut lähettää kenttätykeistäänkin kranaatteja näkötornin mäelle. Viimein tuli ryöppy, joka osui juuri siihen paikkaan, jossa jääkärijoukkue lymyili. Tuskin oli sirpaleiden rapina lakannut kuulumasta, kun valitusäänet täyttivät ilman: useita haavoittuneita. Sotamies Aarne Nieminen oli haavoittunut vaikeasti keskiruumiiseen. Häntä jo toverit kiidättivät turvaan. Oli suorastaan liikuttavaa nähdä, millä alttiudella aseveljet saattelivat tovereitaan jsp:lle vietäviksi. Siinä unohtui oma turvallisuus.

Metsästä kuului jatkuvaa valitusta, oksat huojuivat, ja eräs sotamies koetti taluttaa sotamies Urho

Keskisaaren keskityksen historiallinen kivi, jota kranaatit murensivat kappale kappaleelta. Sen takana odotti mies toisensa jälkeen viimeistä tärskyä

Jsp:n hevoset odottavat tulilinjan tuntumassa, ja niillä on sinä päivänä paljon ajoa. Vaikeasti haavoittunutta stm. Aarne Niemistä lähdetään kiireesti kuljettamaan ensi apua saamaan

Tuomista polulle. Juoksin avuksi, ja kainaloista tukien aloimme saatella haavoittunutta edelleen maantielle. Lakin takaosa oli täynnä pieniä reikiä kuin koin syömiä. Muutamista niistä pisti esille hiustupsuja. Pienet sirpaleet olivat osuneet päähän. Verta virtasi yli kasvojen. Urhoollisesti keskityksessä olleen sotilaan huulilta kaikuivat sanat:

— Koskee. En jaksa. Polttaa. Vieläkö pitkälle? Eikö tule pian? Voi!

Nämä sanat painuivat meidänkin sydämeemme kuin tulisin kirjaimin. Yritin lyhyesti puhua hänelle Jumalasta, joka auttaa. Hän toisti sanat, mutta omakohtaisesti hän ei jaksanut enää ajatella. Aluksi hän valitti kovemmin, sitten väsyneemmin. Hän yritti oksentaa, mutta mitään ei tullut — siis sattunut aivoihin. Välissämme hoiperrellen hän pääsi maantielle, siellä rattaille ja sillä jsp:lle. Ellen aivan väärin muista, hän selvisi haavoistaan.

Sitten kului ilta ja seuraavan päivän aamupuoli teltalta teltalle kierrellessä, kenttähartauskirjoja jakaessa, miesten kanssa keskustellessa.

Mutta ilta oli 25.7.41 tärkein.

Meillä oli Antti Leinon talossa ehtoollisjumalanpalvelus. Vielä ei meillä ollut kunnollisia ehtoollisvälineitä, mutta eihän tilaisuus ollut välineistä riippuvainen — totisesti ei. Teimme kaiken minkä voimme. Kersantti Rytkönen, Enson rukoushuoneen vahtimestari ja tilaisuuden kanttori, järjesti penkit tupaan. Sotamies Lampikoski haki lotilta kolme juomalasia pikareiksi. Kersantti Lehtinen pesi jostakin löydetyn viinapullon (!) ehtoolliskannuksi, ja minä varasin peltisen karamellirasian ehtoollisleipälautaseksi. Puhdas pyyheliina sai toimia ehtoollisliinana. Ehtoollishetkemme ulkonaiset puitteet eivät olleet mahtavat.

Näin oli toimihenkilöstö valmistautunut tilaisuuteen. Nyt aloimme odottaa. Tulisiko ketään? Tilaisuus oli vapaaehtoinen. Voi tulla ja voi olla tulematta. Tiesin, että pataljoonan miehet olivat mainituista pitäjistä, Iitistä ja Artjärveltä, seuduilta, missä pyhille asioille annetaan arvoa. Mutta silti — voi tulla ja voi olla tulematta. Rukoilimme siunausta pienellekin joukolle.

Päivä kallistui jo iltaan, ja tykkien jyrinän saattelemana aurinko verhoutui punaiseen ruskopukuun ennen painumistaan metsien taakse. Sitten alkoi miehiä saapua. Tupa täyttyi, molemmat eteiset täyttyivät, pihamaa alkoi täyttyä: sotilaita, lottia, väestönsuojeluväkeä.

Illasta tuli unohtumaton — monessa suhteessa. Urkuja ei meillä ollut, mutta tykistö piti säestyksestä huolen. Sen sijaan oli meillä monta vaivaa. Ulkonaisia vaivoja oli. Tuvan uunia oli päivällä käytetty leivinuunina, ja vaikka ikkunat olivat auki, pyyhki jokainen tuvassa olija ehtimiseen suuria hikikarpaloita kasvoiltaan. Valoakaan ei ollut, kun ilta pimeni. Veisattiin ikkunan ääressä illan sameassa valossa, ja ehtoollisviiniä jaettaessa piti kuunnella lainuamista, sillä pimeys esti näkemästä, saiko ehtoollisvieras viiniä. Myös ehtoollisviini alkoi loppua. Kersantti Rytkösen täytyi käydä välillä lisäämässä siihen vettä. Jälleen tunsin sydämessäni kiitollisuutta, ettei ehtoollisen arvo tästä toimituksesta vähentynyt. Kristuksen sovintotyö on suuri ja ko-

konainen, jonka arvo ei riipu välikappaleiden laadusta ja määrästä. Viimein täytyi ehtoollisleivätkin jakaa osiin. Viimeiset saivat neljänneksen kokonaisesta.

Nämä olivat niitä ulkonaisia vaikeuksia. Mutta sisäiset vaivat olivat suuremmat. Siitä meille puhui rippisaarnan raamatunkohta (Jes. 43:24—25): "... sinä olet minua synneilläsi vaivannut, rasittanut minua pahoilla töilläsi. Minä, minä pyyhin pois sinun rikkomuksesi itseni tähden, enkä minä syntejäsi muista." Tässä oli illan kysymyksemme, vaivamme. Me tahdoimme saada tunnoltamme pois taakat. Me pyysimme omaantuntoomme rauhaa. Me rukoilimme Herralta Kristukselta apua ja johdatusta elämämme tielle. Eivät ne kaikki pisarat, jotka kuumassa tuvassa vierivät kasvojamme pitkin, olleet hikipisaroita ...

Puhdas riepumatto levitettiin lattialle, ja rivi toisensa jälkeen polvistui sille vastaanottamaan Herran sovintoateriaa. Siinä oli meillä lottana toimiva Ukko-Pekan tytär, rouva Sommar tyttärineen ja lottatovereineen, upseereita, aliupseereita ja sotamiehiä vuoroaan tuvan täydeltä jonottaen. Tykistön mahtavat äänet vapisuttivat tupaa, jossa hyvän joukon toista sataa miestä polvistui elämän ja kuoleman Herran eteen.

Lopuksi astui esille muutamia vs-siviilimiehiä ja karjanhoitajaneitosia. Eräs miehistä sanoi:

— Ei kait meiltäkään kielletä?

— Ei kielletä.

Ja kun he polvistuivat sotilaiden ja lottien keskellä, tunsimme kaikki, että nyt oli Suomen kansa yhtä, parhaimmalla tavalla yhtä.

Kun sitten saavuin yöllä majapaikkaani seppä Luukkosen talolle, oli siellä odottamassa kenttäpostia. Joukossa oli veljeni kirkkoherra Martti Kohosen lähettämä kortti, jossa hän kertoo niistä tunnelmista ja näkymistä, jotka hän sai kokea, kun hän hyökkäävien joukkojen mukana saapui idästä koukaten kotikyläämme Impilahden kirkolle. Kortti oli kirjoitettu 17.7.41. Siitä eräitä otteita:

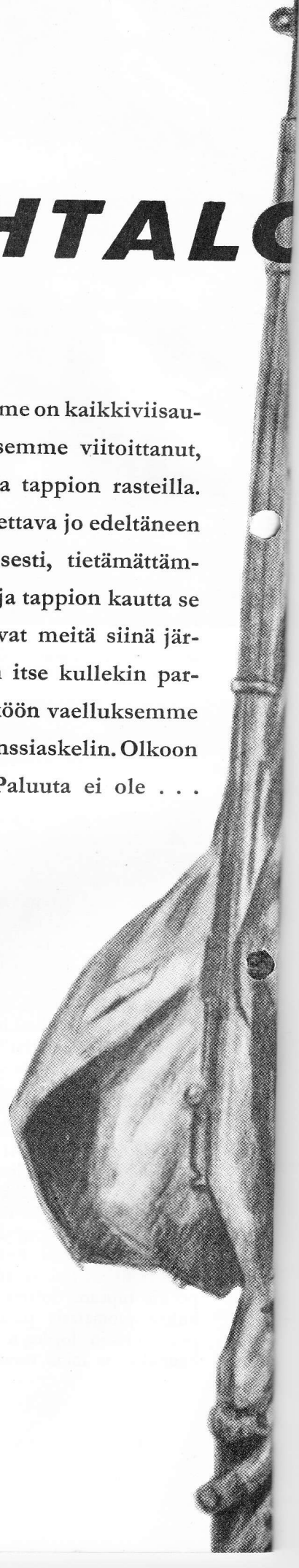
"Terveisiä kotipihaltamme. Saavuin kello 9 paikalle auringonnousun suunnalta. Kiepsahdimme sieltä saloteitse iivanan niskavilloihin. Kotiseutu on nyt vapaa, mutta kotimme tuhoutunut. Sen poltti vainolaisemme sytyttämä tuli. Liekit nuoleskelivat viimeisiä seinähirsiä, kun pysähdyin paikalle muistelemaan mennehiä. Illalla keitin saikan kotimme raunioilla vielä lepattavalla tulella. — Kirkko on säilynyt. Se on ollut klubina ja teatterina. Muuten se on ihmeteltävän hyvin säilynyt. Nousin sen huimaavan tornin korkeuteen sisältäpäin ja otin maahan pudotetun ristin paikalta pois punaisen lipun. Säilytän tuon haalistuneen vaatekappaleen muistona tästä raskaan menetyksen päivästä, mutta myös hetkestä, jolloin koitti rakkaan kotiseutuni vapautuminen."

Tuona heinäkuisena yönä istun pitkälle yöhön seppä Luukkosen aitan portailla Lappeen Haapajärvellä ja kuljen muistojen teillä kotipitäjässäni Impilahdella. Kotitalo oli tosin tuhkana, mutta Karjala nousi uuteen vapauteen.

Matti Mikkola

KOHTALO

Se tie, jonka Luojamme on kaikkiviisaudessaan vaellettavaksemme viitoittanut, on merkitty voiton ja tappion rasteilla. Se tie on meidän kuljettava jo edeltäneen suunnitelman mukaisesti, tietämättämme, monenko voiton ja tappion kautta se on käyvä. Ne odottavat meitä siinä järjestyksessä, miten on itse kullekin parhaaksi katsottu. Käyköön vaelluksemme sitten laahustaen tai tanssiaskelin. Olkoon se mieluista tai ei. Paluuta ei ole . . .

N SAATTO

YLLÄ OLEVAT sanat kirjoitti sotamies Räihä äidilleen huhtikuun 27. pnä 1942. Lyhyessä otteessa hänen kirjeestään kuvastuu aavistus inhimillisen kärsimyksen ja ihmisen kestokyvyn laajuudesta. Se aavistelee Kohtalosta, jonka raskas käsi oli jo laskeutunut kirjoittajan leikkaamattomiin niskavilloihin. Että hän kuvasi omaa vaellustaan ja, totta puhuen, säikähti omaa ajatustaan, todistaa vain sitä, että hän oli tietämättään varautunut kaikkiin mahdollisiin jo silloin, kun hän hävitetyn kotinsa raunioilta lähti sotaan.

Mutta palatkaamme tapahtumien kulkuun.

Tuona edellä mainittuna päivänä koukkasi sotamies Räihän joukko-osasto, II/JR 11, kapteeni Mariston komennossa vihollisdivisioonan sivustaan, joka oli tunkeutunut tiettömiä taipaleita Jelettijärven pohjoispuolitse kohti Kiestinkiä, ollen jo hälyttävän lähellä päätietä. Aamupävän kuluessa sai pataljoona kosketuksen viholliseen ja tuhosi sen sivustavarmistuspesäkkeitä. Puolenpäivän aikaan, jolloin pataljoona odotti käskyä iskeytyäkseen vihollisen huoltotien kimppuun, osui keskiraskaan heittimen kranaatti pataljoonan komentopaikkaan. Kapteeni Maristo haavoittui. Kun pataljoonan upseeritappiot olivat muutenkin huomattavat, tyrehtyi suunniteltu hyökkäys johdon puutteessa. Yleinen vetäytyminen alkoi ennen hämärän tuloa.

Vähää ennen peräytymistä sai korpraali Paavola tehtäväkseen varmistua siitä, oliko läheisessä niemekkeessä vihollisia. Hän otti mukaansa vain yhden miehen ryhmästään ja se mies oli sotamies Räihä. Vapaaehtoinen, elinvoimainen nuorukainen.

Palattuaan suorittamasta tehtäväänsä he huomasivat kauhukseen joutuneensa silmäkkäin vihollisen kanssa, jonka vuoksi he pakenivat suin päin omia jälkiään sinne, mistä olivat juuri tulleet. Hikisinä ja juoksemisesta hengästyneinä he ohittivat tutkimansa niemekkeen ja suunnistivat sille kukkulalle, josta he aamulla lähtivät hyökkäämään. Mutta sieltäkään he eivät tavanneet ketään. Oli vain autio "töpinä" ja puihin sidotut hevoset.

— Tulipas kiire. Ei edes hevosia . . .

— Älä päästä irti. Viedään ne pois, huusi Räihä kenttäkeittiöltä.

— Ei meillä ole aikaa talutella näitä hevosia. Kyllä ne tiensä tietävät. Hän löi kämmenellään kumpaakin hevosta takamuksille ja ne juoksivat pois.

— Mistä me nyt porukka löydetään, ehätti Räihä.

— No tästä niiden on täytynyt mennä jään yli. Painutaan nopeasti tuonne rantapenkereen suojaan ja pannaan tupakaksi.

Aseet kainalossa ja hikinorot kasvoillaan he juoksivat uhkuisella jäällä taakseen vilkuillen.

— Tuolla se nyt on . . . kukkula. Mönkään meni koko homma.

Räihä imi syviä henkisauhuja kuunnellen Paavolan sadatusta. Hän oli samaa mieltä päivän tappeluksista.

— Ei mitään järkeä. Tapella nyt yhdestä vaivaisesta kukkulasta. Kaistale kalliota ja muutama petäjä.

— Näitkö muuten, kun Jussila ampui sen, ilmeisesti vangiksi antautumaan pyrkineen vihollisen?

— Mitä siitä.

— Minusta on raukkamaista ampua antautuva mies.

Räihää oli päivällä sattunut tapaus kuvottanut, eikä hän saanut sitä pois mielestään.

— Hän oli vihollinen. Oli sitä jo päältäkin päin. Mutta hän oli ihminen, joka suri surunsa ja iloitsi ilonsa niin kuin hän itse ne tunsi. Voidaanko ihminen ampua vain sen tähden, jos hän haluaa elää? Mistä me tiedämme, miksi hän halusi antautua vangiksi. Ehkä hän halusi ajatella toisin ja säästää jollekin sen, minkä katsoi omakseen: henkensä.

— Luuletko meikäläisiä säästettävän?

— Ei varmasti säästetä. Mutta tuskin meikäläiset vangiksi antautuvatkaan.

Ikään kuin tehostaakseen sanojaan Räihä otti esille pistoolinsa kuin punnitakseen pienen käsiaseen tehoa.

— Jokainen tavallaan, tokaisi Paavola ja kaivoi tulitikulla tumppia likaisesta holkistaan. Nostamatta katsettaan hän jatkoi:

— Meidän on ennen pimeän tuloa päästävä täältä pois. Seurataan tuon huoltotien vartta sille menemättä.

Noustuaan seisoalleen he siinä rantapenkereen suojassa tähyilivät tarkoin jälkeensä jättämää maastoa — vastakkaista rantaa. Joitakin hajanaisia laukauksia kuului jostakin kaukaa. Ne kaksinkertaistuivat mäkien rinteissä, ja niiden kaiku kiiri jonnekin tuntemattomaan.

He sivuuttivat isonlaisen kiven, jonka kyljestä Räihä sipaisi lunta hyppysiinsä. Hän puristi sen pieneksi palloksi ja pisti huuliensa väliin. Kun se oli sopivasti kostuttanut hänen suutaan, oli jälleen mukava höpistä:

— Sinulla se on lomakin lähellä.

— Huomenna pitäisi saada paperit. Niin sanoi "luti".

— Vanjoja edessä!

Se oli Räihän karjaisu. Hän oli edellä Paavolaa ja huomasi, kun mies ilmestyi puskikkoon. Matkaa Räihästä viholliseen oli ehkä kymmenen metriä.

Vihollispartio, joka oli suojautunut rantapuskikkoon, makasi siinä jo silloin, kun Räihä ja Paavola laskeutuivat vastakkaiselta rannalta jäälle. He olivat useiden konetuliaseiden tähtäimessä koko sen ajan, minkä he jäistä matkaansa taivalsivat. Tosin partio ei nähnyt heitä silloin, kun he olivat rantapenkereen suojassa tupakalla, mutta se malttoi odottaa.

Mutta Räihä oli heittäytynyt sohjoiseen tantereeseen samalla, kun hän varoitti Paavolaa. Harkitsematta itsekään tekojaan hän kierähti salaman nopeasti tulosuuntaan ja ponkaisi mielettömään syöksyyn. Hän otti pari kolme askelta ja heittäytyi jälleen niin, että sohjo roiskahti. Mutta silloin hän tunsi läjähdyksen takamuksissaan. Kuuli konepistoolin surahduksen, ja sitten hän ei tajunnut enää mitään.

Paavola ehti suorittaa kaksi hirmuista syöksyä ja oli jo pääsemäisillään ehjänä kiven suojaan, jonka he olivat juuri sivuuttaneet, mutta kun hän ryömi viimeistä onnellista metriä, värähtivät hänenkin lihaksensa tuskasta ja hän tuuskahti kasvoilleen. Pitäen toisella kädellä takamuksiaan hän ryömi vielä hivenen. Vain hänen saappaansa näkyivät enää viholliselle. Tovin hän huohotti paikallaan ja tunnusteli kädellään pakaralihaksiaan. Kipua hän ei vielä tuntenut, mutta kostealta takamus vaikutti. Hän nousi kiveä vasten polvilleen ja näki Räihän makaavan liikkumattomana.

Räihä heräsi tajuttomuudestaan hetken kuluttua ja liikahtamatta paikaltaan hän huusi särkyneellä äänellä:

— Paavola, Paavolaaaa.

— Älä huuda, kuuletko! Saat vielä lisää nahkaasi.

Räihä ei nähnyt toveriaan. Hän nosti päätään ja etsi häntä kauhun täyttämin katsein.

— Minä haavoituin. Tule . . . kuule, tule auttamaan.

— Painu matalaksi, äläkä huuda. Kun kuulet minun ampuvan, ryömi tänne.

— Ei, en pääse . . . haavoittunut.

— Kieritä itseäsi . . . tuo pikakivääri. Minä ammun.

Vihollispartio oli nyt varma saaliistaan ilman tappeluakin. Siksi vanjat seisoskelivat puskikossa tietämättä oikein mihin ryhtyä. Joka tapauksessa he seurasivat mielenkiinnolla edessään tapahtuvaa näytelmää. Jos he eivät olisi olleet malttamattomia, olisi saalis juossut suoraan heidän syliinsä. Mutta liian aikainen näyttäytyminen sekoitti hivenen heidän suunnitelmiaan. Vaikka Paavola pääsikin livahtamaan kiven suojaan, eivät he osanneet kuvitellakaan joutuvansa tulituksen kohteeksi. He unohtivat varovaisuuden, mutta eivät uskaltaneet kuitenkaan tulla puskikosta. Kun Paavola avasi yllättäen tulen konepistoolillaan, oli heidän nopeasti suojauduttava.

Ja niin Räihä kieritti itseään sohjossa ja pääsi Paavolan viereen.

— Mitä meidän pitää tehdä, mitä? Sano, Paavola!

— Tapella!

Julmat olivat Paavolan likaiset ja savun mustuttamat kasvot. Hän oli häikäilemättömillä ja no-

peilla teoillaan selvittänyt pahojakin tilanteita: Pistojoella hän syöksyi keskelle vihollisen tykistöpatteria ja tappoi joka ainoan miehen ja päätteeksi hevosetkin.

Mutta nyt hän käsitti tilanteen toivottomaksi. Käytettävissään olevilla aseilla he eivät pysty puolustautumaan joukkuetta vastaan niin lyhyeltä matkalta. Ja patruunatkin olivat melkein lopussa.

— Montako lipasta Sinulla on?

— Neljä.

— Meidän sotimiset on sitten sodittu. Mutta sovinnolla ei antauduta. Siirry aivan sinne kiven reunaan ja anna mennä!

— No, kun lukko ei liikahda... kaikenlaisia rakkineita... Ei, ei liiku.

— Koeta kertatulella. Ne alkavat jo liikehtiä.

Räihän ampuminen oli mahdotonta, koska lukon liikkuvat osat olivat jäätyneet. Lukko oli kastunut moneen kertaan sohjoisia rinteitä ryömittäessä. Lukon huono hoito ja iltapakkanen tekivät nyt Räihälle ikävän kepposen. Hän tempoi lukon kahvaa kuoleman vaisto sormenpäissään. Hän hieroi sitä käsillään. Painoi suunsa lukkoa vasten ja hengitti siihen hätääntyneen olemuksensa lämpöä. Ja jälleen hän riuhtoi lukon kahvaa tuskaisin riuhtaisuin. Hän hermostui lopullisesti ja iski aseensa kiven kylkeenkin. Kaikki turhaan. Ase ei toiminut.

Paavola kävi todellista kaksintaistelua vihollisen kanssa. Hänen etunaan oli suojaava kivi, jonka takaa hän ampui nopeita sarjoja, painautuen suojaan, kun vihollisen tulitus oli kiivaimmillaan. Muistamatta tilanteen vakavuutta ja ammusten vähyyttä hän vain kyttäsi maaleja. Kun kiven päälaki säkenöi tulta luotien paljoudesta, hän heittäytyi vatsalleen ja tulitti alhaalta käsin. Loputtomasti ei kuitenkaan kestä ampua yksi lipas. Niinpä viimeisessä hänen ampumassaan sarjassa oli enää kaksi patruunaa. Ja sitten oli lipas tyhjä. Hän siirtyi aivan Räihän viereen ja pyyhki hikisiä kasvojaan kämmenselkämäänsä.

— Me jäämme vangiksi.

— Tee jotakin tälle aseelle... taivaallinen isä... ei vielä. Äitiii, olen nuori. Ei, ei, ei.

Kiihtymyksen tuoksinassa ei heidän mieleensä ollut juolahtanut ajatusta vangiksi jäämisestä. Mutta nyt, kun Paavola oli ampunut patruunansa loppuun, hän vain totesi julman tosiasian. Se oli kuin ruoskan sivallus päin heidän valjuja kasvojaan. He tajusivat toteamuksesta vain sen, ettei vangiksi jäämiseen voi sisältyä muuta kuin tilin teko eletystä elämästä ja sen jälkeen vaellus edessä näkyvään kuolemaan.

Miten helppoa oli Räihänkin uhmata omaa elämäänsä — tosin hän teki sen lapsellisuuttaan — kun oli turvallisen välimatkan päässä rajasta, jonka takana oleva tummuus ei piirtynyt hänen näköpiiriinsä. Mutta kun hän nyt tiesi, että raja on peruuttamattomasti ylitettävä, oli elämä väkevä ja rakas sitoja olevaisuuteen. Räihä ei enää nähnyt eikä kuullut mitään. Hänen silmiensä eteen laskeutui kuin meren sumua, jonka seasta hän tunsi äitinsä ääriviivat. Mutta kuta tarkemmin hän sitä katsoi, sitä selvempänä hän näki kuvan. Kun vihdoin äiti ojensi kättään päin poikaansa, parkaisi Räihä tuskaisena:

— Äitii.

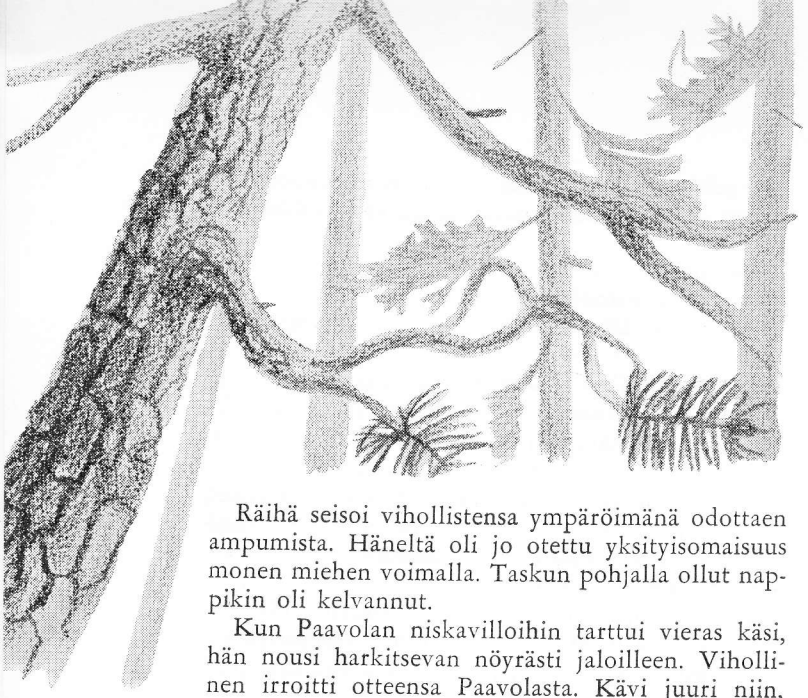
— Anna pistoolisi!

— Ei, ei, älä tee sitä. Kuollaan... ampukoot. Eikö missään apua?

Sanat putoilivat Räihän kuivasta suusta sekavina. Hän ei antanut pistooliaan Paavolalle, eikä hänen mieleensäkään juolahtanut käyttää sitä omakohtaisesti. He vain painautuivat lähemmäksi toisiaan. Tajuamatta enää mitään, he eivät kiroilleet, eivätkä rukoilleet. Oikeastaan he olivat jo kuolleet. Vain viimeinen isku tunnottomaan lihaan, jotta täyttyisi katoavaisuuden laki.

Räihä tempaistiin väkivalloin jalkeille. Hän oli niin peloissaan, ettei pysynyt omin voimin jaloillaan. Mutta kun häntä alettiin raahaamaan päin tummuvaa metsää, käsitti hän vapautensa menetetyksi. Katsoipa hän minne hyvänsä, näkyi vain hämyn seinästä ulostyöntyvien aseiden suuaukkoja. Räihä vilkuili hätäisenä ympärilleen ja hänen jokainen hermosäikeensä huusi katketakseen vapautta. Käsittämätöntä oli, että hän alkoi reuhtoa ja tapella uupuneilla voimillaan. Mutta häneltä potkaistiin jalat alta ja vedettiin käsistä metsään.

Räihä seisoi vihollistensa ympäröimänä odottaen ampumista. Häneltä oli jo otettu yksityisomaisuus monen miehen voimalla. Taskun pohjalla ollut nappikin oli kelvannut.

Kun Paavolan niskavilloihin tarttui vieras käsi, hän nousi harkitsevan nöyrästi jaloilleen. Vihollinen irroitti otteensa Paavolasta. Kävi juuri niin, kuin Paavola oli laskelmoinutkin. Hän pyörähti päin sotilasta, noutajaansa ja kävi paljain käsin aseistetun vihollisen päälle. Vastustajan konepistooli oli hihnasta kaulassa, joten hän ei voinut sitä käyttää. Loitommalla olevat toverit eivät voineet ampua sylikkäin nahistelevia miehiä.

Kun Paavola huomasi, ettei hän saa vihollistaan kaadetuksi alleen, tempautui hän irti vastustajastaan ja samassa hetkessä suuntasi heilahduslyönnin vihollisen leukaperiin, minkä tämä väisti taitavasti. Mutta Paavolan vasen nyrkki oli jo valmiina ja sen hän survaisi raivonsa voimalla sotilaan sydänalaan. Se tehosi. Mies taittui kaksin kerroin ja putosi hangelle polvilleen.

Paavola tarttui kaksin käsain henkeään haukkovan sotilaan aseeseen, tarkoituksenaan siepata se itselleen. Jos se ei olisi jäänyt miehen alle lyyhistyessään hangelle, olisi Paavola onnistunut aikeissaan. Mutta konepistoolia reuhtoessaan hän menetti muutaman kalliin silmänräpäyksen. Hän oli niin keskittynyt toimintaansa, että ajatteli jo suojautua hangella olevan sotilaan taakse saatuaan aseen haltuunsa, eikä huomannut pitää varaansa, kun takaa päin suunnattiin isku hänen niskaansa. Paavola yritti vielä kääntyä päin, mutta toinen paikalle ehtinyt sotilas potkaisi häntä kylkiluille, joten Paavola suistui vihollisensa päälle ja kierähti siitä hangelle. Häntä lyötiin kiväärin perällä ja potkittiin kylkiluille ja näin murrettiin miehen vastarinta.

— Älä potki, saatanan koira. Ammu, en tule . . . tappakaa. Eikö missään apua . . . ne vievät.

Sanoista ei saanut enää selvää. Vain sydäntä särkeviä parkaisuja kiiri kammottavaan iltaan.

— Tappakaa!

Ahkio solutettiin Paavolan viereen ja hänet paiskattiin siihen. Hän lojui remmien päällä vatsallaan, otsa vasten kyynärvartta. Hänellä ei ollut edes manttelia. Hien ja lian kangistama pusero värisi hänen selässään. Ahkio sujutti pitkin kylmennyttä hankea kohti itää. Sen jokainen heilahdus pidensi matkaa omiin joukkoihin. Ahkio pysähtyi ja eteni jälleen tuskaisin nykäyksin. Ja nahkahihnojen päällä lojui mies, joka oli menossa lomalle.

Saman päivän aamuna oli Räihä kirjoittanut äidilleen: "Käyköön sitten vaelluksemme laahustaen tai tanssiaskelin. Olkoon mielusta tai ei. Paluuta ei ole."

Ihmiskohtalon saatto: Vangit ja vihollispartio etenivät tiettömään korpeen. Räihä oli saanut saattajakseen kaksi tukevaa sotilasta, jotka raahasivat häntä kahtapuolen ahkion perässä. Sivuutettiin kaatuneetkin, jotka jäivät erään kuusen juurelle, haavoittuneen seuratessa jonoa. Räihälle oli aikaisemmin näyttänyt eräs sotilas ikään kuin kurkun leikkaamista, mikä tarkoitti sitä, että hän on nyt vanki ja tulee kärsimään nälkää. Mutta Räihä ymmärsi sen väärin ja luuli miehen tarkoittavan hirttämistä. Se oli niin selvä ele, että Räihä oli ihan varma tarkoituksesta. Niinpä hän rukoili itsekseen, ettei vielä olisi niin paksua puuta, jonka oksa kestäisi hänen painonsa. Ja mielessään puhdasta kauhua, hän arvaili, joko seuraavan puun luona on hänen matkansa pää.

— Paavola!

Ei vastausta.

— Kuuletko? Elätkö sinä vielä?

— Kysy tuolta "kirkiisiltä!"

— Onko sinulla tupakkaa?

Paavola ei ehtinyt vastaamaan, sillä nyrkkiä näyttäen heiltä kiellettiin puhuminen.

Yhtä pysähdystä lukuun ottamatta, jossa Paavola ajettiin pois ahkiosta ja Räihää ei enää autettu, kompuroivat vangit nyt kahden vartiomiehen saattamana tiettömässä ja yön mustassa korvessa uupuneina ja toivottomina. Niinä sydänyön tunteina punnittiin heidän kestokykynsä. Ja sen matkan aikana tehtiin Räihästä mies, joka oli ottava kaiken vastaan sellaisena kuin se eteen tuli. Hän ei enää vilkuillut pelokkaana vihollisensa edessä. Hän melkein jo toivoi, että hänet ammuttaisiin. Aina, kun hän näkemättä mitään kompuroi päin puuta, tai kaatui milloin minkäkin risun tempaisemana turvalleen hangelle, hän vain haukkasi lunta. Nousi ja kompuroi kaatuakseen. Oli täysin saman tekevää, hoputtivatko vartijat kiihdyttämään vauhtia, tai tuupittiinko häntä aseen piipulla niin, että hän kaatui. Hän tunsi vain sen, että sitomatonta haavaa viilsi mieletön tuska ja saappaassa kirnusi hyytynyt veri.

Erään mäen rinteessä takertui Paavolan jalka lumenalaiseen oksaan, kuten niin monta kertaa ennenkin. Hän yritti irroittaa jalkansa väkivalloin. Mutta mitä enemmän hän sitä reuhtoi, sen enemmän siihen koski. Ennen kuin Räihä ehti kompuroida hänen avukseen, ehätti vartija hokemaan: tavai, tavai.

— Tuki kitasi saatanan "kirkiisi!" Etkö näe, etten pääse . . .? Minä en jaksa. Ammu jumalauta . . . tavai, tavai.

— Rauhoitu nyt! Kyllä me selviämme joten kuten ammuttaviksi, lohdutti Räihä. Hän lapioi paljaalla kädellään lunta Paavolan jalan ympäriltä. Sai vihdoin sormensa oksan ympärille ja nosti sitä voimiensa takaa.

— Nosta nyt jalkaasi! Odotas vähän... no nyt irtoaa.

Matkaa jatkettiin huohottaen ja hikisinä. Milloin jalka ei tahtonut nousta yli ryteikön, auttoivat he sitä käsivoimin. Puiden ja pensaiden oksat pieksivät heidän kasvojaan ja hiki virtasi verestäviin naarmuihin.

Vihdoin, monen pitkän ja käsittämättömän tunnin jälkeen, he osuivat kinttupolulle, joka luikerteli heidän jaloissaan ryteikköjä kiertäen joukkosidontapaikalle. Viimeiset kilometrit he olivat edenneet puolittain ryömien. Heillä ei ollut enää hiki, eivätkä he värisseet. Jalkineet eivät olleet vettyneet, eikä haavoja pakottanut. He eivät kiroilleet eivätkä rukoilleet. He eivät kaivanneet tupakkaa. He uneksivat vesitilkasta.

Vangit seisoivat teltan edessä lääkintämiestä odottaen. Siinä he olivat seisoneet jo tovin. Heidän asetakkinsa napit olivat auki ja housut solutettu kinttuihin. Pureva viima pörrötti säärien verisiä karvoja ja he värisivät. Paavola puri hammasta niin, että rouske kuului. Yli-inhimillisin voimin hän yritti täyttää annettua käskyä. Mutta rajansa on kaikella: Hän solui pitkin puun runkoa sen pälvettyneelle juurelle ja itki ääneen. Kun hänet jonkun ajan kuluttua ajettiin siitä jaloilleen, jäi juurakkoon läntti tannerta, josta paljas ihmisen liha oli sulattanut roudan.

Eero Kuussaari:

VAPAUSTAISTELUJEN TEILLÄ

Yhtenäinen esitys heimokansojemme vapaustaisteluista.

Jääkäriliiton "Parolessa" lausutaan:

"Monet tarunomaiset sankarihahmot astuvat teoksen riveiltä — heimonsa vapautta rakastavina — uhrauksiin valmiina sotureina eteemme.

Suosittelemme teosta jokaisen nuoren luettavaksi."

Kangasside **1350:—**, puolinahka **1550:—**

Loviisan Uusi Kirjapaino

Heidät sidottiin ja Paavola pantiin jälleen ahkioon. Ennen kuin heitä lähdettiin viemään edelleen, sanoi Räihä lääkintämiehelle: — Voda, voda.

Eräs heistä irroitti kenttäpullon vyöltään ja ojensi sen Räihälle. Räihä kulautti pullosta ahneen suullisen ja nielaisi. Mutta samaisessa hetkessä hän taittui kaksin kerroin ikään kuin häntä olisi lyöty sydänalaan. Hänestä tuntui, kuin tuhat tulista kekälettä olisi työnnetty hänen ammottavaan kitaansa. Hän ei voinut vetää ilmaa keuhkoihinsa, eikä tyhjissä keuhkoissa ollut pois puhallettavaa. Tilanne oli Räihälle vakava. Kun hän vihdoin, ollen jo tukehtumisen partaalla, sai ilmaa keuhkoihinsa, oksensi hän vihreätä vettä nahattomasta suustaan. Hän oli juonut laimentamatonta vodkaa. Lääkintämiehet nauroivat.

Lähellä kenttäkeittiötä, jonne vankeja vietiin, tuli vastaan ryhmä upseereita, kaksi naista ja kolme miestä. Räihä ei tuntenut heidän upseeriarvojaan. He pysäyttivät kulkueen ja yksi upseereista lähestyi Räihää kysyen suomeksi:

— Oletteko suomalaisia?

— Kyllä.

— Upseeri vai sotilas?

— Olen sotilas.

Vartiomies korjasi asentoaan ja puhutteli upseeria, osoittaen sormellaan Räihää. Upseeriseurueen muut jäsenet olivat piirittäneet Räihän joka puolelta. He tarkastivat uteliaisuuttaan peittämättä vangin asepukua päähineestä saappaisiin asti.

Räihä oli tullut lomalta kolme vuorokautta sitten. Hänellä oli aivan uudet varusteet. Jopa saapashousutkin. Tosin ne olivat jo jonkin verran nuhrautuneet, mutta joka tapauksessa ne antoivat siistin kuvan miehestä.

— Puhutteko venäjää?

— En.

— Te olette upseeri?

— Olen sotamies.

— Luuletteko Te saatanan penikka pettävänne meitä, sanoi upseeri Räihälle. — Te olette tämän vartiomiehen läsnäollessa pyytänyt vettä selvällä venäjän kielellä. Kiellättekö senkin? Vastatkaa!

Räihä epäröi. Ei siksi, etteikö hän olisi ollut sanavalmis. Mutta hän oli niin ymmällä tilanteen saamasta muutoksesta, ettei hän tiennyt, mitä sanoa.

Viisi silmäparia tuijotti Räihää ja hänen hölmistyneitä kasvojaan. Huomaten oman avuttomuutensa, hän ryhdistäytyi ja vastasi:

— Jokainen suomalainen sotilas, joka on ollut rintamalla, osaa muutaman sanan kieltänne.

— Ja mitkä ovat ne sanat, jotka te osaatte?

Räihä luetteli:

— Vesi, leipä, seis ja kädet ylös.

— Siinäkö kaikki?

— Muuta en osaa.

— Valehtelette, kirottu lahtari. Minä osaan opettaa Teitä vähän pidemmälle.

Toinen naisupseereista lähestyi ahkiota, jossa Paavola värisi. Kun Paavola huomasi naisen lähestyvän, käänsi hän päänsä mielenosoituksellisesti pois eikä ollut häntä huomaavinaan. Vangin yli-

mielisyydestä raivostuneena nainen potkaisi ahkion reunaan. Kun Paavola ei ollut tietääkseenkään, tarttui nainen ahkion reunaan ja tempasi kaikin voimin niin, että Paavola kierähti kannokkoon. Paavola voihkaisi, ja sen jälkeen hän karjaisi:

— Saatanan lutka!

Räihä seisoi avuttomana upseerien piirittäessä hänet joka puolelta. Vielä muutama tunti sitten hän katseli kauhuissaan tukevien mäkipetäjien oksia, johon hänet ripustettaisiin. Kuinka moneen kertaan hän olikaan ehtinyt tehdä tiliä elämästään, joka oli ollut juuri kuin tähdenlento: lyhyt ja viehättävä.

Kun hän kaiken toivonsa heittäneenä pääsi joukkosidontapaikalle ja hänen haavansa sidottiin, virisi häneen elämän kipinä. Kipinä, joka pahan painajaisunen ja kammottavan valveen rajamailla lohdutti hänen mieltään. Nyt hän ei enää uskonut selviytyvänsä.

— Minä puhun teille venäjää ja oman etunne vuoksi kehoitan Teitä vastaamaan.

Räihä ei nähnyt mitään. Kuin jostakin kaukaa kantautui hänen korviinsa outoa pulinaa. Hän ei ymmärtänyt siitä sanaakaan. Hän vain tuijotti ohi edessään olevan ihmisen. Jonnekin — kauas.

— Vastatkaa!

— En ymmärtänyt sanaakaan siitä, mitä Te sanoitte.

Räihä jatkoi:

— Tunnen useista Euroopan kielistä joitakin sanoja, mutta se ei suinkaan edellytä sitä, että osaisin puhua kulloinkin kyseessä olevaa kieltä. Minulla ei olisi mitään syytä salata venäjän kielen taitoani. Olenhan jo useasti sanonut Teille, etten osaa kieltänne. Jos kuitenkin aikomuksenne on toteuttaa uhkauksenne, toivon, että jätätte sen tekemättä. En usko olevan kunniaksi puna-armeijan upseerille ampua aseetonta vankia.

Räihän suu oli niin kuiva, että hänen oli vaikea lausua viimeisiä sanoja. Kieli ei tahtonut irrota nahattomasta kitalaesta. Kun se irtosi, jäi jäljelle polttava kipu.

— Teiltä on takavarikoitu pistooli. Teillä on paremmat vaatteet kuin toverillanne. Te käytätte huoliteltua kieltä. Te olette upseeri.

Vanki pinnisti muistiaan. Olisiko hänellä taskussaan mitään sellaista, joka todistaisi hänet sotilaaksi? Mutta hän muisti hätkähtäen, että hänen omaisuutensa oli takavarikoitu.

— Olen sotilas.

Upseeri raivosi Räihän edessä pistooli kourassaan. Hän tunsi nähtävästi olevansa oikeutettu ampumaan uppiniskaisen ja valehtelevan vihollisensa. Hän oli niin ihastunut sisikunnassaan raivoavaan ajatukseensa, että pieninkin vangin liike olisi sen toteuttanut.

Räihä seisoi paikallaan hievahtamatta. Oli hänen onnensa, ettei hän pistänyt käsiään taskuihinsa, etsiäkseen olematonta todistuskappaletta. Outo tyhjyys valtasi hänen olemuksensa. Sydänalasta kouristi. Hän ei tuntenut, kun lusikallinen kahta lajia valahti hänen housuihinsa. Nyt hän oli valmis kuolemaan. Itkemättä. Valittamatta.

Vartijat seisoivat vielä asennossa, vaikka upseerit olivat jo lähteneet. He ikäänkuin pelkäsivät hoputtaa matkaan miestä, joka oli uhmannut korkeata upseeriakin. He olivat häkeltyneet pelottoman nuorukaisen läheisyydessä, ja heidän ihmistajuntansa myönsi, että rikos oli tapahtumaisillaan.

Paljon oli vangeilla vielä kestettävää, ennenkuin he saivat vaivojensa palkaksi edes hivenen levätä.

Kenttäkeittiöltä alkoi sotavangin "Via Dolorosa." Eteneminen oli hidasta. Jokaista otettua askelta piti tukea oksan karahkalla, jonka he olivat itselleen taittaneet. Alkumatkasta he toivoivat pääsevänsä jonkinlaiseen ajoneuvoon. Mutta liikenne vyöryi kokonaan rintamalle päin. Mahdollisuutta kyytiin ei ilmennyt. Levätä he saivat silloin, kun panssarit ohittivat heitä kapealla tiellä. Oikeammin sanoen he tuupertuivat sohjoon tien poskessa. Ja kun ne teräshirviöt olivat ohittaneet heidät, kompuroivat he jälleen tielle kahta kurjemmassa kunnossa. Nyljettyjä hevosia, kuolleita sotilaita, kaatuneita tykkejä, liejuun uponneita sairasautoja, kiroilua ja huohotusta. Pilkkaa. Rohkaisevaa hymyä. Saksalaisten pommitusta. Janoa ja nälkää. Kaikkea tätä he näkivät ja kokivat sen viidentoista tunnin aikana, minkä he kompuroivat vihollisen huoltotiellä. Ja kun he viittoillen kysyivät vartijoilta matkansa pituutta, näyttivät vartijat heille milloin sormea, milloin kahta.

— Pitävät meitä pilkkanaan, totesi Paavola.

Miten muuten vartijat olisivatkaan osanneet suhtautua heihin. Vangithan olivat tuholaisia, jotka olivat saaneet vartijoiden synnyinmaan suureen isänmaalliseen sotaan. Sitäpaitsi vankien pelokkuus sekä lian ja veren tahraama ulkonainen olemus kielivät vartijoille kapitalistien kurjuudesta. Sen he näkivät. Vankien hädänalaisuus oli aseen tukillakin kosketeltavissa, mutta heidän tunnossaan oleva tuska ja ihmisyyden tallaaminen sivistyksen pohjamutiin ei ollut kenenkään nähtävissä. Ne olivat henkilökohtaisia ja sanattomia. Niitä ei voitu puhdistaa heidän sieluistaan vedellä eikä repeytynyttä kohtaa parsia pellavalangalla. Sellaisenaan heidän oli ollut seisottava paljastettuna vasten kuolemaa, kun muuta mahdollisuutta ei ollut. Mutta ammutun ja potkimalla runnellun ruumiin sisällä virtasi elämän kipinä sitä mukaa, kuin he ivattuna huoltotietä tarpoivat. He olivat kironneet ja raivonneet sekapäisinä. Itkeneet ja rukoilleet samanaikaisesti. Kuitenkin he olivat valmiit kestämään vielä enemmän tunnottoman lihansa silpomista elämän lunastamiseksi.

Jatkuu

SUURI KIRJOITUSKILPAILU

"Unohtumaton sotakokemukseni" PALKINTOINA 100.000 MK

Pelastaakseen sen, mitä pelastettavissa on, julistaa lehtemme nyt kolmannen sotakokemuksia koskevan kirjoituskilpailun. Aikaisemmat kilpailumme antoivat soturiemme innostuksen ansiosta arvokkaita tuloksia, mutta koska jo nyt on todettavissa, että lehtemme tulee ensi vuodeksi saamaan huomattavan määrän uusia lukijoita ja ystäviä, on asiallista järjestää uusi kirjoituskilpailu, jonka ensisijaisena tarkoituksena on edelleenkin saada talletetuksi mahdollisimman paljon historiankirjoitusta varten tärkeitä muistelmia.

I palkinto	40.000	mk
II „	25.000	„
III „	15.000	„
4 palkintoa, kukin	5.000	„

Rahapalkintoina jaetaan siis yhteensä 100.000 mk.

Rahapalkintojen lisäksi jaetaan lohdutuspalkintoina vielä 15 lehtemme v:n 1959 vuosikertaa hyväksytyille, mutta ilman rahapalkintoa jääneille kirjoittajille.

Palkintojen lisäksi maksetaan julkaistuista kirjoituksista tavanmukainen kirjoituspalkkio.

Kirjoituskilpailussa noudatetaan seuraavia ohjeita:

1. Kuvattujen tapahtumien tulee **ehdottomasti** olla tosiasioihin perustuvia.
2. Kirjoituksesta tulee ilmetä tapahtuma-aika mieluimmin päivän tarkkuudella, paikkakunta, joukko-osasto (yksikkö). Mainittakoon siinä mahdollisuuksien mukaan myöskin tapahtumiin ratkaisevasti vaikuttaneiden henkilöiden nimet.
3. Kirjoitusten sopivin pituus on noin 1.500—3.000 sanaa, eli 2—4 lehtemme sivua. Kirjoittakaa vain yhdelle puolelle paperia.
4. Kirjoitukset pyydetään merkitsemään nimimerkillä. Oikea nimi, sodanaikainen ja nykyinen sotilasarvo, nykyinen siviiliarvo sekä tarkka osoite liitetään suljetussa kuoressa kirjoituksen mukaan.
5. Kilpailuun voi sama henkilö lähettää useammankin kirjoituksen.
6. **Tapahtumiin liittyvät valokuvat ovat erittäin tervetulleita.** Niiden julkaisemisesta suoritetaan korvaus.
7. Kilpailuun osallistuvien kirjoitusten tulee olla postitettu toimitukselle, osoite: Helsinki, Simonkatu 12 A 4, viimeistään 15.2.1959. Kilpailun tulos julkaistaan lehtemme huhtikuun numerossa.
8. Palkitsemattomat kirjoitukset säilytetään lehden toimituksessa myöhempää julkaisemista varten, ellei kirjoittaja nimenomaan halua kirjoituksensa palauttamista.
9. Kilpailun arvostelulautakuntaan kuuluvat lehtemme toimituskunnan lisäksi toimittajat Heikki Marttila (Arijoutsi) ja Pekka Tiilikainen.

"Kansa Taisteli — miehet kertovat" toivoo kirjoituskilpailuunsa jälleen runsasta osanottoa, onhan aiheen valinta vapaa ja tapahtumia runsain mitoin kuvattaviksi.

SUURI KASKUKILPAILU

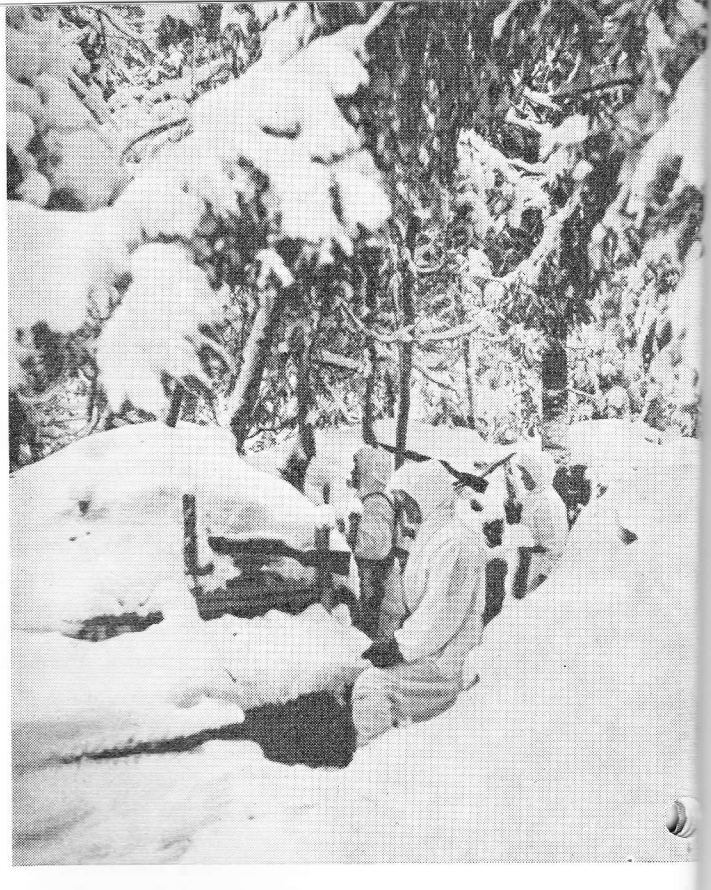
Palkintoina 50.000 mk

Sodissamme kukoisti kaiken vakavuuden keskellä monesti myöskin terve ja reipas huumori, joka auttoi kestämään lujissakin paikoissa. Kaskut ja jutut kiersivät miehestä mieheen ja elävät yhäti huvittavina entisten soturien keskuudessa valaisten omalta osaltaan sota-ajan ja rintamaelämän oloja. Toimitus odottaa nyt saavansa niitä paperille pantuina. Siinä mielessä on tämä toinen kilpailumme julistettu.

I palkinto 20.000, II 10.000 ja III 5.000 sekä 15 kpl 1.000 mk.

Kaskujen tulee ehdottomasti perustua tositapahtumiin, eivätkä ne saa olla ennen yleisesti julkaistuja. Kaskut merkitään nimimerkillä. Oikea nimi ja osoite liitetään mukaan suljetussa kirjekuoressa. Kaskujen tulee olla postitettu toimitukseen, osoite Helsinki, Simonkatu 12 A 4, viimeistään maaliskuun 31. p:nä 1959.

OLAVI NIINIKOSKI

Kaunis on talvinen luonto isänmaassamme, jota sotilaamme tässäkin puolustavat

Eräs etelän miehistä koottu yksikkö vietti ensimmäisen sotajoulunsa kaukana kotiseudultaan, omalaatuisissa olosuhteissa napapiirin pohjoispuolella, joulun, jonka kaltaisia vietettiin kaikkialla rintamillamme. Taisteluiden välissäkin oli edes hetken tilaisuus kuulla joulun sanomaa ja antaa ajatusten kulkea kotiin.

TALVISODAN JOULUN VIETTOA SALLAN SUUNNALLA 1939

KOLMENKYMMENEN asteen kahden puolen oli elohopeapatsas lämpömittarissamme rosoisen männyn kyljessä heilahdellut jo muutamia päiviä. Pakkanen oli paukkeellaan jänkien kituliaassa puustossa aiheuttanut monia turhia hälytyksiä, jopa partiomatkojakin, kun pataljoonan reservinä odottelimme joulua 1939 kaukana pohjoisessa, Sallan suunnan Joutsijärven lohkolla.

Pataljoonamme, IX/KT-Pr:n osalta oli tilanne ehkä erikoisempi kuin muiden saman suunnan joukkojen, sillä jokseenkin kaikki sen miehet olivat kotoisin toisenlaisista olosuhteista, kaukaa Satakunnan mailta. Vain aniharvat heistä olivat ennen käyneet napapiirin pohjoispuolella.

Joulukuun alussa oli Porissa koottu pataljoonamme kuljetettu rautateitse Kemijärvelle ja sieltä edelleen autokuljetuksin suoraan taisteluun. Aseistuksensa ja koulutuksensa puolesta se oli täysin taistelukelpoinen, mutta vaatetus oli kovin heikko Lapin ankariin talvisäihin. Suurin osa miehistä oli siviilivarusteissa, ainoina armeijan tunnuksina kokardi ja vyö.

Yöllä asemiin tuodun komppanian päällikkö katseli aamun sarastaessa vuoroin edessään aukenevaa alakuloista maisemaa, vähäpuista, lakeaa jänkää ja vuoroin asemissaan kyyköttäviä, sekalaisesti puettuja, palelevia miehiään. Lausahti sitten puolileikillään joukkueenjohtajalleen:

— Jaa-a. Kyllä minusta on hiukan kyseenalaista, kannattaako tällaista isänmaata ollenkaan puolustaa.

Sama mies taisteli sitten jokaisen taistelunsa aivan ainutlaatuista sisua ja sitkeyttä osoittaen ja uhrasi lopulta henkensäkin saman karun ja köyhän isänmaan puolesta.

Onneksi oli ensimmäisten taistelujen jälkeen pari päivää lepoa, mikäli elämää Lapin talvisessa metsässä, vihollisen krh-tulen ulottuvilla, voi levoksi sanoa. Sen aikana kuitenkin saatiin olosuhteisiin sopivaa varustäydennystä. Paljon pienikokoisempia Lapin asukkaita varten valmistetut poropeskit näyttivät tosin etelän miehen päällä hiukan koomillisilta, ja poronkoipikengissä hiippailevat miehet heittivät pimeässä monta kuperkeikkaa oudon liukkaissa jalkineissaan. Lumi tippui silloin puiden oksilta aidolla porinseudun murteella päästeltyjen ärräpäiden tärinästä. Tärkeintä oli sentään, että pakkanen ei enää pystynyt tekemään miehiä taistelukyvyttömiksi.

Vähäinen lepo päästi huumorinkin valloilleen. Pari kekseliästä kaveria käveli poronkoipikengillään perä-

käin, jalat levällään, mahtavat jäljet metsään vastaataneeseen lumeen. Painuivat sitten teltalle herättämään siellä nukkuvaa alikersanttia, innokasta metsämiestä.

— Tulehan nyt katsomaan. Tuolla metsässä taitaa olla karhun jäljet.

Silmänräpäyksessä oli alikersantti pystyssä. Silmät innosta kiiluen hän sieppasi monissa ampumakilpailuissa kokeillun pystykorvan kainaloonsa ja lähti oppaiden kanssa risukon poikki jäljille. Metsän muututtua hiukan harvemmaksi jäljet löytyivätkin. Ne näkyivät selvinä ja mahtavina.

— Tuoreet karhun jäljet, virkahti alikersantti niitä hetken tutkittuaan ja löydettyään niistä jonkun harmahtavan karvankin. — Varmasti karhun jäljet. Lähdettekö pojat mukaan?

Oppailla ei ollut asetta mukanaan. He vain toivottivat hyvää onnea, ja alikersantti lähti yksinään hiihtämään ensimmäistä kertaa elämässään metsien kuninkaan jälkeen. Jännityksen puna paloi poskilla, kun hän vielä käännähti ympäri ja lupasi molemmille oppailleen heti teltalle saavuttuaan laatikon Työmiestä, jos hän saa tämän Lapin kontion kaadetuksi.

Metsämiehen naama ei ollut oikein valokuvauksellinen eikä sanankäyttökään julkaistavaksi sopivaa, kun jäljet lopulta johtivat omalle teltalle, jossa avuliaat jälkien löytäjät vahingoniloisesti aseveikkojen kanssa odottivat suurriistan pyytäjää.

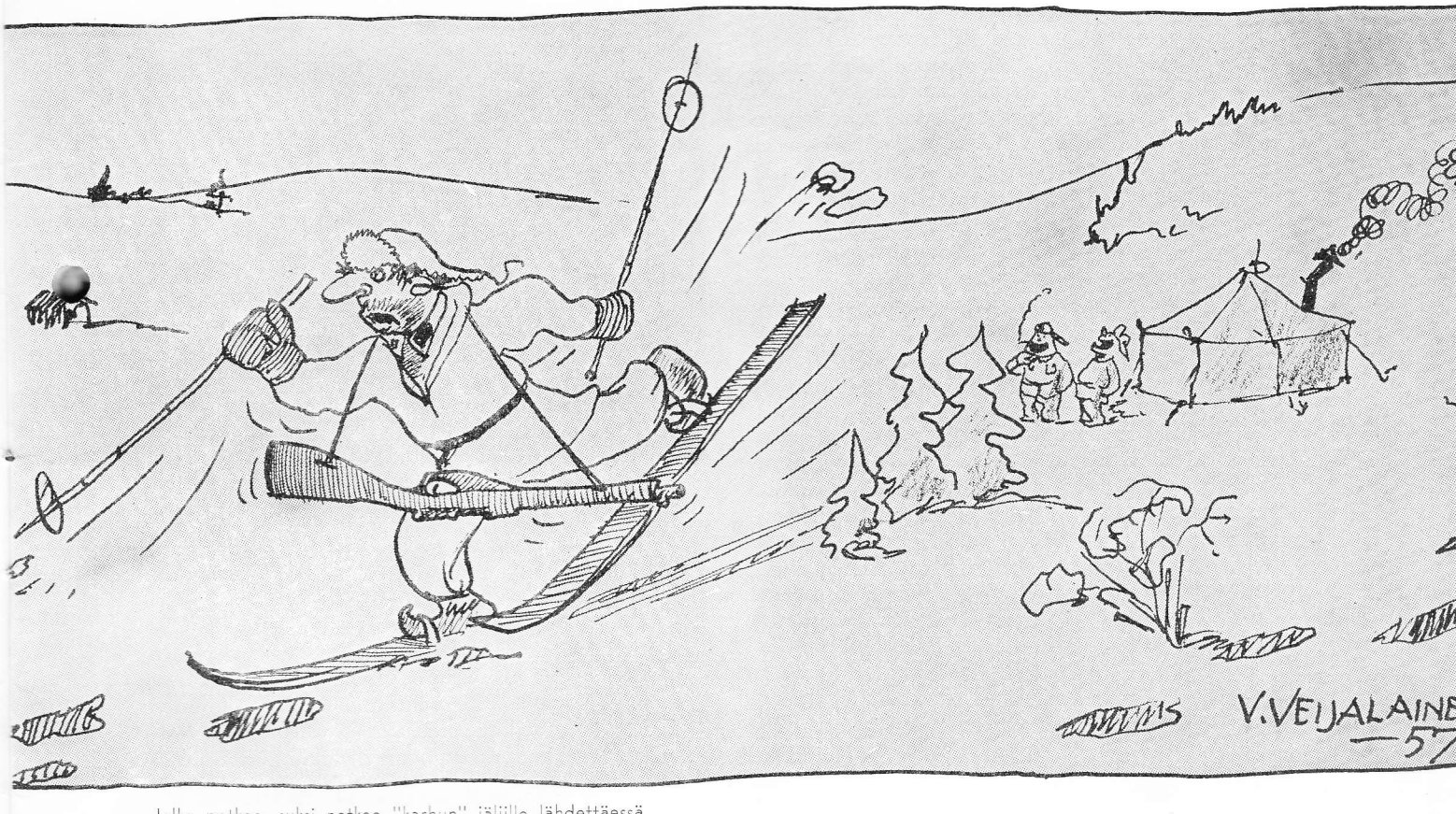
Mutta pian oli taas leikki kaikilta kaukana, sillä vielä karhunjahtipäivän iltana, jouluaaton aattona, jouduimme siirtymään takaisin etulinjaan entisiin asemiimme Joutsijärveltä Sallaan johtavan tien länsipuolelle.

Kranaatit riehuivat molemmilta puolilta harvakseen ylitsemme, kun illan hämärtyessä miehitimme tutut asemat kapealla, matalahkolla, harvametsäisellä harjanteella. Joukkueemme teltta pystytettiin aivan harjanteen taakse, jossa se oli vihollisen suorasuuntaustulelta suojassa. Lähimpiin ampumakuoppiin oli teltasta matkaa ainoastaan parikymmentä metriä. Pidimme yöllä joitakin miehiä asemissa, toisten nukkuessa lämpimässä teltassa, joka nyt vaikutti tavallistakin miellyttävämmältä, kun olimme läheisestä ladosta kantaneet tavanomaisten havujen päälle hyvätuoksuisia heiniä. Niitä ei kuitenkaan voinut tulenvaaran takia levittää aivan kamiinan lähelle.

Oli ihmeen rauhallista. Kylmässä ja pyryisessä yössä kajahti vain silloin tällöin laukaus, joskus konepistoolin tai pikakiväärin sarja. Miehet halusivat ilmeisesti varmistautua, että aseet kovassa pakkasessa pysyivät toimintakelpoisina.

Naapurilohkolta saapunut yhdyspartio poikkesi illalla telttamme. Miehet kertoivat hurjia huhuja. Sanoivat kuulleensa radiossa ilmoitetun, että Romania ja Unkari olivat yhtyneet sotaan Italian tukemina. Suomussalmella kerrottiin olevan saarroksissa ja osittain vangittuinakin 17.000 venäläistä. Pelkosenniemen puolella tiedettiin vallatun parikymmentä ammuslastissa olevaa autoa. Näihin tietoihin suhtauduttiin epäillen, mutta mielihyvin olisi jokainen ne uskonutkin. Hiljainen mietiskely päättyi vapauttavaan nauruun, kun joku nykäisi puolitorkuksissa olevaa kaveriaan virkkoen:

— Herääpäs korjaamaan pakkiasi kamiinan päältä, etteivät mene aroomit hukkaan!

Jalka potkee, suksi notkee "karhun" jäljille lähdettäessä

Pakissa oli lunta sulamassa ja se oli alkanut kiehua. Vain miesten säännölliset vaihdot asemiin aina kahden tunnin kuluttua häiritsivät hiukkasen joidenkin unta. Muuten oli yö hiljainen.

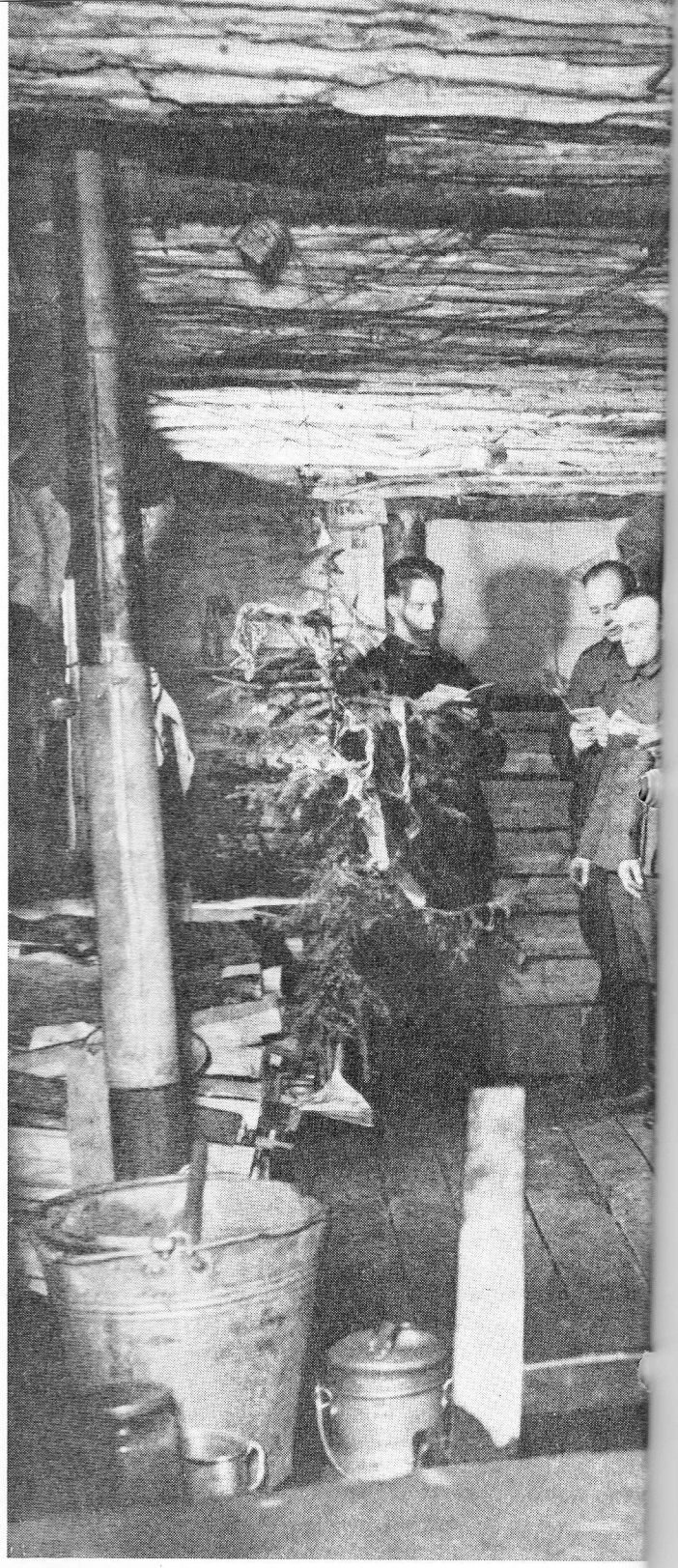
Jouluaattokin valkeni myös rauhallisena. Lunta sateli hiljalleen. Kodin joulun miellyttävät muistot tulvahtivat mieleen, kun aamulla astui tai paremminkin konttasi teltan matalasta oviaukosta ulos.

Kun naapurin puolelta ei ollut kuulunut pitkiin aikoihin hiiskahdustakaan, päätin lähteä partion kanssa tutkimaan, mistä outo tilanne johtui. Siellähän ei yleensä ääntä vältetty, päinvastoin kuin meikäläisten puolella, jossa kaikki toiminta pyrittiin suorittamaan mahdollisimman vähin äänin. Lähetin ensiksi lähetit ilmoittamaan komppanian päällikölle sekä naapurilohkoille, etteivät omat miehet erehtyisi meitä ampumaan. Heidän palattuaan ja varmistauduttuaan ilmoitusten perille menosta, laskeuduimme yhden aliupseerin ja viiden miehen kanssa nopeasti linjojen välissä virtaavan, nyt vahvassa jäässä olevan puron uomaan. Kuuntelimme siellä hetkisen tarkasti, kuuluisiko vihollisen puolelta jonkinlaista ääntä. Kun mitään ei kuulunut, hiivimme varovasti matalassa taimikossa satakunta metriä. Saavutimme vihollisen tukikohdan etumaiset heikosti laitetut pesäkkeet. Ne olivat tyhjät miehistä, mutta patruunoita ym. tavaraa niihin oli jäänyt sinne tänne. Hiukan taempana tapasimme muutamia mitä merkillisimpiin asentoihin jäätyneitä kaatuneita miehiä. Kaikilla niillä oli yllään ruskehtava päällystakki, päässä piippalakki ja jalassa huopikkaat. Kokardit ym. merkit siirtyivät nopeasti uusille omistajille.

Tukikohta osoittautui kauttaaltaan tyhjäksi. Kaikesta päätellen se oli jätetty kovalla kiireellä edellisenä päivänä, ja syynä oli ilmeisesti ollut paikalleen osunut krh.- tai tykistökeskitys. Liekö se sitten tullut omalta tai meidän puoleltamme. Meidän taholtamme oli viime päivinä ammuttu kranaattien puutteessa sangen säästeliäästi, mutta ainahan on mahdollista täysosuma vähilläkin ammuksilla. Kun miehityksen jättämisellä tukikohtaan ei olisi ollut suurtakaan merkitystä sen sijainnin takia, palasimme samaa tietä takaisin. Saaliina toimme mukanamme pikakiväärin, automaattikiväärin, paljon patruunoita, ruokalaatikon ym.

Palattuamme totesimme asemiemme lähettyville tuodun 2 pst-tykkiä. Vihollisen arveltiin maan vahvasti jäädyttyä yrittävän panssareillaan kauemmaksikin teistä, joiden suunnassa oli tähän asti kaikki panssaritoiminta tapahtunut.

Iltapäivällä kuului kaukaa vihollien puolelta kovaa pulinaa ja jonkinlaista kalkutusta, jonka aihetta emme keksineet, vaikka monenlaisia arveluja esitettiinkin. Joku tuumi naapurin toimittavan käskynantoa tyhjennetyn tukikohtansa takaisin valtaamiseksi. Arvelu osoittautuikin odottamattoman pian paikkansapitäväksi. Kohta alkoi asemiimme tippua kranaatteja. Osa miehistä kiirehti ampumakuoppiin ilman mitään käskyä, mutta rämäpäisemmät alkoivat olla niin tottuneita jokapäiväiseen tykistö- ja krh-häirintään, etteivät siitä mitään piitanneet, kun se ei ollut aiheuttanut meille vielä vakavampia tappioita. Niinpä nytkin ryhmän verran miehiä jatkoi rauhallisesti korttipeliään teltassa.

Hyvä onni meillä oli nytkin, sillä kranaatit jakaantuivat ihmeellisellä tavalla asemiemme eteen ja taakse, mutta miehittämällemme kapealle harjanteelle niitä ei pudonnut. Telttamme savutorvea joku sirpale hiukan rapisutti, eräs suksi särkyi ja kiväärin tukki sai pienen naarmun, mutta vakavampia vahinkoja ei tullut. Ammunnan päätyttyä totesimme ennustuksen vihollisen tukikohdan uudelleen miehityksestä toteutuneen. Vastapainoksi oli omiin asemiimme myöskin jätettävä vahvempi miehitys.

Joulun hartaushetki rintamakorsussa

Ilta on joulun tienoissa pohjolassa pitkä ja pimeä. Tavallistakin aikaisemmin tuntui hämärä laskeutuvan tänään, jouluaattoiltana. Sisällä teltassamme oli lämmintä ja kodikastakin. Pieniä kynttilöitä paloi siellä täällä, ja katosta riippui vaatimaton joulukuusi. Ei ollut liian ahdastakaan, kun vahvistettu ryhmä aina kerrallaan oli asemissa. Sitä paitsi joukkue ei ollut enää täysilukuinen. Joitakin aseveljiä oli jo poistunut riveistä kaatuneina, joitakin haavoittuneina, ja pari miestä oli palelluttanut jalkansa. Kaatuneita muistelimme tänä iltana hartain mielin, ja haavoittuneita melkein kadehdimme, sillä he saivat viettää joulunsa valoisissa sairaaloissa.

Ruokaa oli runsaasti. Poronkäristystäkin oli jo opittu hyvin laittamaan. Sitä kärisi nytkin pakinkansissa kamiinan päällä pitkin iltaa. Jälkiruuaksi nautittiin amerikkalaisia hedelmäsäilykkeitä, joita oli tuotettu Kemijärveltä. Joku ahmatti jaksoi vielä syödä armeijan keitotkin, mutta yleensä niihin ei tänä iltana kajottu.

Iltapäivällä oli jaettu viina-annokset, pullo viittä miestä kohden. Kumman haikea mieliala lienee aiheuttanut sen, että vain harvat tämän vähäisen annoksensa nauttivat. Yleinen mielipide tuntui olevan, että jätetäänpähän siksi, kunnes joskus päästään taaemmaksi lepoon.

Odotimme myös suurella jännityksellä, melkein kuin lapsena, joululahjoja. Olimme kuulleet niitä saapuneen tälle pohjoiselle lohkollemme varsin runsaasti. Syystä tai toisesta ei lahjakuorma kuitenkaan päässyt ajamaan tänä iltana asemiimme, mutta emme tunteneet siitä suurtakaan pettymystä, sillä olimme tottuneet siihen, että sodassa ei kaikki tapahdu aivan aikataulun mukaan.

Ryhmät vaihtuivat säännöllisesti asemiin. Teltassa olijat nukkuivat jo varhain syvää, rauhallista unta. Moni varmaankin uneksi onnellisemmasta joulusta kotoisessa ympäristössä.

Kello 1.30 jouluyön idyllinen rauha päättyi. Silloin kuului valtava rämähdys. Voimakas keskitys järisytti ympäristöämme. Uni kaikkosi nopeasti silmistämme. Kranaatteja satoi yhtä mittaa. Räjähdysten loisteessa juoksivat miehet aseet kourassa ampumakuoppiinsa. Joku laukaisi kivääriinsä, toinen yhtyi, ja pian soi kiivas tuli kautta linjan. Vihollisen puolella ammuttiin joitakin vihreävaloisia raketteja, ja kohta alkoi tulla sieltäkin tuiskuna luoteja. Onneksi tuli suuntautui metrin pari liian korkealle. Oksat vain rätisivät ylhäällä puissa ja tippuivat lumineen niskaamme. Jalkaväen tuli harveni kuitenkin nopeasti ja vähitellen loppui kokonaan. Molemmin puolin huomattiin, ettei naapurilla ollut vakavampaa tarkoitusta. Kranaatteja putoili sen sijaan jatkuvasti lähettyville sen verran, että katsoimme parhaaksi pysyä ampumakuopissamme toistaiseksi.

Ei oltu varmoja siitäkään, mitä vihollisella oli mielessä. Emme aliarvioineet vastustajiamme enää sen jälkeen, kun heidän partionsa oli eräänä yönä tuhonnut lohkomme itäpuoliskolla pesäkkeen, jonka kaikki miehet nukkuivat.

Asemamme olivat verrattain mukavat. Ampumakuo-

Telttamme olivat sotilaittemme pelastus Talvisodan pakkasen kynsissä

pat oli hyvin kaivettu ja varustettu hiekkaiseen harjuun. Läheisistä ladoista oli tuotu pehmeätä niittyheinää lämmikkeeksi. Tulen yhä harventuessa pyrkivät monet nukahtamaan aamuyöstä kuoppiinsa. Kiersimme joukkueen varajohtajan kanssa herättelemässä nukkuvia, etteivät olisi palelluttaneet kasvojaan purevassa pakkasessa.

Aamupuolella selkeni ilma varsin kauniiksi. Kuu pilkisteli pilvien raoista ja siellä täällä tuikahteli ystävällisesti tähti. Vihollisen puolelta kuului yksitoikkoista hyökkäysvaunujen telaketjujen kolinaa Joutsijärven—Sallan tien suunnalta, ja joskus kumahti kaukainen laukaus. Koin elämäni erikoislaatuisimman joulutunnelman!

Vaikka suuri osa yön kranaattisateesta oli osunut harjanteelle, jossa asemamme olivat, oli meillä ihmeellinen varjelus edelleen tänä ikimuistoisena jouluyönä. Vain kaksi miestä oli saanut vähäisiä haavoja sirpaleista. Naapurilohkoilla ei ollut yhtä hyvää onnea. Siellä oli useita haavoittuneita.

Kello 7 pääsi joulupaketeilla lastattu reki ajamaan teltallemme. Poistuimme silloin asemista jätettyämme niihin heikon varmistuksen.

Odotettuja paketteja oli todella runsaasti. Yksityisten lisäksi voitiin "tuntemattomalle sotilaalle" jakaa kaksi jokaiselle, joka ei saanut useampia yksityispaketteja. Viimeksi jäänyt ojennettiin minulle. Se oli lähetetty Kristiinankaupungista. Lämpimien sukkien, tupakan ja karamellien lisäksi oli paketissa myös joulukortti, johon oli kirjoitettu voimakkaalla ja kauniilla naisen käsialalla:

"Kunnioitettu Suomen urhoollisen armeijan sotilas! Eläköön Suomi ja Suomen urhoolliset puolustajat! Toivotan Teille onnea taistelussa ja lopullista voittoa! Pieni lahjani osoittakoon Teille hyvät toivomukseni. Hyvää Joulua ja täydellistä menestystä!

Rouva H. J."

Paketteja teltassa avattaessa aloitti joku jouluvirren, johon ulkopuolella olevat hiljalleen yhtyivät. Niin erikoisena en ole jouluvirttä koskaan kuullut.

Joulupäivä kului verkkaista vauhtia. Valtava määrä kiitoskirjeitä kirjoitettiin pakettien lähettäjille. Ne kirjeet lähtivät todella kiitollisilta miehiltä.

Yksinäinen lentokone kaarteli korkealla yläpuolellamme. Se kävi ehkä tutkimassa yöllisen keskityksen tuloksia, mutta hienoinen lumisade oli jo verhoillut kuopat näkymättömiin. Jostakin koillisen suunnalta viskeli vihollisen heitin muutaman kranaatin. Eräs niistä saattui niin lähelle ampumakuoppaa, että siellä oleva mies hautautui jokseenkin kokonaan. Hänet saatiin kuitenkin nopeasti kaivetuksi esille tukalasta tilastaan.

Lyhyt päivä kaartui nopeasti iltaan "Antissa", joksi komppaniamme puolustuslohkoa oli ryhdytty peitenimellä kutsumaan päällikkömme ristimänimen mukaan. Yön taistelusta väsyneet miehet nukkuivat varhain.

Näin vietti sotajoulun 1939 eräs etelän miesten joukkue kaukana kotiseudultaan, omalaatuisissa olosuhteissa, napapiirin pohjoispuolella. Mutta samanlaista joulua, ja kai useimmat samalla tavallakin, viettivät sadattuhannet muutkin Suomen miehet silloin kukin omilla lohkoillaan, joihin heidät oli asetettu isänmaataan puolustamaan.

LAURI LANAMÄKI

TUNNUSSA

"Kiikarikivääri oli tähdätty vihollisen vangiksi joutunutta Taunoa kohti. Kun hän sitten kuuli ammunnasta, että vastahyökkäys on käynnissä, hän otti tupakka-askin ja tarjosi vartijoilleen. Kiikarikiväärimies rupesi ottamaan myös savuketta toisella kädellään, ja Tauno samassa kokeili, kuinka tiukassa se kivääri on yhdessä kädessä. Löyhässä oli ollut, ja pian oli kivääripiippu kääntynyt entisiä vartijoita kohti. Pari nopeaa askelta taaksepäin, ja niin oli Taunolla päivystyspaikka omien tuloon saakka."

TALVISOTA oli alkanut. Er.P 15 oli saanut tehtävän Suomussalmen suunnalla viivyttää idästä päällemme karannutta vihollista. Yksikkömme oli Krh.Os./Er.P 15.

Olimme olleet leikissä mukana jo ensi hetkistä alkaen. Raatteen suunnalla pidimme puoliamme hyvällä menestyksellä, mutta Juntusrannasta törmäsi venäläinen omien isänmaanpetturien avustamana sellaisella voimalla, että hyvä kun selvittiin Haukiperän länsirannalle. — Niin, ne petturit! Niitä ei kai vallan vähän ollutkaan, kun yksillä käräjillä samana päivänä langetettiin tuomioita yhteensä 168 vuotta. Tunnettu tosiasiahan on, ettei meillä Suomessa "Isänmaan Kauppias" saa suurempaa tuomiota kuin taskuvaras. Tulipahan senkin joukon eräästä miehestä myöhemmin Valkoisen Ruusun Ritari!

Konepistooli

Ase, joka ensimmäisen maailmansodan aikana keksittiin ja hylättiin, mutta josta toisen maailmansodan aikana tuli jalkaväelle korvaamaton taisteluväline.

Vartiomies kauniin talvisen maaston keskellä

Päästyämme Haukiperän länsirannalle asetuimme asemiin Kajaaniin johtavan maantien molemmin puolin. Suomussalmen kirkonkylä oli tulessa. Se valaisi asemiamme helpottaen varustelutöitämme yön pimeydessä, mutta samalla hidastutti venäläisten etenemistä läpi palavan kylän. Ensimmäinen tehtävä oli tuliaseman ja tulenjohtopaikan valinta. Heittimiä ei voinut kovin kauas viedä, koska Haukiperä oli n. 600 m leveä, ja heittimen kantomatka vain vajaa 200 m. Ne olivat niitä ns. lyhytputkisia, rauhan-ajan harjoituksissa teräsharjan ansiosta jo kaliiberinsä menettäneitä. Ei ihme, jos kantavuus ja osumatarkkuus kärsivätkin, mutta eihän meidän armeijallamme ollut muitakaan kunnon aseita muutamia "Ukko-Pekka" kiväärejä lukuunottamatta. Heittimissä oli kuitenkin yksi hyvä puoli, nimittäin niiden suuri moraalinen vaikutus ainakin allekirjoittaneeseen nähden, kun ei ollut tykkiä enempää kuin hyökkäysvaunuakaan koskaan ennen nähnyt. Uskottiin, että kyllä viholliseen tepsii, kun vaan kohdalle saa menemään. Olihan Purasjokilinjalla saatu kokemus sen jo osoittanut.

Alikersantti Väinö Karjalaisen kanssa valitsimme tulenjohtopaikaksi tien vieressä olevan pienen perunakuopan. Sillä oli hyvät ja huonot puolensa siinä tehtävässä. Hyvät puolet siten, että se oli valmiiksi katettu, ja kulku tulenjohtopaikalta tuliasemaan oli helpompaa tietä eikä tarvinnut koko matkaa lumessa kahlata. Huonot puolet siten, että se oli viettävällä rinteellä ja väärällä puolen tietä tuliaseman suhteen. Tämän estämättä se siihen sijoitettiin, koska meillä oli kiire päästä valmistelemaan maalit. Kun sulut sitten saatiin tarkistetuksi, alkoi vuorottainen päivystys tulenjohtopaikalla. Sinne jäi tulenjohtaja ja viestimies kerrallaan ja toiset lepäsivät tuliasemissa.

Allekirjoittaneen kaverina oli sotamies Tauno Leskinen, joka toimi viestimiehenä. Meillä oli entuudestaan paljon yhteistä. Olimme saman kadun kasvatteja, suurista perheistä. Isämme menetimme pienenä ollessamme. Asevelvollisina olimme samassa ryhmässä. Yh-

dessä ylimääräisiä palveluksia ja harjoituksia suoritimme, yhdessä tupakantuskaa arestissa kärsimme ja pieniä purnasimme, mistä "henkoset" saisi. Oikeita esimiestemme ja omaistemme mieliharmin aiheita! Siinä kait syyt, miksi halusimme myös todentullen olla yhdessä. Tauno oli vilkas. Poikamaiset kujeet eivät häneltä loppuneet sodankaan alettua, ja niillä hän sai toisetkin unohtamaan ajan vakavuuden. Siitä huolimatta hän teki tehtävänsä erittäin tunnollisesti, paljon paremmin kuin kukaan toinen osastossamme.

Päivänmäärää en tarkoin muista. Kai se oli 8.12. 39. Illalla olimme tulenjohtopaikalla, ja silloin suorittivat venäläiset väkivaltaisen tiedustelun. Kolme upseeria ratsasti täyttä laukkaa yli jään. He tulivat kuin tilauksesta suoraan miinakenttään. Siihen loppui heidän sondankäyntinsä.

Hiljainen oli yö, jonka vietimme Taunon kanssa tuliasemassa. Aamulla kello 5 oli tulenjohtueen vaihtovuoro. Koska olimme kovasti väsyneitä, käskin Taunon jäädä tuliasemaan nukkumaan ja tulla sitten, jos "rähinä" alkaa.

Kerkesin olla tulenjohtopaikalla noin tunnin, kun vastakkaiselta rannalta rupesi kolme tykkiä ampumaan. Ne oli sijoitettu juuri siihen, mihin olimme tulisulun tarkistaneet. Suuliekkien valaistessa näkyi mustia hahmoja lähenevän ketjussa rantaamme. Vasemmalla puolen olevat kivääримiehet avasivat tulen. Taisi siinä yksi pikakivääri olla myös mukana. Soitin tuliasemaan ja käskin ampua sulun. Rupesin tähystämään, mutta ihmeekseni ei heittimemme ampuneetkaan. Soitin uudestaan ja tiedustelin syytä. Sain osaston johtajalta vastauksen, ettei ole lupa ampua. Selitin tilanteen ja sanoin, että olen jo vihollisten seassa. Sama inisevä ääni selitti jotakin, ja samalla katkesi puhelinyhteys tuliasemaan. (Kun poliitikot olivat niin tyhmiä, etteivät myöntäneet tarpeeksi määrärahaa ase- ja varustehankintaan, niin pitikö vielä koulutuksessa tehdä se tyhmyys, että koulusivistys riitti upseerikouluun, vaikka johtajataito puuttui kokonaan.)

Itselläni oli sen ajan "muodin mukaan" aseena pistooli, mutta sekin meni kaiken hyvän lisäksi epäkuntoon. Olin jo n. 30 metriä vihollisketjun takana. Vieraskielisiä komentoja kuului joka puolelta. Minulle tuli tosi kiire. Hyppäsin tielle ja lähdin juoksemaan tuliasemaan. Pääsin muutaman askeleen, kun sain kansainvälistä seuraa. Sitä edusti kolme "Idär hurjaa". Juoksimme noin 250 metriä peräkkäin. Se olikin ensimmäinen kerta, kun halusin juoksussa pitää vapaaehtoisesti keulapaikan. Johtoasemani ei ollut mikään vakuuttava. Vaivaiset 2—3 m, mutta sekin riitti minulle. Saavuttuani sille kohdalle, mistä polkumme johti tieltä tuliasemaan, hyppäsin ojan yli. Yhtaikaa hyppäsi polulta vastaani joku lumipukuinen, hihamme vain hipaisivat toisiaan. Takaa alkoi kuulua kova "posmitus". Jatkoin matkaani tuliasemaan, jossa heittimet oli pantu ajoneuvoille ja "porukka" oli lähdössä vetäytymään. Teimme turhan "operaation" n. 3 km takamaastoon. Voi sitäkin tyhmyyttä!

Venäläiset eivät osanneetkaan käyttää hyväkseen alkumenestystään, vaan rupesivat järjestämään jonkinlaista sillanpääasemaa. Sen huomasi puolankalaisista kokoonpannun komppanian päällikkö, luutnantti U. Leskinen (nyt majuri). Hän teki nopean vastaiskun kahdella joukkueella. Venäläisten oli pakko perääntyä. Kun etummaiset miehet olivat rannasta n. 40—60 m, alkoi rannassa olevan saunan suunnasta kuulua sen päivän tunnussana "Ryökäle". Sitä huudettiin jatkuvasti ja se teki hämminkiä molemmin puolin. Venäläiset lähtivät heti pyrkimään mahdollisimman pian jäälle. Suomalaiset eivät uskaltaneet sinnepäin ampua, koska omat olivat siellä. Ryhmänjohtajana toimiva alikersantti Hemmi Huusko jakoi käskyjään niin kovalla äänellä, että "ryökäleen" huutaja tunsi hänet äänestä. Samassa hän huusikin alikersantti Huuskolle: — Tule Hemmi tänne, minulla on kolme vankia!

Talvisodan aikana sattui joskus niin, että glyseriinin puutteessa oli kk:n vaippa peitettävä villasella

Saunan avonaisen oven edessä seisoi sotamies Tauno Leskinen kiikarikivääri kädessä piippu ojennettuna kohti oviaukkoa. Sisällä istui kädet pystyssä kolme pelokkaan näköistä pipolakkista. Sellainen oli tilanne saunalla. Ryhmä Huusko meni asemiin rannalle, ja Tauno lähti viemään "painikavereitaan" pataljoonan komentopaikalle.

Palattuamme takaisin tuliasemaamme tiedustelin Taunoa ja sain kuulla, että hän lähti aamulla rähinän alettua tulenjohtopaikalle. Sanoin heti, että hän se sitten hyppäsi kanssani yhtaikaa ojasta yli, mutta vastakkaiseen suuntaan. Nyt hän varmasti on vankina, sillä hän meni suoraan takaa-ajajien syliin.

Menin tulenjohtopaikalle takaisin. Oltuani siellä jonkun aikaa, ilmestyi Taunokin sinne. Hän kertoi koko seikkailunsa. Kun hän hyppäsi metsästä tielle, niin hän samalla törmäsi venäläisiin. Molemmat olivat kaatuneet, ja ennen kuin hän pääsi ylös, oli jo kaksi vihollista käynyt häneen käsiksi. Minua hän ei pimeässä ollut tuntenut, mutta ylösnoustuaan sanoi arvanneensa, kenen kanssa sivuutus tapahtui. Venäläiset veivät hänet kolmen miehen voimalla saunaan. Taunon ja kahden venäläisen kivääri oli jätetty sau-

Tupakkatauko toiminnan alkua odoteltaessa

nan eteiseen. Kaikki neljä olivat ruvenneet saunassa istumaan. Kiikarikivääri oli tähdätty Taunoa kohti. Kun Tauno sitten kuuli ammunnasta, että vastahyökkäys on käynnissä, hän otti tupakka-askin ja tarjosi vartijoilleen. Ne tekivät kauppansa. Taunolle tarjoutui tilaisuus nousta seisomaan, sillä eihän orja voi herroilleen istualtaan tarjota, kuten hän sitä selitti. Kiikarikiväärimies rupesi ottamaan myös savuketta toisella kädellään ja Tauno samassa kokeili, kuinka tiukassa se kivääri on yhdessä kädessä. Löyhässä oli ollut ja pian oli kääntynyt myös piippu entisiä vartijoita kohden. Pari nopeaa askelta taaksepäin ja niin oli Taunolla päivystyspaikka siihen saakka, kunnes ryhmä Huusko saapui.

Tauno oli ollut aivan varma vangiksi jouduttuaan, ettei häntä elävänä Haukiperän yli viedä. Alunperin hän oli suunnitellut rantaan käveltäessä, että hän nopealiikkeisenä tekee karkausyrityksen jäällä, koska hänen mielestään kuolemakin olisi parempi kuin vankina olo. Saunaan vienti oli Taunolle mieluisa yllätys ja lyhin tie vapauteen.

Asemasotaa emme saaneet niissä montuissa kauan käydä. Jo paria päivää myöhemmin siirryimme Hulkonniemen kohdalle, jossa yöhyökkäysten avulla koetettiin saada selvää "apajan" suuruudesta. Joulunpyhät olimme Vuonaniemessä. Turjanlinna ja sen edessä oleva saari olivat maaleinamme. Ne olivat edelleen meikäläisten miehittämät. Saaren, samoin kuin vastarannan miehityksestä oli eräs "viidennen kolonnan" mies yrittänyt jo aikaisemmin antaa venäläisille tietoja paperilapun avulla, mutta onneksi se joutui meikäläisen partion käsiin. Mitä surkeita seurauksia siitä olisi ollutkaan, jos viesti olisi joutunut alkuperäisen osoitteen mukaiselle vastaanottajalle.

Heti joulun jälkeisenä aamuna lähdimme katkaisemaan Kuusamon—Suomussalmen maantietä. Pakkanen oli erittäin kova. Sitä todistamaan ei tarvittu elohopeamittaria, sen tunsi jokainen omissa luissaan ja ytimissään. Hyökkäyksessä joudumme tukemaan 2./Er.P 15:tä. Maasto oli hyökkäyssuuntaan loivasti viettävää, kasvillisuus vanhaa, harvaa männikköä, siis kaikkea muuta, mutta ei edullista meille. Venäläiset olivat kaivautuneet kahden puolen maantietä. Panssarivaunut ajelivat maantiellä hiljalleen edestakaisin. Ne yhtyivät heti tulitaisteluun hyökkäyksemme alettua. Totesimme, että leikki on nyt kaukana. Tappioita alkoi tulla. Venäläiset olivat rakentaneet lämmitettävän bunkkerin, johon oli sijoitettu kaksi konekivääriä. Siitä he pystyivät, hyvän kk-aseman ansiosta, pitämään etumaastonsa puhtaana meikäläisistä. Hyökkäys toisensa jälkeen pysähtyi juuri tuon kk:n takia. Heittimien ammuksissa oli herkät sytyttimet, joten niiden teho oli heikko jäiseen pesäkkeeseen. Kun kaikki näytti epäonnistuvan, niin olipa eräs, joka sanoi, "että kohta onnistuu." Sotamies Tauno Leskinen keräsi molempien tulenjohtueiden käsikranaatit. Naurussa suin hän lähti ryömimään oikealta kaartaen ja kk:n ampumasektorin kiertäen kohti mainittua pesäkettä. Seurasimme hänen touhujaan jännittyneinä ja odottaen mitä tuleman pitää. Ryömiminen onnistui hyvin. Tauno nousi polvilleen. Iski munakranaatin sytyttimen saamansa kiikarikiväärin perään. Nousi pesäkkeen katolle ja pudotti munan savutorvesta sisään. Samassa tapahtui se, mitä ei olisi pitänyt. Tauno pani käden rintaansa vasten, otti pari askelta ja lyyhistyi hankeen. Pesäkkeen katossa oli tähystysaukko, josta luoti ammuttiin. Samassa alkoi meikäläisten uusi yritys. Sekin epäonnistui. Siihen olivat nyt syynä venäläisten hyökkäysvaunut. Kun tilanne hieman rauhoittui, ryömivät alikersantti Väinö Karjalainen ja korpraali Eelis Kettunen Taunon luo. Yhdessä he saivat tuotua Taunon kivääriKomppanian linjaan. Siitä jatkuikin Taunon matka ahkiossa tuliase-

maan. Kun nostimme häntä rekeen edelleen kuljetettavaksi, sanoi hän olevansa varma, ettei hän elä kauan. Se ei häntä surettanut, mutta suurin kysymys oli sielun pelastuminen. Viimeiset sanat ennen kuin hevonen lähti, oli hänen kysymyksensä: "Pääsenkö minä taivaaseen ja antaako Jeesus minun syntini anteeksi?" Vastasin: "Varmasti pääset ja syntisi saat anteeksi." — Niin, mitäpä minä muuta, toinen syntinen. Eihän minusta sen paremmaksi lohduttajaksi ollut.

Taunon tapaus lamautti koko krh.osastomme. Eikä siinä kyllin. Alikersantti Tauno Huotari haavoittui kohta perään. Väinö Karjalainen, joka oli ollut juuri toista auttamassa ja toisenkin tapauksen näkijänä, sai tiedon, että hänen veljensä, vänrikki Eljas ja upseerikokelas Reino, ovat kaatuneet. Siinä on aihetta ajatella, mikä on henkisen kestokyvyn raja.

Taistelut jatkuivat meille voitokkaina. Oli tammikuun alkupäivä, kun saimme kuulla, että yksi rohkeimmista Suomi-äidin kasvateista, sotamies Tauno Leskinen, oli siirtynyt Puolangan sotasairaalassa ajasta ikuisuuteen. Tauno oli kadonnut, kun hevonen lähti häntä viemään meidän tuliasemastamme, eikä hän enää senjälkeen palannut. Siihen hukkuivat meidän hiljaiset toiveemme Taunon toipumisesta, joita jokainen mielessään elätteli. Kunnia hänelle!

Kirjoituksessa mainittu pst-tykki, jolla vihollisen salainen ase tuhottiin.

"— 'Iso herra' ei sovi näin kärkeen, sillä häneltä puuttuu joko tilanteenarvioimiskyky tai hän on aliarvioinut vihollisen taikka sitten hän on liian uhkarohkea."

JR 7 kävi ankaraa ja veristä hyökkäystaistelua Tyrjän kylän valtaamiseksi kesällä 1941, ja vihollinen piti puoliaan siellä hämmästyttävällä sitkeydellä. Haavoittuneetkaan eivät helpolla antautuneet.

Hyökkäyskiilamme oli pysähtynyt vihollisen varustettujen asemien eteen, ja paljon menetyksiä kärsineet joukot täytyi järjestää uuteen, entistä kovempaan rynnistykseen.

Rykmentin komentaja, eversti Armas Kemppi oli aina etujoukkojen mukana ja valoi rohkeaa, peräänantamatonta taisteluhenkeä omalla esimerkillään. Hänen uljas sankarihahmonsa säilyy läpi elämäni ihailtavana muistona.

Tykistö ja kranaatinheittimet pehmensivät vihollisen asemia ainakin tunnin ajan yhtämittaisella rumputulella. Hyökkäyshetken koittaessa jalkaväki ryntäsi kuin rajumyrsky päin vihollista. Kehittyi hirvittävä kamppailu, jossa armoa ei annettu eikä anottu. Metri metriltä ja pesäke pesäkkeeltä siirtyi entistä isänmaan kamaraa takaisin oikeille omistajilleen.

Vihollisella havaittiin olevan myös panssarivaunuja. Panssarintorjuntakomppaniaan kuuluvana sain käskyn lähteä tuhoamaan niitä. Työnsimme 37-millistä pst-tykkiä kohti tiellä liikkuvaa panssarivaunua samalla kuin vaunusta ammutut pikakiväärin suihkut viuhuivat ylitsemme. Pamppailevin sydämin olimme pääsemässä ampumamatkan päähän, kun kuului kova jysähdys, vaunu oli ajanut tiellä olevaan miinaan. Hyökkäsimme nopeasti ja piiritimme vaunun. Kokelas Könönen, eräs joukkueenjohtaja, nousi rohkeasti kannelle, avasi luukun kehoittaen "tavaritsia" tulemaan ulos, mutta heppu pysyi vaan "pöntössä". Kokelas ampui muutaman pistoolinlaukauksen sisään, ja sen jälkeen vedimme

TOSIJUTTU MARSKISTA

Sotiemme jälkeen oli entinen korpraali Lehtonen, nykyisin joutomies, ryypiskellyt ahkerasti muutaman päivän, joutunut tappeluunkin ja harhaili nyt pennittömänä ankarassa krapulassa Kaivopuiston tienoilla. Sattuu kulkemaan itse marski vastaan. Lehtonen empii pitkään, puraisee hävyltä viimeisenkin hännän ja astuu marsalkan eteen.

— Tuota, herra marsalkka, oiskohan passannu auttaa entistä korpraalia, kun on tässä asiat vähän huonosti? Kun ollaan sentään taisteltu samoilla tantereilla!

Marski katseli miehen hakattua naamaa pitkän aikaa ja vastasi sitten rauhallisesti.

— Emme me ainakaan viime aikoina ole samoilla tantereilla taistelleet! Kaivoi tuhatmarkkasen taskustaan ja jatkoi kävelyään.

DIPLOMAATTI

Luutnantti Paavola joutui Jatkosodan aikana ottamaan vastaan uuden komppanian. Häntä oli etukäteen varoitettu kurinpitovaikeuksista. Paavola käski komppanian puhutteluun, astui joukon eteen, iso, romulainen mies, ja kysyi hitaasti: Onkos teissä yhtään semmosta miestä, joka pystyy pistämään minua turpiin?

Komppania hämmästyi koko lailla tätä puhuttelua, mutta pitkän empimisen jälkeen astui alikersantti Iso-Manu, voimistaan ja pahasta sisustaan tunnettu, ulos rivistä:

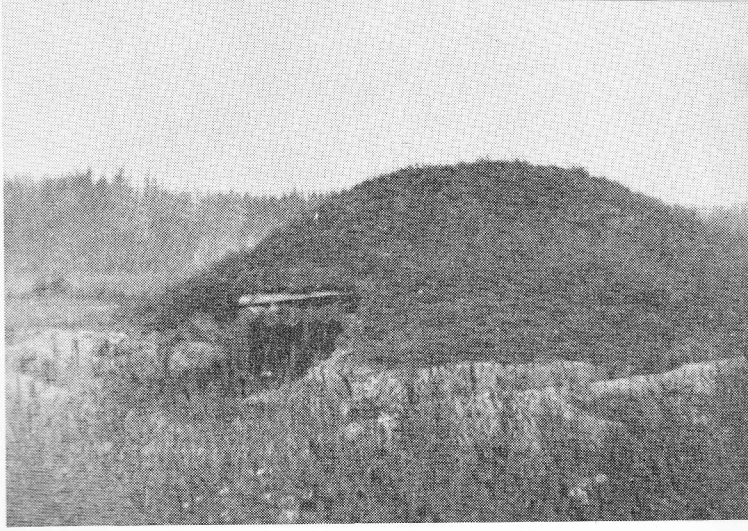
— Tuota, kyllä minä luulen, herra luutnantti!

— Hyvä! Teistä tulee komppanian vääpeli. Onkos joukossa nyt ketään, joka pystyy pistämään meitä molempia turpiin?

Ei ollut.

Haarukkaan saadun viholliskorsun tuhoaminen on käynnissä

Tyypillinen kuva vihollispunkkereista Tyrjässä

Veikko Moilanen

Tyrjän motti

pelokkaan miekkosen päivänvaloon, toinen oli kuolleena vaunun vieressä.

Hyökkäyskärki pääsi jälleen etenemään. Seurasin pioneerivänrikin sekä hänen lähettinsä mukana tiedustelemaan uusia hyökkäysliikkeelle haitallisia panssarivaunuja.

Etenimme tien läheisyydessä. Metsä paloi paikoitellen ja kaatuneet miehet jäivät kärventymään tuhkaan, koska ei ollut aikaa heitä korjata. Täytyi kiiruhtaa hellittämättä vihollisen perään, ettei se ehtinyt kaivautua. Luotisuihkujen pyyhkiessä jouduimme heittäytymään myös tulisiin tuhkiin ja etenemään syöksyen ja ryömien. Olimme hullunkurisen näköisiä, mutta siinä tilanteessa "hymy hyytyi". Tien laidalle joutui vihollinen jättämään "salaisen aseensa", maahan upotetun panssarivaunun tornin 45 mm tykkeineen ja pikakivääreineen.

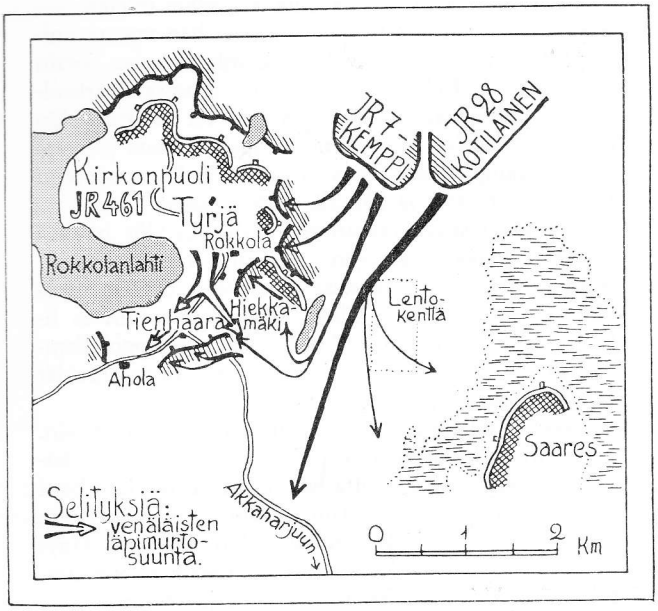
Hyökkäyksemme pysähdyttyä järjestyneeseen vastarintaan olimme hikisiä, nokisia ja janoisia kiivaan urakan jälkeen. Tien vasemmalla puolella huomasimme lammen, jonne päätimme mennä kuivuudesta karheaksi käynyttä kurkkuamme kostuttamaan.

Hiivimme varoen alas jyrkkää mäkeä ja olimme melkein veden ulottuvilla, kun äkkiä kuului ilmassa suhinaa. Heittäydyin maahan silmänräpäyksessä, samassa kun kevyen heittimen kranaatteja tippui sekaamme ryöpsähdyksenä.

— Nyt taisi tulla täysosuma! Odotin kasvot maata vasten maaten, milloin ammus jysähtäisi selkääni, mutta ei, vielä eivät päiväni päättyneet. Ryöppy taukosi, mutta tovereitteni laita ei ollut yhtä hyvin. Heillä oli huonompi onni, koska eivät ehtineet maastoutua ennen kuin ammus putosi heidän väliinsä. Näin lähettimme nuokkuvan polvillaan päätään pidellen. Verijuovat valuivat hänen sormiensa välistä, sirpale oli lävistänyt pään korvien yläpuolelta. Sitten hän retkahti selälleen elottomana päästämättä ääntäkään.

Vänrikki ähkyi maassa: — Minulta meni jalka poikki reidestä, en pääse mihinkään.

Tilanne oli tukala. En uskaltanut nousta, pelkäsin vihollisen antavan uuden ryöpyn huomatessaan meidän olevan elossa. Silmäilin ympärilleni etsiäkseni pe-

Piirros Tyrjän taistelusta

H-hetken lähestymistä odoteltaessa

lastumisen mahdollisuutta — ympärillämme on ehkä miinojakin — selviäisin kyllä yksin varovasti ryömimällä — mutta vänrikki — enhän voi jättää häntä haavoittuneena avuttomaksi!

Aivoni työskentelivät kuumeisesti etsien ratkaisua. Mutta uusi huomioni sai vereni melkein hyytymään. Lammen toisella rannalla näin liikettä. — Vihollisia! — Nyt olemme hukassa, jos ne näkevät meidät! Vänrikki yritti ryömiä, mutta siitä ei tullut mitään. — Täytyisi saada nopeasti apua, muuten hän vuotaa kuiviin! Tein päätöksen. Käyköön kuinka tahansa, jotain on yritettävä! Kehoitin häntä hivuttautumaan hartioilleni. — Mennään yhdessä, jos niin on sallittu! Hän hinautui selkääni suurin ponnistuksin, minua pitempi ja painavampi mies, lisäksi minulla oli konepistoolini ja muut varusteet ja hänellä myös omansa.

Horjuen raskaan taakan alla laahustin ylös jyrkkää rinnettä. Pelkäsin astuvani miinaan, joita kokemuksesta tiesin olevan tällaisissa ryteiköissä. Odotin myös uutta kranaattiryöppyä taikka luotien porautumista lihaamme lammen takaa. Mutta suojelus oli puolellamme, mitään ei tapahtunut. Viholliset luulivat meidät kai jo kuolleiksi ja heittivät mielestään.

Taakka selässäni tuntui painavan yhä enemmän. Vänrikin jalka laahautui pitkin maata tuottaen hänelle hirveitä tuskia, mutta hammasta purren hän kesti ne. Aivan uupuneena pääsimme viimein tien varteen, kuopassa olevien lääkintämiesten luo. Olin käyttänyt tarkkaan voimavarani tuossa ponnistuksessa. Suu tuntui entistä kuivemmalta, muttei enää janottanut.

Sen jälkeen menin tykkiryhmän luo ja ohjailin tykin varovasti valitsemaani asemaan tien ja lammen väliin. Vaikka oli jo iltahämärä, vihollinen huomasi tulomme ja antoi sellaisen keskityksen asemaamme, että henkiin jäämisestä ei ollut toivoa. Mutta kuin ihmeen kautta säilyimme vahingoittumattomina ympärillämme riehuvassa sirpalemyrskyssä.

Jännityksentäyteinen heinäkuun viimeinen päivä elettiin iltaan. Kyyhötimme itsepäisesti yön siinä lammen päässä taisteluvalmiina ottaaksemme vastaan vihollisen mahdolliset vastaiskut.

Seuraavana päivänä saimme käskyn siirtyä vasemmalle lammen toiseen päähän, joka oli vallattu sitkeiden taistelujen jälkeen.

Tutkimme tien, jota myöten olimme edellisenä päivänä tulleet ja huomasimme kauhuksemme siinä järjestelmällisesti laitettuja miinarivejä. Olimme kulkeneet kuoleman yli!

Nyt olimme entistä varovaisempia, ylitimme miinakentän vetäen tykkiä pujottelemalla miinarivien välitse. Sydän kurkussa pääsimme onnellisesti siitäkin vaarasta. Sitten asetuimme reserviin. Elokuun 2. päivänä jouduimme vaikuttamaan ratkaisevasti hyökkäyksen kulkuun.

Allekirjoittanut toimi hyökkäyskärjen mukana edustaen "piiskatykkiä." Etenimme kärritien laitaa pitkin tasaisessa harvametsäisessä maastossa. Aseet ampumavalmiina hiivimme muutamia kymmeniä metrejä, kunnes äkkiä rävähti edestä luotisuihku. Heittäydyimme maahan ja suojauduimme puiden juurien taakse. Kun aloitimme ryömimisen, ketään ei tarvinnut kehoittaa käyttämään maastoa hyväkseen. Sen teki tulittava vi-

KANSA TAISTELI

– miehet kertovat

1958

KANSA TAISTELI — MIEHET KERTOVAT

1958

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

Arhosuo, Urpo: Kuokkala oli kuiva paikka 213
Erho, Kaarlo: "Sanoinhan, että kyllä siellä hymy hyytyy!" 57
— Sitä ihmistä en unohda koskaan 152
— Sotamies Pylväläinen 300
Haapamäki, Martti: Talvisodan joulu Taipaleessa 13
Hannikainen, Lauri: Kahinaa korvessa 262
Hannus, Tauno: Englantilaisen laivasto-osaston ja ilmavoimien yllätyshyökkäykset Kronstadtiin kesällä 1919 37
Heinrichs, Bertil: Pelastus kuoleman kynnykseltä 102
Helkiö, Yrjö: "Ammuit sie, gersantti? Näitkö jotaguta?" 90
— "Kenttäammuntaa" Viitavaaralla 273
Hirvonen, Aarne: Kun sekunnit olivat pitkiä 288
Hoffren, Leni: Painu hornaan vihollisinesi 166
— Vammelsuu — helvetti 1
Jaantila, Kirsti: Koulutytön rintamapäiväkirjasta 184
Järvensivu, Otto: Viimeiset sauhut 297
Kalervo, Reino: "En minä ole antanut kenraalille autokomppanioita siviiliväestön evakuointia varten, vaan..." 16
— IV Armeijakunta vakiinnuttaa puolustustaan Syskyjärven rintamalla 333
— Nyt oli Er.P 10:n vuoro iskeä 117
— "Rintama taipui arveluttavasti" 178
— "Tankit ovat murtautuneet selkäpuolelle" 87
— Tuli pimeä, ja yhä pysyi pataljoona paikoillaan 49
— Viivytys keskitetyin voimin ei käynyt Ilomantsissa 221
Karhunen, Jorma: Ammuin "haaskalta" Hurricanen .. 284
Katajainen, Keijo: Maihinnousu Laatokalla elokuussa 1941 248
Kauppinen, Kosti: Heimosoturiluutnantin matkan pää 147
Kenjakka, Niilo: Taistelu rintamalinjan takana 108
— Yksi vuorokausi 266
Kivimäki, Tauno: Lähitorjuntaa lainatykillä 150
Kohonen, Yrjö: Korohoro keskitti ja ehtoollisviini loppui 306
— Murtumaton Mantsi 175
— Sortavalan kohtalonpäivä 209
— Vapaaehtoisesti tykinruoaksi 139
Kolehmainen, H.: "Ja poika nauroi kuoleman raapiessa selkää" 28

Sivu

— Onko tämä sittenkin totta — rauha? 122
Kontula, Jaakko: Konepistoolit polttivat käsissä kuin ahjosta nostettu tulinen rauta 336
Korhonen, Vesa: Aamukävely Syvärillä 189
Kostiainen, Kalervo: Hiidenkirnu 340
Kujala, Hugo: "Me emme, pojat, antaudu" 71
Kuokkanen, Heikki: "Hiljaa, poika, älä hermostu" .. 115
Kurenmaa, Aksel: Puuttuva rengas puristuu "miljaardimotin" ympärille 8
— Viipurin saartorengas on taottu lujasti umpeen 74
Kuussaari, Eero: Sotiemme kuvakirjat 344
Lamminpää, Lauri: Vain edessäni oli taivas avoin .. 65
Lampi, Heimo: Suuri pommituskonemuodostelma Inkeroisissa 256
Lanamäki, Lauri: Tunnussana "Ryökäle" 322
Laulajainen, Heikki: Eräs varmistusmuoto Laatokalla 200
— Rj.P 3 Tulemajoen taistelussa 136
Laurla, B.: "Jermu" Aunuksen valtausretkellä 294
— "Jermun" tieltä Karjalan kannaksella 254
Lehtomäki, Yrjö: Kartta kuin jalkarätti 226
Lehväslaiho, Reino: Tie auki! 97
Lohela, Eino: Keskeytys vihollisen panssarihuollossa 45
Lukka, Pekka: Käkisalmen pamaus 154
Luukkanen, Eino: Kuoleman kynnyksellä 234
Merilä, Aarre: Ravansaaren päiviä ja öitä 231
Mikkola, Matti: Kohtalon saatto 310
Moilanen, Veikko: Tyrjän motti 326
Moisala, U E.: Tornion motissa ja Rovaniemen tiellä koettua 246
Niinikoski, Olavi: Joulunviettoa Sallan suunnalla 318
Oesch, K. L.: Jääkärien paluusta Saksasta 40 vuotta .. 33
Oinonen, Pekka: Lepohetki, josta tuli elämäni suurin voimainmittely 41
Ottonen, Anton: Olisi taas tänäkin yönä pari pientä tehtävää 20
Pahkamaa, Kyllikki: Olinhan siellä minäkin 134
Pesonen, Herkko: Kun panssarinyrkit ratkaisivat Ruokokoskella 280
Pimiä, Ilmari: Pelastuksen ihme 148
— "Tehän olette vaaraton mies" 204
Pirhonen, Tauno: Kun Tohmajärven pojat lähtivät reissulle 172

Sivu

Pohjanpää, Heikki: Massauintia Viipurinlahdella 112
Pärnänen, Aatos: Voitimme ensimmäisen ottelumme .. 291
Raivio, Eero: Vakoojana vangittu 196
Rauhaniemi, Veikko: Somerin taistelu 161
Rautio, J.: Ässä-rykmentin sotaa sammakkoperspektiivistä II 32
— Ässä-rykmentin sotaa sammakkoperspektiivistä III 60
Roiha, Terttu: Opin tuntemaan kuoleman 53
— Vepäsäläisten "sistrana" 218
Santavuori, Martti: Toukokuun 16. päivän merkitys .. 129
Seppälä, Heikki: Ei siellä kai harpuilla soiteta 270
Sihvo, Ilmari: "Jääkäritransportti n:o I:n" matka 16.9—3.10.1915 42
Simojoki, Niilo: Joulun alla vuonna 1958 305
Siponen, Olli: Siponen on täällä, apua, apua 24

Sivu

Soturi: Vapaustaistelujen teillä 303
Takkunen, Eino: Eräs päivä sotavankeudessa 130
Toimitus: Kirjoituskilpailun tulos 31
— Uusi kirjoituskilpailu 78
— Toisen kirjoituskilpailun tulos 261
— Lehtemme lukijoille ja ystäville 272
— Suuri kirjoituskilpailu 317
— Suuri kaskukilpailu 317
Toivianen, Lauri M.: Yli avoimen jäätkentän Suursaareen 104
Tuokko, Heikki: Partiomatka kotikylääni Metsäpirttiin 143
Venesoja, Olavi M.: Aamupesu Syvärillä 79
— Kaksi suurta paukkua 192
— Vaasenista Petäjäselkään 241
Ylitalo, Urho: Punaiset tomaatit 61

NÄYTEVUOSIKERTA 1957

ON SISÄLTÄNYT SEURAAVAT KIRJOITUKSET

N:o

Alén, Ahti: Taistelulähettinä Koukunniemen maastossa 1/57
Arhosuo, Urpo: Kaukopartiossa Kannaksella 4/57
Arrela, V.: Lasikantinen sanakirja 2/57
— "Lukekaa sotilaspassista valankaava!" 4/57
Aukee, Esko: Jälleen nähtiin, mihin neuvokas ja peloton mies pystyy 3/57
Blick, A.: Yksimielisyyden voima 1/57
Bremer, Lauri: Suursaaren valtauksen ilmatoimintaa .. 1/57
Ekberg, Leo: Malja hävittäjälentäjille 3/57
Haaranen, Veikko: Valo katosi, mutta usko elämään säilyi 1/57
Jukola, Martti: Käkikö kukkuisi elokuun loppupuolella 3/57
Jäppinen, Eino: "Ja muija lähetti terveisiä!" 1/57
Kalervo, Reino: Vain konekiväärit kuormattiin, miehet marssivat — ja lauloivat 2/57
— Vihollisen voima näytti hetki hetkeltä vain lisääntyvän 3/57
Kallio, Kyösti: Vakavia sanoja 4/57
Karhunen, Joppe: Kahden kapteenin kamppailu 4/57
Kolehmainen, H.: Ei ollut tykistöä, ei ainuttakaan tulenjohtajaa 1/57
— Mustat savupilvet kohosivat taivaalle 2/57
— Oma tykistökeskitys tuhosi vihollisen valiopataljoonan 3/57
Kuussaari, Eero: "Kansa taisteli"-julkaisun pyrkimyksenä on täydentää virallista sotahistoriaamme 4/57
— Prikaati K:n eteneminen Kuutamalahdelle 1/57
Laaksonen, Konrad: Aselaiva Equityn tulo Suomeen 1917 ..... 4/57
Lehtinen, Eero: Muistelma Taipaleen päivänä 1/57
Linnanheimo, E. J.: "Se kasematti on sellaisessa pahassa paikassa" 1/57
Linnanterä, Paavo: Vastaisku 1/57
Lipponen, Toivo V.: Mainilan laukaukset 4/57

N:o

Luukkanen, E.: Sotiemme ensimmäinen pudotus ilmataistelussa 2/57
Magnusson, G.: Lentolaivue 24:n toiminta syksyllä 1942 Suomenlahdella ja Karjalan kannaksella 1/57
Nihtilä, Valo: Eräitä ajatuksia ylipäälliköstämme Suomen Marsalkasta 1/57
— Länsi-Kannaksen valtaus elokuussa 1941 ..... 3/57
Oesch, K. L.: Taipaleelle lähdettäessä 1/57
Patja, Sulo: Partiomatka entiseen 2/57
Peitsara, Tapio: Hajakuvia ylipäälliköstä "välirauhan" ja vuosien 1941-44 sodan ajoilta 1/57
Pietarinen, Aarne: Muistelmia Viipurinlahden ylimenon alkuvaiheista 1941 ..... 3/57
Piirto, Reino: Vihollisia bunkkerikellarissa omalla puolellamme 1/57
Pirhonen, J. K.: Moottoritorpedoveneillä vihollisen meritukikohtaan Lavansaaressa 2/57
Pohjola, Mauno: Yrjö Jylhä joukkueenjohtajansa valokeilassa 4/57
Pyykkö, Veikko: Alikersantti Kauko Tuomala 3/57
Raappana, Erkki: Pohjois-Karjalan rajakansa sodan kynnyksellä 1/57
Rahola, Eero: Panssarilaiva Ilmarisen tuhoutuminen 4/57
Rautasalo, A.: Rajajääkärien rohkeutta ja neuvokkuutta 2/57
Rautio, J.: Ässä-rykmentin sotaa sammakkoperspektiivistä I 4/57
Ravila, Paavo: Itsenäisyytemme 4/57
Repo, Onni P.: "Mie ko oon jiänt orvoks omast porukasta" 3/57
Selinheimo, Oras: Hyvä hajuaisti pelasti tilanteen .. 2/57
— Syyskuun kolmas 1939 ..... 4/57
Talas, Onni: Vuosi 1917 ..... 4/57
Toimitus: Kirjoituskilpailu lukijoillemme 2/57
— Vuoden päättyessä 4/57

hollinen, sillä välillä täytyi painaa nenäkin sammaleeseen, ja tuntui jo siltä kuin kuulat raapisivat selkää!

— Minkälaista tästä on tulossa, ajateltiin — miltä tuntuu, kun kuula suhahtaa lihaani — vai tuntuuko lainkaan, jos kuula sattuu päähän . . . .

Ryömimme ja ryömimme, kunnes yht'äkkiä havaitsimme tulituksen aiheuttajan edessämme noin 50 metrin päässä. Siinä oli nyt se kauhua herättänyt hirmu, vihollisen käyttämä "salainen ase", maahan upotettu panssarikupu, joka suitsusi luotisuihkuja aseistaan päittemme menoksi!

Imeydyimme maahan kuin iiliäiset, olimme aavistuksen verran kuolleessa kulmassa, muuten olisi sydämemme lakanneet sykkimästä. Avasimme tulen käsiaseilla, mutta se sai vain aikaan kiivaamman luotisuihkun ja entistä alemmaksi. Maa pölisi ja multaa ryöppysi päällemme. Toivoin painuvani maan sisään.

Vierelläni makaava majuri Eino Polón, joka johti hyökkäystä, ryhtyi toimimaan. Vierasmaalainen sointu äänessään hän komensi: — Joukkueenjohtaja! Huutakaa: "Karjala!" ja menkää eteenpäin!

Mutta aina kun joku yritti nousta, hän kaatui luotisuihkun satuttamana.

Tutunomainen näky hyökkäysvaiheen ajoilta (Tyrjä, kirjoittajan valokuva)

— Ettekö saa miehiä liikkeelle, mitä te oikein munitte! Mutta vänrikki ei lähtenyt mielettömään yritykseen.

Oikealla näin pst-kivääriryhmän lähestyvän tornia. Jostain syystä se ei kuitenkaan ampunut, vaikka se olisi kyllä pystynyt panssarikuoreen. Nyt hermostui jo majuri, komensi kaksi pioneeria kasapanoksineen tuhoyritykseen, joka minusta näytti mahdottomalta. Vedämme vihollisen ampujan huomion puoleemme, kun pioneerit lähtevät hiipimään vasemmalta tienvartta pitkin pensaiden suojassa. Nyt he alkavat olla heittoetäisyydellä — ja nyt — kädet kohoavat — mutta ehtimättä vetäistä sytytintäkään he taittuvat kokoon ja vaipuvat kuolleina maahan.

Edessämme oli siis toinen vaarallinen tulittaja. Oli menetetty jo viisi miestä, emmekä olleet saaneet vielä mitään aikaan.

. . . "Iso herra" ei sovi näin kärkeen, sillä häneltä puuttuu joko tilanteenarviokyky tai hän on aliarvioinut vihollisen taikka sitten hän on liian uhkarokea . . .

— Eikö täällä ole ketään pst-tykkimiehiä? hän huusi. Ilmoitin olevani hänen käytössään ja odotan määräyksiä. Ihmettelin, ettei hän muistanut mukana oloani, vaikka itse oli minut valinnut. Makasin "asennossa".

— Hakekaa tykki! kuului ääni. — En sanonut "kyllä herra", vaan syöksyin kiihtyneessä mielentilassa tykkiä hakemaan välittämättä viuhuvista kuulista. Tämä käsky olisi pitänytkin antaa ensiksi — olisimme ehkä säästäneet ne viisi miestä.

Tykkiryhmä odotti valmiina. Selostin heille muutamalla sanalla tehtävän laadun, ja lähdimme juoksujalkaa — 37 millistä "piiskaamme" vetäen — ampumapaikalle. Loppumatkan työnsimme tykkiä kilven suojassa. Oli päästävä mahdollisimman lähelle tornia, jotta osuminen olisi varmaa, sillä "maali" oli hyvin naamioituna pensaikossa.

— Meidän täytyy onnistua, tässä on tykkimme maine kyseessä, ja tilanteen ratkaisu on aseemme varassa.

Painoimme lavetin haarat maahan aivan majurin viereen, jossa hän "halaili hellästi vallattua isänmaata."

Ampuja suuntasi jo tykkiä, ja lataaja työnsi "pökköä" pesään.

— Onko valmis, näetkö tornin? kysyin ampujalta.

— Suuntaimessa on. Tulta! — Piiska sivalsi, ja panssariammus sukelsi tornin seinästä sisään, fosforijuovan osoittaessa paikkaa. Vihollisen pk vaikeni, mutta varmuudeksi ammuimme muutaman laukauksen lisää.

— Nyt sopii mennä — nyt se on vaaraton! Syöksyimme jv-joukkueen kannoilla pesäkkeelle, josta lähti katettua yhdyshautaa tielle päin. Sen päässä vihollisukko tähtäili puoliautomaattikiväärillään, mutta ei ehtinyt ampua, kun vänrikki riuhtaisi aseen äkkinykäisyllä häneltä pois.

— Tässä se riivatun sala-ampuja nyt on!

Kopeloimme nopeasti vangin taskut, ettei jäisi mitään terveydelle vaarallista kamaa. Mutta mielenkiintoisin oli tietenkin torni. Sen pohjalla retkotti mies, melkeinpä poikanen, mutta kylläpä näytti pk "laulaneen" hänen käsissään hetkeä aikaisemmin. Vedimme hänet ulos tarkastukseen ja havaitsimme hänet lievästi

haavoittuneeksi tornin seinästä irronneista siruista. Kuusi ammusta oli läpäissyt molemmat seinät.

— Pikakiväärin piippu oli vääntynyt, niin että sillä voisi nyt ampua vaikka "nurkan takaa", kuulin jonkun hymähtävän.

Hyökkäys pääsi jälleen jatkumaan, ja pojat ottivat nyt tappion takaisin. Hurjasti huutaen ja tulittaen etenivät metsässä äsken sisuuntuneet urhot.

Tehtäväkseni jäi viedä vangit komentopaikalle. Heillä näytti olevan kova jano. Nuori mies osoitti vyössäni riippuvaa kenttäpulloa, jonka annoinkin hänelle. Juotuaan muutaman kulauksen hän näytti otsaansa ja solkkasi:

— Agu juon — niin sitten kai minut ammutaan. — Mies oli ehkä kotoisin jostain Vienan-Karjalasta, koskapa hän puhui muutaman sanan Suomea. Pudistin päätäni ja annoin leipää ja sokeria ystävyyden merkiksi, jonka jälkeen vankien ilmeet näyttivät helpottuneilta. En tuntenut vihaa heitä kohtaan, vaikka hetki sitten olimme tappotöissä toisiamme vastaan. Ihmeellistä, mutta totta! Sodassa eletään siis myös tunne-elämää! He antoivat muistoksi peilinsä, linkkuveitsensä sekä nipun viiden ruplan uusia seteleitä. Lähdin kuljettamaan vankeja komentopaikalle. Tiheämmän metsän kohdalla huomasin vanhemman miehen antavan merkkejä vierelläni kävelevälle nuoremmalle, oli kai aikomus livistää. Samassa hyppäsin hiukan taakse, työnsin konepistoolin vaihtajan kestotulelle ja karjaisin, taisinpa vielä perään "noitastakin": — Ruki ver! — Loppumatkan miehet kulkivatkin edelläni kiltisti.

Luovutin vangit eversti Kempille ja menin tykkiryhmän luo, joka oli ehtinyt sinne hetkeä aikaisemmin. Vetäisin ruplanipun taskustani:

— Nyt maksan teille, kaverit, äsken suoritetusta hyvästä työstä!

Taistelu riehui kiivaana koko sen päivän. Jääkärijoukkue teki puhdasta jälkeä kärjessä. Sain käskyn tykkiryhmän kanssa lähteä iltahämärissä varmistukseen vallatun kukkulan juurelle. Lähettinä toimivan Häkkisen kanssa hiivimme tunnustelemaan maastoa, koska emme olleet selvillä ketjun sijainnista. "Kylmä rinki" — ympärillä saimme viimein kosketuksen "vitjaan." Sen retken aikana meidät pantiin jo "palkkalistalla ja muonavahvuudessa miinuspuolelle." Tykkiryhmä näet luuli meidän joutuneen vihollisen käsiin ja paineli takaisin komentopaikalle ryhmänjohtajansa Sunikan Empon johdolla. Sieltä Häkkinen ohjasi heidät kuitenkin luokseni.

Yöllä 2/3.8. ei tapahtunut erikoista kohdallamme eikä elokuun 3. pn aamullakaan. Valitsimme hyvän asemapaikan tykille kärritien varresta pieneltä kumpareelta läheltä tienviertä. Eteen aukeneva tie oli tasaista, harvan metsän reunustamaa kangasmaata. Vasemmalla näkyi lepikon takaa peltoaukea, Tyrjän kyläaukea.

Päivällä emme aavistaneet tykin kannuskuoppia kaivaessamme, kuinka seuraavana yönä tulimme joutumaan kovalle koetukselle ja kuinka ratkaisevaa osaa jouduimme "piiskallamme" näyttelemään "motinvartijan roolissa." Silloin joutui jokainen mukana oleva tahtomattaan olemaan "sotasankari" pelosta huolimatta, sillä olosuhteet olivat sitovat!

Elokuun 3. päivä hämärtyi iltaan, ja samalla yritti hämärtyä viimeinenkin päivä kohdallamme, mutta kohtalo määräsi toisin. Taivas oli pilviverhossa, ympärillämme vallitseva hiljaisuus tuntui luonnottomalle ollakseen sotaa, sillä hiljaisuus tuntui pahaa ennustavalta. Toimettomuus alkoi "väsyttää", olimmehan käyneet katkeraa taistelua jo kuukauden ilman kunnollista lepoa ja enimmäkseen kuivaa muonaa syöden.

Otin joutessani selville tukikohdan miesvahvuuden ja aseistuksen. Tykkiryhmän lisäksi löysin oikealta muutaman kymmenen metrin päästä kk-ryhmän, kolme miestä ilman ryhmänjohtajaa, entinen oli kuulemma kaatunut. Konekivääri oli ampumavalmiina kuopan reunalla, ja varavöitäkin näkyi olevan. Kumpareen takarinteessä oli lääkintäryhmä, mutta vasemmalla tienristin vaiheilla ei ollut ketään lähitienoilla. Mielestäni oli näin tärkeään risteyskohtaan asetettu liian vähän puolustusvoimaa.

Vihollisen tiesimme olevan motissa Tyrjän kylässä, odotettiin vain motin kypsymistä antautumista varten. Mekin odotimme, taistelun uhka mielessämme. Väsymys tahtoi käydä meitä voimakkaammaksi, tykkiryhmä loikoili tykin takana, muutamat vaipuivat sikeään uneen. Allekirjoittanut oli määrätty "vanhimmaksi" ja sen tähden, vastuuta tuntien, jäin vartioon Häkkisen kanssa. Kyyhötimme tykin suojassa ja supattelimme pysyäksemme hereillä.

— Luuletko niiden yrittävän murtautua tästä?

— Paljon mahdollista, — takanamme oleva tie johtaa jonnekin Akkaharjun — Elisenvaaran suuntaan, joten se on ehkä paras mahdollinen pakotie itään.

— Mitä nyt? Motista kuuluu liikettä! — Terästämme kuuloa, ja aivan oikein, se ei ollut jännityksen aiheuttamaa aistiharhaa. Tuijotimme eteen, mutta pimeässä ei nähnyt pitkälle. Äänet lisääntyivät, nyt kuului kärrin kolinaa ja kaikenlaista melua sekä tiukkoja komentoääniä.

— Ei ole epäilystäkään — tästä ne yrittävät!

Herätin kaikki miehet tykille. Vaikka he olivat unenpöpperössä, niin muutamassa sekunnissa oli jokainen mies taisteluvalmis. Kinnunen ampujan pukilla, Korkeamäki lataajan ja toiset, Hännikäinen, Törni, Hänninen sekä Sunikan Emppo asemissaan.

Meteli edessämme yhä lisääntyi ja lähestyi. Sitten hukkuivat muut äänet voimakkaiden moottoreiden jyminään.

— Panssarivaunuja! Sähähdimme yhteen ääneen. — Nyt ollaan liemessä! — Vaunut lähestyivät vääjäämättömän varmasti.

Mahdollisuutemme tuntuivat vähäiseltä selviytyä niin suuresta ylivoimasta — kohdallemme sattui nyt jättiläisurakka, sillä mottiinhan on sullottu koko vastassamme taisteleva vihollisrykmentti vahvistuksineen, joskin tappioita kärsineenä. Kylmä hiki kohosi otsaani, tunsin väriseväni, se oli sitä odotuksen jännitysvilua.

Ajatuksissani vilahti menneisyys, lapsuusvuodet ja kotiväki, lähetin mielessäni heille "langattoman terveiseni" — ehkä viimeiseni? — Hetken perästä olen ehkä "sankarivainaja"! — Muistin pitkät, itkettyneet evakkojonot. Ja kävin itsessäni ankaran, henkisen taistelun pakenemisen ajatusta vastaan ja tein päätöksen:

Tyrjän taistelussa lyödyn jälkeensä jättämää jäämistöä

Käyköön kuinka tahansa, on yritettävä estää vihollisen aikeet! Rukoilin suojelusta, luotin tykkiryhmääni, hyvään tykkiin ja pimeään, sillä viholliset eivät ehkä tienneet vähälukuisuuttamme?

Suorasuuntaustykin ammuksia suhahtaa matalalta melkein halkaisten kypärämme. — Hermoni olivat luhistumisen partaalla — pelkäsin ja vapisin — koetin kuitenkin salata pelkoa tovereiltani, mikä olikin helppoa pimeässä. Heidän laitansa oli nähtävästi samoin. Joku ehdotti: Ammutaan jo! — Osuminen olisi ollut kuitenkin epävarmaa.

Päätimme odottaa ja antaa vaunujen tulla niin lähelle, että ääriviivat erottuisivat. Äkkiä kuului läheltä muutakin liikettä. Vapisevin käsin haparoin vyöstäni ranskalaisen munakäsikranaatin, poistin varmistinsokan, puristin iskurinvipua kämmenieni väliin, — kun yht'äkkiä ilmestyi eteemme muutaman askeleen päähän marssiva osasto. — Luulin heitä jo omiksi, mutta vain sekunnin murto-osan, kun niin reilusti tulivat.

— Mitä miehiä? kysyin.

— Stoi! oli vastaus, ja perään kuului toinen komento sekä rämähdys heidän heittäytyessään maahan. Heitin silmänräpäyksessä "munan" siihen sekaan ja huusin hengenhädässä:

— Tulta! — Kuulin "munan" räjähtävän, ja samassa suorasuuntaustykkimme alkoi syytää putkestaan kuolemaa tielle — suuliekit leimusivat pimeässä kuin helvetin lieskat — tuli oli nopeaa tykin puoliautomaattikoneiston ja tehtävänsä taitavien miesten ansiosta. Me muut, vapaana olevat, tulitimme käsiaseillamme kuin hädässä ainakin niitä niin sanottuja "heittolaukauksia."

Jo rupesi kuulumaan sekaannuksen ryminää — yllätimme vihollisen täydellisesti ja se ratkaisi tilanteen eduksemme. "Politrukit" koettivat saada järjestystä aikaan, mutta turhaan, sillä me pidimme huolen "täydellisestä epäjärjestyksestä." Murhaavan tulemme edestä vihollisen täytyi perääntyä.

Viholliset ryhtyivät nyt myös tulittamaan kiivaammin. Koko metsä oli yhtenä tulimerenä valojuovien vilistessä niin kuin kipinöitä nuotiota pöyhittäessä, mutta erotuksella, että nämä kipinät olivat vaarallisia. Aseiden suuliekit välkehtivät kuin elosalamat. Kovaa jyrinää tehostivat krh:n ammukset viuhuen ja räiskyen korvia huumaavasti.

Tykkimme hallitsi tilannetta, ja muutkin tukikohdan aseet olivat tulituksessa mukana. Vihollisen tuntui valtaavan pakokauhu, kuului surkeita hätähuutoja sen ruuhkan seasta. Rivistön yrittäessä pyörtää takaisin materiaalia tuntui olevan tien täydeltä ja läheinen metsäkin täynnä.

Taistelun kiihko sitoi meidät kokonaan. Väsymyksemme häipyi, odottamisen jännitys laukesi ja vaihtui raivokkaan epätoivoiseksi tappelun vimmaksi. Riehuimme kuin mielipuolet, ruudin savu huumasi ja muutti meidät ihmispedoiksi, joita on vaikea hillitä. Äskeinen pakenemisen halu alkoi muuttua etenemisen haluksi. Emme huomanneet suojella edes itseämme, useat näkyivät olevan seisaallaan. Saimme kuin saimmekin uhkarohkealla tulenavauksella estetyksi vihollisen murtautumisen.

Mutta tämä oli vasta pelin alkua. Viholliset tuntuivat ryhmittyvän uudelleen ja avasivat hirvittävän tulen asemiimme. Ne näyttävät kertakaikkiaan päättäneen tulla läpi, maksoi mitä maksoi. Tällä kertaa tuntui pääpaino kohdistuvan enemmän vasemmalle pitkin pellon reunaa kiertäen tienristille.

— Mutta siellähän ei ole ketään meikäläisiä! Vihollinen oli huomannut sen jo äsken, koska ei saanut sieltä suunnalta tulta vastaansa.

Oli kuinka oli — meidän täytyi jälleen yrittää estää vihollisen eteneminen. Avasimme uudestaan tulemme ja lakaisimme eteen ja vasemmalle. Taistelu kiihtyi helvetilliseksi. Tykki puhui suurella äänellä kuin tuomiota julistaen. Lataaja heilui kuin "veturinlämmittäjä", ampuja veteli laukaisijaa kuin "kellonsoittaja." Putki näytti savuavan liiasta kuumuudesta — ammuslaatikot tyhjenivät.

Pimeys alkoi hiukan hälvetä. Tieltä erottui hävityk-

sen kauhistus, kaatuneita näytti olevan luokonaan muun kaman seassa. Mutta loppumaton tuntui olevan vihollismassa.

Meidät oli temmattu hirveän taistelun pyörteeseen, aivan kuin johonkin outoon maailmaan, jossa ei ole ajanlaskua eikä muutakaan järjellistä, jossa vain ammutaan ja ammutaan mielettömäti.

Tunsin itseni melkein sekapäiseksi, mutta kuitenkin velvollisuudentunnossani vilahteli huolestumista tilanteesta. Onnistummeko pidättämään vihollismassoja niin kauan, että apua ehtii tulla — vai tuleeko lainkaan — pitäisihän tämän rytinän jo ilmaista hätämme. Meillä ei ole enää kauan varaa kestää? Onko yrityksemme ja uhrautumisemme sittenkin turhaa?

Viholliset pääsevät ohitse vasemmalla jo sivullemme, ja oikealla on pelättävissä samaa, koska konekivääri siellä vaikeni. Olemme nyt ristitulessa — täytyy järjestää "siipipuolustus." Ampuminen kiihtyy kiihtymistään — tuhomme näyttää varmalta, mutta vielä ei ole peli pelattu. Olemme säilyneet kaikki hengissä kuin ihmeen kautta, vaikka vastustajilla ei tunnu olevan puutetta ammuksista — ei olisi mikään ihme, vaikka olisimme seulana joka ukko.

Lähdin konttaamaan oikealle ottaakseni selvää kk-ryhmän kohtalosta. Mennessä huomasin sivustavarmistuksessa olevan Hännisen ampuvan liian ylös, kehoitin häntä tulittamaan pitkin maan pintaa, sillä siellähän vihollisen täytyy olla. Se näytti olevan hänelle ylivoimainen tehtävä. Hän vaistosi kuolemansa, sillä hän oli myöhemmin kaatunut samalla paikalla, kuten jälkenpäin sain kuulla.

Nousin Hännisen vierestä ja lähdin etenemään kyyryssä syrjittäin, sillä tulitin koko ajan etuvasemmalle. En ehtinyt ottaa montaakaan askelta, kun sakea luotisuihku katkaisi tieni. — Silloin minuun osui! — Tunsin kovan iskun oikeassa kyljessäni. Heittäydyin taakse suojaan, ettei sattuisi lisää. Koetin kylkeäni, siellä tuntui litinää — hengitystäni salpasi.

— Herran tähden — menetän tajuntani ja jään vihollisen jalkoihin. Lääkintämies, lääkintämies! huudan hädissäni. — En ollut mikään rohkea sankarityyppi, ja nyt hengenhädässä olin vain alikersantin pukua kantava tavallinen kuolevainen ihminen.

Lääkintämies antoi kumpareen takana ensiavun. Sitten lähdimme pyrkimään taaksepäin juosten. Oli saatava apua nopeasti tovereilleni. He voisivat vielä ehkä pelastua?

Ikuisuudelta tuntuvan juoksutaipaleen jälkeen pääsimme komentopaikalle, jossa syöksyin suoraan komentotelttaan. — Apua nopeasti tienristille, jossa vihollinen murtautuu. Niitä on täynnä koko tienristin maasto — saimme estettyä niiden ensimmäisen yrityksen! — Samassa ripeäotteinen eversti Kemppi tarttui puhelimeen järjestäen vastaiskun paikalla olleista reserveistä. Mieltäni jäi lämmittämään hänen koruton kiitoksensa allekirjoittaneelle, sillä sotilas saa sitä harvoin.

Pst-komppaniamme päällikölle, luutnantti Seppälälle ilmoitin ammuksien olevan tykillä lopussa. Hän määräsi taistelulähettinsä alikersantti Simo Jäntin toimittamaan ammustäydennyksen.

Olin varmaan kauhistuneen näköinen, koska Seppälä taputti olalleni rauhoittavasti hymyillen ja sanoen: Hyvin tehty! ja kehoitti minua menemään Jsp:n telttaan, jonka mielelläni teinkin, sillä tuska kävi sietämättömäksi. Silloin oli elokuun 8. päivän aamu.

Tilanteen loppuselvittely tapahtuikin sitten nopeasti. Vastaiskussa 45 millin pst-tykillä mukana ollut tykkimies Erkki Manninen kertoi siitä: Työnsimme tykkiä kärritietä hirveässä luotisuihkussa. Äkkiä ilmestyi eteemme tienristille ehtineet panssarivaunut. Emme saaneet kunnolla laskettua kannuksia maahan, kun täytyi ryhtyä tulittamaan. Osuman saaneet vaunut pysähtyivät, mutta uusia tuli tilalle. Tuhosimme ainakin 6 vaunua. Tykillä olivat tykkimiehet Manninen, Heino, Tuomisto, Korhonen, Kautonen, Paasonen, Viitala ja Nykänen eli "piippu-Nykänen". Vihollisia vilisi tien yli kuin lutikoita solkenaan ja katkeamattomana virtana. Ammuksiimme heitä sortui paljon, mutta uusia vain tuli. Niistä teki 10. komppania kuitenkin selvän ja otti vangiksi useita satoja. Sen jälkeen antautuivat loputkin vähitellen.

KANSA TAISTELI – miehet kertovat vuonna 1959

Lehtemme ilmestyy vuonna 1959 entiseen tapaan vähintään 36-sivuisina kuukausinumeroina, joista juhannuksena ja joulukuun 6:na kaksoisnumerot. Tilaushinta on edelleenkin 600 mk koko- ja 350 mk puolelta vuodelta. Tilauksia vastaanottavat asiamiehemme, postitoimistot ja Rautatiekirjakaupan myymälät. Tilaus voidaan tehdä myöskin tämän numeron liitteenä olevalla postikortilla.

KANSA TAISTELI-lehden vuosikerran 1958 kannet,

joihin vuoden aikana ilmestyneet numerot voidaan sidottaa, on saatavana hintaan mk 150:— lehden tilauskonttorista Helsinki, Korkeavuorenkatu 28.

Postitse lähetettäessä peritään lisäksi postikulujen korvaukseksi 50 mk sekä, ellei raha seuraa tilausta, 30 markan postiennakkomaksu.

Reino Kalervo

IV ARMEIJAKUNTA VAKIINNUTTAA AKTIIVISIN ALOITTEIN TALVISODAN PUOLUSTUSTAAN SYSKYJÄRVEN RINTAMALLA

Ruhtinaanmäen maastoa

RUHTINAANMÄKI ISKUJEN KOHTEENA

SIIRANTIEN hyökkäyksen lopputulos oli katkera pettymys armeijakunnan johdolle, olihan yritykseen sentään osallistunut silloisissa oloissa sangen huomattava voimaryhmä. Jos milloin, niin juuri nyt tarvittiin päättäviä ja nopeita toimenpiteitä, koska rintama Syskyjärvellä horjahteli mitä arveluttavimmalla tavalla. Sitä paitsi oli otettava huomioon vielä sekin mahdollisuus, että vihollinen puolestaan ryhtyisi etenemään Siirantien seudulla, jonne oman hyökkäyksemme jäljeltä oli jäänyt käyttökelpoinen tie. Oli tosin merkillistä, että vastustaja oli täällä pysytellyt täysin passiivisena.

Ensimmäisenä — ja voimme sanoa — hätätoimenpiteenä heitettiin III/JR 39 hyökkäykseen Ruhtinaanmäkeä vastaan jo joulukuun 14. pnä, kuten aikaisemmin on kerrottu. Pataljoona tapasi kylän itäreunassa asemiin kaivautuneen vihollisen ja kääntyi enemmittä yrityksittä takaisin. Sen vaikutus jäi tällä tavoin olemattomaksi, ellei vihollisen huomio vaan tämän liikkeen takia entistä enemmän kiintynyt Syskyjärven idän puolisiin metsiin, joissa suurempaa yritystä valmistettiin.

Eversti Olkkosen komentaman Ryhmä Jousimiehen pääosat oli kohta Siirantien hyökkäyksen päättymisen jälkeen vedetty myöhempää käyttöä varten Syskyjärven koillispuolelle. Ryhmästä asetettiin nyt kiireesti kolme pataljoonaa ja kaksi patteria eversti Autin johdossa toimintaan. Joulukuun 15. pnä taisteluosasto sai käskyn vallata Mitron kylän ja sen tapahduttua edetä Lemetin tienhaaraan. Samaan aikaan myös rintamassa, Syskyjärveltä etelään, hyökättäisiin vihollisen sitomiseksi ja Ruhtinaanmäen valtaamiseksi niin vahvoin voimin, kuin Ryhmä Oinas kykeni puolustustaistelusta niitä irroittamaan. Suuria nämä voimat eivät voineet olla, sillä juuri 15.12. Ryhmä Oinaan rintama murtui, kun

vihollispanssarit pääsivät läpimurtoon Syskyjärven kansakoulun ja kunnalliskodin luona. Jotkut vaunuista tunkeutuivat aina järven luoteispäässä olevan elintärkeän tienhaaran lähettyville saakka, mutta onni onnettomuudessa oli, että yksinomaan panssarit pääsivät läpi, kun taas niitä seuraava jalkaväki saatiin pysäytetyksi. Joka tapauksessa uhkasi koko Syskyjärven ja samalla koko IV AK:n rintamaa luhistuminen. Epätoivoisin ponnistuksin saatiin vihdoin läpimurtautuneet panssarit osin tuhotuiksi, osin pakotetuiksi vetäytymään takaisin niin, että rintama taas hetkiseksi tiivistyi. Mutta jos mieli pelastaa tilanne, oli eversti Autin lähdettävä liikkeelle nopeasti ja myös iskettävä lujasti. Pitempiin valmisteluihin ei enää ollut aikaa.

Jo kello 2 aikaan yöllä 15/16.12. aloitti Taisteluosasto Autti, peitenimeltään "Neito", etenemisen. Oli pilkkosen pimeää, eikä edellisenä päivänä avattuja latuja aluksi löydetty, vaan pataljoonat joutuivat tuntikaupalla harhailemaan niitä hakiessaan. Lopulta laduille sentään päästiin ja rivistöt järjestyivät. Päivä oli jo miltei puolessa, kun metsä alkoi harventua ja edessä häämöitti korkeilla harjanteilla sijaitseva kylä. Ja vasta nyt huomattiin, että ladut oli kaikessa kiireessä hiihdetty väärään suuntaan, kylä oli näet Ruhtinaanmäki eikä suinkaan käskyn edellyttämä Mitro.

Etulinjassa oikealla oleva II/JR 36 hyökkäsi välittömästi kylää vastaan, mutta heitettiin verissä päin takaisin. Asemissaan makaava vihollinen hallitsi tulellaan laajalti etumaastoa ja maantiellä ajelevat panssarit antoivat tehokasta tukeaan. Eversti Autti pyrki puhelimitse yhteyteen Ryhmä Jousimiehen komentajan kanssa saadakseen ohjeita muuttuneen tilanteen johdosta, mutta yhteys oli katkennut. Siksi hän päätti vetää joukkonsa yöksi lepoon pari kilometriä taemmas. Oli tulossa ilta, eikä väsyneillä miehillä voitu ajatella hyökkäyksen jatkamista pitemmälle. Mutta tarkoin näytti vihollinen seuraavan Taisteluosasto Autin liikehtimistä, koko yön se osasi erehtymättä ampua tykistöllään häirintätulta leiriytymisalueelle.

Vihollisen puolustusasemia ja korsujen suita Ruhtinaanmäellä

Yö 16/17.12. tuntui loputtoman pitkältä. Oli kylmä, kun tulien pitoa täytyi varoa, ja epäsäännöllisin väliajoin leiriin kohdistuneet tuli-iskut haittasivat lepoa. Silloin tällöin virisi lähettyvillä kivääri- ja pikakivääritulta, kun varmistusosastot joutuivat yhteenottoon ympärillä häärivien vihollispartioiden kanssa. Päivän valkenemista odotettiin hartaasti, mutta mitä sitten tehtäisiin? Kannattiko näissä oloissa, kun joukot olivat uupuneet ja yllätys paljastunut, yleensä ollenkaan jatkaa hyökkäystä? Juuri se seikka, ettei yllätykseen oltu päästy, pani epäilemään, tokko menestys seuraisi taisteluosaston aseita tämän pitemmälle. Jo toisen kerran vajaan viikon aikana eversti Autti joutui tekemään päätöksen, jota varten hänen olisi pitänyt saada keskustella esimiehensä kanssa — mutta yhteys oli yhä poikki.

Punnittuaan yön kuluessa tilannetta eversti Autti päätti hyökätä siitä huolimatta, että onnistumismahdollisuudet olivat minimaaliset. Hän tiesi läpimurrosta Ryhmä Oinaan kaistalla, hän tiesi, että edellisenä päivänä Oinas vain vaivoin oli saanut torjutuksi kaksi uutta sisäänmurtoa ja edelleen hän oli selvillä siitä, että vihollinen oli nyttemmin muuttunut aktiiviseksi myöskin Siirantien varressa. Jo 15.12. oli siellä tapahtunut pienempiä kahakoita, kun komppanian vahvuinen vihollisosasto oli torjuttu, ja 16.12. oli vihollinen uudistanut etenemisyrityksensä pataljoonan voimin, tykistön ja panssarivaunujen tukemana. Jos kohta tämäkin yritys oli saatu torjutuksi, oli tilanne Siirantien suunnassa yhäti kovin epäselvä. Kaikesta tästä oli eversti Autti tietoinen ja tästä huolimatta hän arvelematta antoi käskyn hyökkäyksen jatkamisesta heti kun päivä valkenee; hänellä ei yksinkertaisesti ollut mitään muuta mahdollisuutta kuin hyökätä, käyköön sitten miten tahansa.

Yöllinen tykistötuli oli pakottanut majoittamaan pataljoonat sangen hajalle ja kauas toisistaan, niiden kokoaminen ja ryhmittäminen vaati huomattavasti aikaa. Vasta puolen päivän tienoissa saatiin joukot uudelleen liikkeelle. Molemmat etulinjan pataljoonat työntyivät tulesta piittaamatta Ruhtinaanmäen itä- ja kaakkoispuolella oleville harjanteille, aivan maantien läheisyyteen, mutta siihen eteneminen auttamatta tyrehtyi. Vihollinen puolustautui korsuissaan tavanmukaisella sitkeydellään, ja vahvennuksia virtasi sille jatkuvasti Mitron suunnasta. Suomalaisten oli pakko painautua maahan.

Johonkin aikaan iltapuolella huomasi oikealla hyökkäävän II/JR 36:n komentaja vihollispanssarien tunkeutuvan pataljoonien saumaan ja vasemmalla olevan II/JR 39:n miesten siirtyvän taaksepäin. Kun hän ei useista yrityksistään huolimatta saanut yhteyttä eversti Auttiin, hän antoi omin päin pataljoonalleen käskyn irroittautua taistelusta

ja veti sen joitakin kilometrejä taaemmas. Tieto naapuripataljoonan vetäytymisestä levisi myöhemmin illalla II/JR 39:n keskuuteen, joka nyt alkoi myös vetäytyä. Antoiko joku pataljoonalle tätä tarkoittavan käskyn vai jättivätkö miehet asemansa omin lupinsa, on seikka, joka on jäänyt selvittämättä. Pataljoonan komentaja kieltää koskaan tällaista käskyä antaneensa, mutta ei liioin vielä Talvisodassa esiintynyt sittemmin eräissä piireissä niin korkean arvon saaneita metsäkaartilaisia enempää kuin muitakaan hiippailijoita. Tällöin ei liioin tunnettu mitään rauhanoppositiota, joka olisi voinut taistelutahtoa heikentää. Mutta olkoon miten tahansa! Eversti Autti sai tapahtumasta tiedon vasta silloin, kun edestä alkoi virrata miehiä hänen komentopaikkansa ohi. Tällöin hän henkilökohtaisesti puuttui asioiden kulkuun ja sai etulinjan palautetuksi ennalleen, vihollinen kun ei ollut sen tilapäistä tyhjenemistä havainnut.

Usko hyökkäyksen onnistumiseen oli nyt lopullisesti mennyt. Nähdessään, etteivät joukot enää pysyneet alijohtajiensa käsissä, oivalsi eversti Autti taistelumoraalin pahoin järkkyneen. Sellaisen joukon oli päästävä lepoon, mitään muuta lääkettä ei tuota sairautta vastaan ollut. Ja niinpä hän yöllä 17/18.12. lähetti 13.D:n komentajalle kirjelmän, jossa hän mm. sanoo:

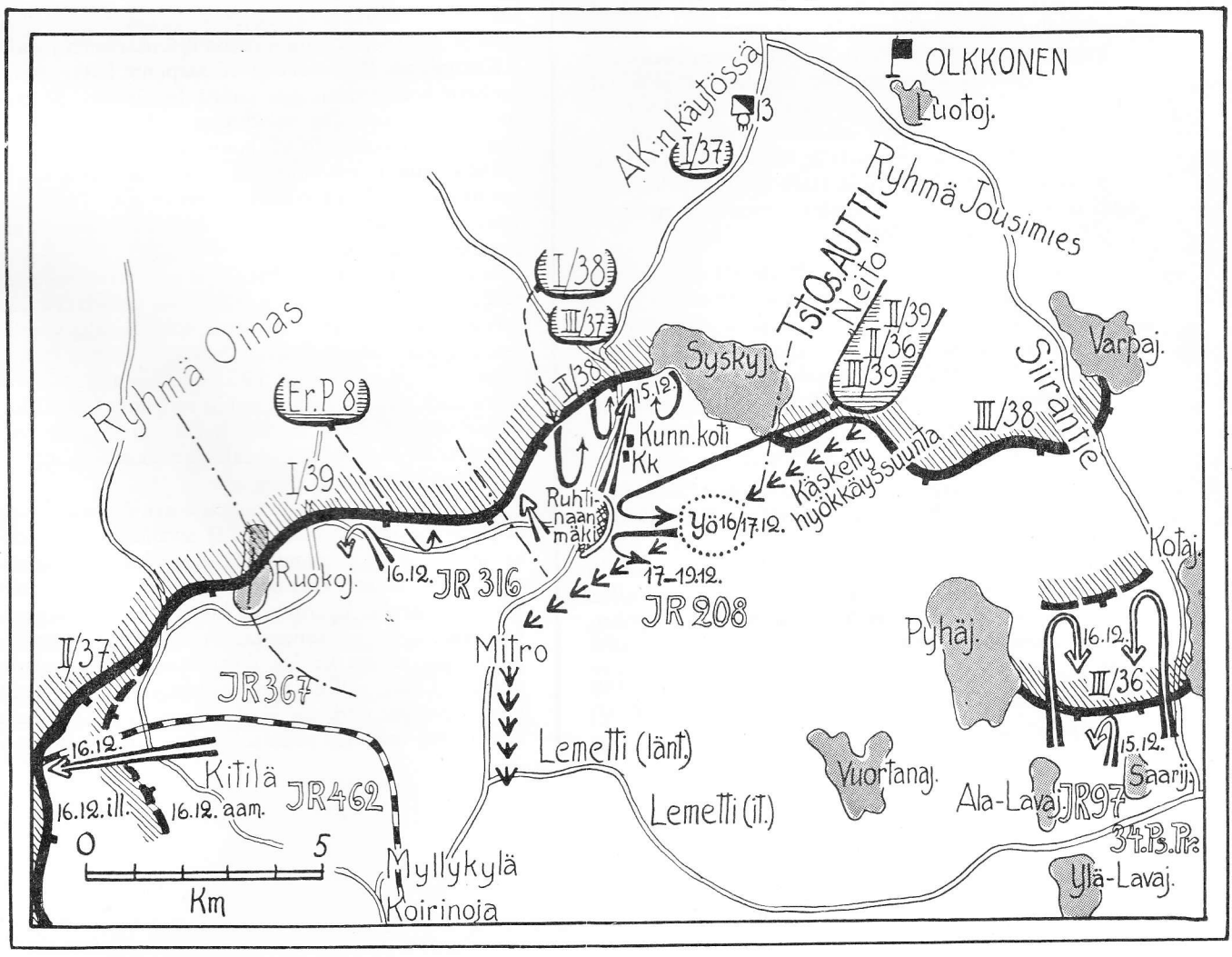
"Katson velvollisuudekseni ilmoittaa, että Neito ylen rasittuneena ei ole taistelukelpoinen. Pelkään, että vihollisen painostuksen sattuessa tulisi yleinen katastrofi. Viime yönä kahden pataljoonan poistuminen valloittamastaan Ruhtinaanmäen kylän reunasta osoittaa miehistön ja päällystön ruumiillista ja sielullista väsymystä. Viikon ajan kestäneet marssit ja taistelut ilman sanottavaa lepoa ja puutteellisissa muonitusoloissa ovat murtaneet päällystön ja miehistön voimat. — — — Viime vuorokauden aikana täytyi noin 30 miestä lähettää Jsp:n kautta liikarasittuneina saamaan sairaalahoitoa. Vartiomiehiä vaipuu uneen vartiopaikoillaan — — —."

Taisteluosaston voimat olivat ehtyneet, hyökkäystä ei enää saatu käyntiin, vaan loppuaika kului tulitaistelussa siksi, kunnes joulukuun 19. pn aamuna tuli IV AK:n käsky koko divisioonan siirtymisestä puolustukseen. Silloin Taisteluosasto Autti vedettiin lepoon Syskyjärven luoteispuolelle, riittävän kauas etulinjasta.

Mutta tarpeekseen oli vastustajakin saanut! Tähän saakka se oli itsepintaisesti pyrkinyt eteenpäin, nyt voitiin havaita sen toiminnan herpautuvan. Ainakin joksikin aikaa sen näytti olevan pakko luopua enemmistä hyökkäysyrityksistään, sillä joulukuun 20. pstä alkaen se ryhtyi kaivautumaan saavuttamalleen linjalle.

Kun Syskyjärven maantien suunnassa hyökkäävä vihollinen oli saanut haltuunsa kansakoulun ja kunnalliskodin, pesiytyi se näiden kivijalkoihin ja yritti levittää rintamaansa koilliseen, Syskyjärven rantaa kohti. Onneksi oli näinä päivinä satanut runsaasti lunta, joka pahoin haittasi jalan liikkuvia vastustajia eikä rintaman levittämisyritys onnistunutkaan. Ryhmä Oinaan joukoille näet lumi-

Piirros Ruokojärven—Syskyjärven—Siirantien seudun taisteluista

sateesta oli silkkaa etua, kun lopultakin oli suksia saatu riittävästi.

Eversti Autin etenemiseen liittyen pyrkivät Ryhmä Oinaan pataljoonat aluksi eri aikoina suorittamaan tiedustelun luontoisia hyökkäyksiä Ruokojärven—Ruhtinaanmäen tielle, mutta nämä eivät panssarivaunujen takia johtaneet menestykseen. Kerran kyllä päästiin Ruhtinaanmäen liepeille, mutta silloin menestyksen saavuttanut pataljoona vetäytyi väärin käsityksestä johtuen vihollisen pakottamatta takaisin. Toisen kerran taas eräs pataljoona tunkeutui maantien suunnassa kauas Jänismäen eteläpuolelle, mutta lyötiin siellä hajalle. Taistelut riehuivat kiivaina päivästä toiseen, ja itsepintaisesti piti vihollinen puoliaan. Sillähän oli mahdollisuus saada Mitrosta vereksiä joukkoja eteen sikäli kun entiset kuluivat. Syskyjärven taistelut olivat monivaiheisia, ja niissä tehtiin lukuisasti sankaritekoja, jotka kaipaavat vielä ikuistamista.

Vihdoin joulukuun 19. pnä Ryhmä Oinaan komentaja päätti vaikka rynnäköllä, jos niin tarvittaisiin, ottaa kansakoulun ja kunnalliskodin takaisin, koska ne muodostivat sietämättömän uhkan koko Syskyjärven rintamalle. Tuona päivänä makasi kaksi III/JR 37:n komppaniaa luutnantti Patojärven johdossa valmiusasemissaan kunnalliskodin aukeiden luoteisreunassa. Ne vartosivat kahden patteriston ja neljän kranaatinheittimen tulivalmistelun päättymistä. Odotettu hetki koitti kello 13, ja silloin komppaniat iskivät yllättäen kuoppiinsa kyyristyneen vihollisen kimppuun. Syntyi katkera ja verinen lähitaistelu, jossa suomalainen puukko näytteli merkittävää osaa. Lujasta vastarinnasta huolimatta maasto vallattiin ja vihollinen heitettiin saman tien Ruhtinaanmäelle saakka. Se jätti jälkeensä 200 kaatunutta, 8 konekivääriä, 11 pikakivääriä ja melkoisesti muuta materiaalia. Luutnantti Patojärven rohkealla hyökkäyksellä oli alkuperäinen pääpuolustuslinja saatu uudelleen haltuun, ja sillä tuli olemaan huomattava merkitys myöhempiä sotatoimia suunniteltaessa.

Syskyjärven taistelut olivat levinneet aina Ruokojärvelle saakka, sielläkin vihollisen toiminta päivä päivältä kiihtyi. Mutta I/JR 38 ja sen komentaja, kapteeni J. Aho, hallitsivat tilanteen neuvokkaasti. Paikallisilla iskuilla ja vastahyökkäyksillä tuotettiin vastustajalle melkoisia tappioita ja asemat pidettiin hallussa loppuun saakka.

Jonkinlaisena yhteenvetona Syskyjärven taisteluista voimme sanoa, että jos kohta Ruhtinaanmäki jäi vihollisen haltuun, tuli asetettu päämäärä suurin piirtein saavutetuksi. Syskyjärveä uhkaava vaara oli saatu eliminoiduksi, kun vihollinen pakotettiin luopumaan hyökkäyksestä ja kaivautumaan. Vallan tyystin sen yritykset eivät tosin vielä päättyneet, mutta voimaa ei niissä enää ollut.

Nyt voitiin ryhtyä valmistelemaan suurta ratkaisutaistelua, joka jo kauan oli askarruttanut armeijakunnan johdon ajatuksia.

JAAKKO KONTULA

Konepistooli

Pienessä Viipurinlahden Mallatsaaressa käytiin Talvisodan maaliskuun 5. päivänä kiivas taistelu saaren omistamisesta. Vihollinen oli yllättäen pureutunut saareen ja myös naamioinut konekivääriasemat Suomenlahden jäälle lähelle saarta. 6./JR 12:n miesten oli määrä päästä lepäämään edellisten ankarien taisteluiden jälkeen, mutta he joutuivatkin nyt Mallatsaaressa jälleen tuleen, joka vasta illan hämärtäessä vaimeni, kun viholli sen oli pakko vetäytyä saaresta.

TALVINEN AAMU oli jo alkanut hämärtää sinä ikimuistettavana maaliskuun 5. päivänä vuonna 1940, jolloin 6./JR 12:n I joukkueen jäännökset pääsivät siirtymään pois pieneltä kallioiselta Neulasaarelta ja yhtymään komppaniaansa Rasalahdessa, jonne se oli siirtynyt yöllä suoraan Keihäsniemestä. Niin, siinä seisoi nyt aamuhämärässä Kärjen kartanon pihalla likaisissa ja repaleisissa lumipuvuissa epämääräinen joukko 6.K:n miehiä. Pataljoonasta oli saapunut käsky, jonka mukaan komppanian piti päästä lepäämään. Se tiesi toivottua unta niiden valvottujen öiden ja raskaiden taistelujen jälkeen, joissa komppaniamme oli tehnyt tyhjäksi niin mies- kuin materiaalimääräältäänkin ylivoimaisen vihollisen rajut yritykset murtaa Turkinsaaresta käsin suorittamillaan hyökkäyksillä puolustuksemme Keihäsniemessä.

Suuren kartanorakennuksen ovet retkottivat selkosen selällään, ja avarista huoneista uhosi tulijaa vastaan talvinen kylmyys. Tulta ei saanut sytyttää, sillä vihollisen tähystyspallot vartioivat aluetta suorastaan piinallisen tarkasti. Vilun ja nälän tunteesta huolimatta moni mies nukahti siihen, mihin reppunsa laski. Mutta oli niitäkin, jotka tievettä hyväkseen käyttäen kiehauttivat navetan solassa ja salassa aamusaikat mielensä piristämiseksi!

Kartanon juhlavan salin nurkassa kyhjötti suuri musta piano kertoen omalla mykällä tavallaan omistajiensa musikaalisista taipumuksista. Pojat kulkivat vaiteliaina ohitse, kunnes eräs heistä pysähtyi vakavana soittokoneen äärelle. Epäröityään hiukan, hän raotti varovasti kantta, ja muutamien tapailevien näppäyksien jälkeen alkoi salissa kuulua ikivanhan "Emma"-valssin sävelet. Ensin vallitsi täysi hiljaisuus, mutta sitten kuului eräästä nurkasta äkeä murahdus: "Lyö toosa kiinni, että vaari saa nukkua." Soitto taukosi ja kansi

polttivat käsissä kuin ahjosta nostettu tulinen rauta

Piirtäjän näkymiä tukikohdan puolustustaistelussa

rämähti kiinni, mutta sen viimeiset sävelet jäivät ikäänkuin hetkeksi väräjämään ilmaan. Vähitellen hiljeni muukin touhu, ja tuokion kuluttua alkoi kuulua sieltä ja täältä tasaista, raskasta hengitystä nukkuvain miesten puhaltaessa valkoisia huurrepilviä talviseen ilmaan.

Luvattu ja kauan kaivattu lepo muodostui kovin lyhyeksi. Ei ollut ilta vielä kerinnyt kunnolla yöksi vaihtua, kun pataljoonan komentajalta tuli käsky, että komppanian on kello 2:een mennessä otettava haltuunsa Mallatsaari. Saaren piti olla Viipurista sinne lähetetyn alokaskomppanian hallussa.

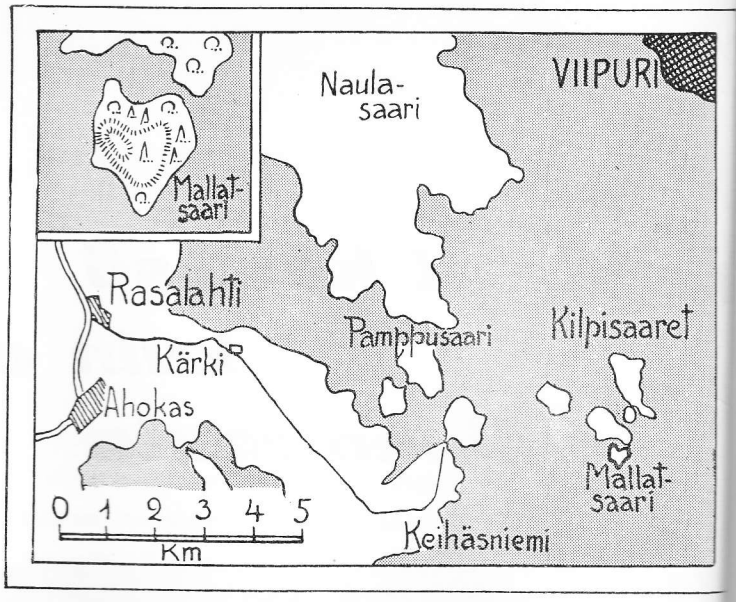
Ruokailtuamme kiireesti kartanon pihalle tuodun kenttäkeittiön äärellä läksimme unisina ja viluisina kompuroiden hiihtämään pienen metsäsaarekkeen lävitse ja yli peltojen ja laskeuduimme lopulta Suomenlahden jäälle. Jäätävä viima puhalsi suoraan kasvoihimme ja tuiskutti ladut umpeen. En tiedä kauanko jo olimme kulkeneet, mutta päivän alkaessa heikosti hämärtää sivuutimme lopulta Pamppusaaren. Entisen presidenttimme Lauri Relanderin valkoiseksi maalattu kesähuvila piirtyi ikäänkuin silhuettina heikosti kajastavaa aamuhämärää vasten. Sivuutimme vielä Kilpisaaret ja olimme aamulla maaliskuun 6. päivänä kello 6,45 perillä ja suoritimme viimeisiä hämärän rippeitä hyväksemme käyttäen vartionvaihdon. Komppaniamme komentopaikaksi otimme saaren keskellä sijaitsevan, aikaisemmin luultavasti paikallisen suojeluskunnan ampumaharjoituksissa käyttämän, maan sisään kaivetun ja betoniseinillä vahvistetun kaivannon. Se oli niin suuri, että taisteluissa pieneksi huvennut komppaniamme saatiin sinne kokonaan sijoitetuksi.

Saaren vartioinnista ja puolustuksesta oli tähän saakka huolehtinut, niin kuin jo aikaisemmin on mainittu, Viipurin varuskunnasta lähetetty alokaskomppania, jonka palvelukseenastumispäivä oli ollut noin kolme kuukautta aikaisemmin. Ei ollut näin ollen suinkaan ihme, että myöskin vartiointi oli suoritettu siten, että pojat olivat sulkeutuneet äsken selostamaani kaivantoon sisälle ja vain yksi vartiomies seisoi kaivannon katolla siltä varalta, että jotakin erikoista sattuisi tapahtumaan. Tämä laiminlyönti, niin ainakin minusta tuntui, oli tapahtunut osittain vartiopäällikön tietämättä ja hänen antamiansa määräyksiä rikkoen. Se olisi muodostunut heille hyvinkin kohtalokkaaksi, jos vaihto olisi tapahtunut vähän myöhemmin.

Kun komentopaikan luovutus ja samalla myöskin vartionvaihto oli tapahtunut, määräsi komppaniamme päällikkö, luutnantti Kivijärvi ensimmäisen joukkueen johtajan, luutnantti Velamon viemään ja asettamaan 4 vartiomiestä eri puolille saarta sopivimmaksi katsomiinsa paikkoihin.

Ei ollut kulunut edes viittä minuuttia luutnantti Velamon lähdöstä, emmekä olleet ehtineet riisua edes reppuja pois selästämme, kun luutnantti Velamo palasi kiireesti ilmoittamaan, että koko saari — tulosuuntaamme ja komentopaikkaamme lukuunottamatta — oli vihollisen miehittämä. Olimme näin ollen, koko komppania, tietämättämme marssineet suoraan sudensuuhun. Ei puuttunut enää muuta, kuin että vihollinen olisi hämärän turvin asettanut konekivääринsä meidän kaivantomme suuaukon eteen ja suolannut meidät kaikki omaan kuoppaamme. Että näin hullusti ei lopultakaan käynyt johtui ilmeisesti siitä, että saareen jo pureutunut vihollinen odotteli vielä lisävoimien saapumista. Heillä oli kyllä mukanaan ainakin 6 konepistoolia, jotka myöhemmin saimme sotasaaliiksi, sekä valtava määrä käsikranaatteja, mutta konekiväärit, joita todettiin olevan 4 kappaletta, olivat vielä tilanteen paljastumishetkellä asemiinsa kaivettuina Suomenlahden jäällä.

Aluksi arvelimme, että saareen oli eri suunnilta saapunut vain kaksi vahvaa tiedustelupartiota, jotka olivat joutuneet meidän vartiomiestemme yllättämiksi.

Piirros Rasalahden—Mallatsaaren toimintasuunnasta Viipurinlahdella

Joukkueemme johtaja, luutnantti Velamo ilmoittikin välittömästi komppanian päällikölle, että I joukkue menee ja tekee niistä nopeasti selvän.

Nousimme komentopaikkamme rinnettä ylös, luutnantti Velamo edellä panostettu mauseripistooli laukaisuvalmiina kädessä, alikersantti Myllylä syli täynnä käsikranaatteja perässä, ja koko muu joukkue heidän jäljessään hajanaisena parvena. Emme olleet edenneet kuin noin 30 metriä, kun kiukkuinen konepistooli sylki tulta vastaamme. Samalla hetkellä rävähti myöskin Velamon ukkomauseri laulamaan seurauksella, että kolme vihollista kaatui niiden vieressä olleen suuren kiven kupeelle, yhden yrittäessä sormillaan haroen saada kivestä tukea ennen kuin tuiskahti suulleen hangelle. Mutta myöskin Velamo sai luodin kylkeensä. Kuulin kuinka hän, veren jo punatessa valkoista hankea, huusi perässään tulevalle Myllylälle: "Heitä käsikranaatteja, yksi piru pujahti tuon suuren kiven taakse, minusta ei . . . " Myllylä iski käsikranaatin kannan konepistoolinsa perään, ja heitti sen tar-

Vartiopaikka aavan ulapan äärellä

koitettuun kohtaan. Sitä seurasi toinen ja kolmas. Ne tekivät tehtävänsä, sillä pian kuului kiven takaa kolme räjähdystä ja sen jälkeen äänekästä valitusta. Mutta kolmas heitto oli myöskin Myllylän kohdalta kohtalokas. Se päätti samalla hänenkin, nuoren ja iloisen, aina valmiin sotilaan elämänkaaren. Näin, kuinka hänen kätensä nousi valkenevaa aamutaivasta vastaan käsikranaatti nyrkkiin puristettuna ja kuinka se irtosi kädestä suorittamaan sitä tehtävää, jota varten se oli valmistettu. Mutta lisäksi kuulin, ja näin kuinka kauempana tulensa avanneiden konekivääreien luodit piiskasivat ympäristöämme armahtamatta ketään niiden eteen eksynyttä. Eräs sellainen tavoitti kersantti Myllylän, sekä häntä lähellä olleen sotamies Hautalan.

Vihollinen oli edellisenä yönä tuonut ja naamioinut kaksi konekivääriänsä vain 400 metrin päähän rannasta. Niiden miehistöt olivat meidän tietämättämme seuranneet tapahtumien kulkua itse saarella ja kuultuaan konepistoolin rätinää sekä käsikranaattien pauketta yhtyneet tulitaisteluun saaressa olevia tovereitaan auttaakseen.

Tällä välin oli taistelu levinnyt ympäri saaren ja sitä käytiin vaihtelevalla menestyksellä miltei iltaan saakka. Komppanian päällikkö, luutnantti Kivijärvi, huomattuaan, ettei tässä ollutkaan kysymys mistään vihollispartioiden suorittamasta tiedustelusta, vaan että saari oli ympäriinsä vihollisen miehittämä, määräsi koko komppanian puhdistamaan saarta. Siitä muodostui taistelu, jota siinä mukana olleet eivät varmaankaan koskaan unohda. Konepistoolit polttivat käsissä kuin pajan ahjosta juuri nostettu kuuma rauta, ja hikiset, jännityksestä vapisevat sormet heittelivät käsikranaatteja kuin talvisesta takkavalkeasta singonneita tulisia kipinöitä. Kirosanat ja kokkapuheet vaimenivat, tehtiin vakavaa työtä ihmiselämän hinnalla. Näennäisesti mitään ajattelematta, mitään tuntematta hien valuessa pitkin paidanselkää, aivojen takoessa vain yhtä ja samaa: jos et tapa, tulet itse tapetuksi.

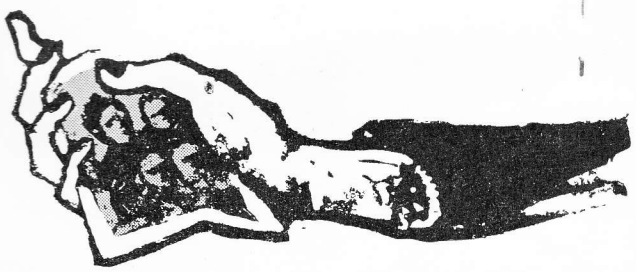
Taistelu saaren omistuksesta vaimeni vähitellen, ja alkavaa iltahämärää hyväksensä käyttäen vihollinen vetätytyi takaisin tukikohtaansa kuljettaen lievemmin haavoittuneet mukanaan.

Seikkailut minun kohdaltani eivät kuitenkaan päättyneet vielä tähän. Läksimme nimittäin kersanttien Brusilan ja Kittelän kanssa iltapimeää hyväksemme käyttäen hiipimään meren jäälle, tarkoituksena siepata siellä mahdollisesti vielä olevat, meille taistelun aikana niin harmillisiksi muodostuneet konekiväärit. Kittelä kulki edellä, hänen uudet lapikkaansa narisivat hieman pahaenteisesti pakkasen kovettamalla hangella. Lapikkaat jäivät mieleeni erityisesti siksi, että ne olivat koitua meille itsekullekin kohtalokkaiksi. Emme näet lähtiessämme olleet osanneet ottaa lainkaan huomioon sitä, että vihollinen olisi miinoittanut, kenties jo aikaisemmassa vaiheessa, saaremme oman puoleisen rantansa. Niinpä sitten kävikin, että laskeuduttuamme rannalta jäälle Kittelän lapikkaan nokka takertui miinalankaan. Maahan! — ja me vietimme odotuksen täytteisen minuutin päät lumeen työnnettyinä, mutta mitään ei kuulunut. Hangen sisään piiloitetut langat olivat ilmeisesti jäätyneet hankeen kiinni. Nousimme hepotuksesta huokaisten. Hiivimme eteenpäin, teimme matkaa kuin etanat ja saavutimme kuin saavutimmekin vihollisen konekivääripesäkkeen. Se oli tyhjä. Himoitsemamme konekivääri jäi saamatta. Sen sijaan keräsimme jäälle kaatuneiden vihollisten joukossa lojuvia aseita ym. taisteluvälineitä mukaamme sen mitä kantaa jaksoimme ja jätimme loput odottamaan seuraavan päivän valkenemista.

Tappiomme edellä kuvatussa taistelussa olivat 4 kaatunutta, joista kolme oli kotoisin Pukkilasta ja yksi Keravalta. Lisäksi haavoittui 10 miestä kuka lievemmin kuka vaikeammin, mutta mm. joukkueeni johtaja, luutnantti Velamo pääsi pitkän ja vaikean sairaalamatkan jälkeen terveenä kotiinsa.

Jälkeenpäin ajatellen tuntuu suorastaan käsittämättömältä, että selvisimme näinkin pienillä menetyksillä kun ottaa huomioon, että itse saarella laskimme 43 vihollisruumista, ja jäällä olleita emme ryhtyneet edes laskemaankaan.

Saamatta sinä iltana unta nousin saaren korkeimmalle kohdalle, joka oli samalla yksi meidän vartiopaikoistamme. Siinä oli laakea sammaloitunut kivi, jonka ympärillä makasi 7 kaatunutta vihollista, eräiden vaikeroidessa vielä hiljaa, vaikka tajunta olikin jo ilmeisesti poissa. Kumarruin lähinnä makaavan, jo kangistuneen vihollisen puoleen. Jonkinlaisesta käsittämättömästä mielijohteesta työnsin käteni hänen poveensa. Se oli jo puoliksi hyytyneen veren peittämä. Vedin käteni nopeasti pois ja jäin hetkeksi mietteissäni sitä tuijottamaan. Havahtuessani mietteistäni huomasin hänen pitävän jotakin vasemmassa kädessään, josta rukkanen oli pudonnut hangelle. Kummarruin uudelleen hänen puoleensa ja ihmeekseni havaitsin

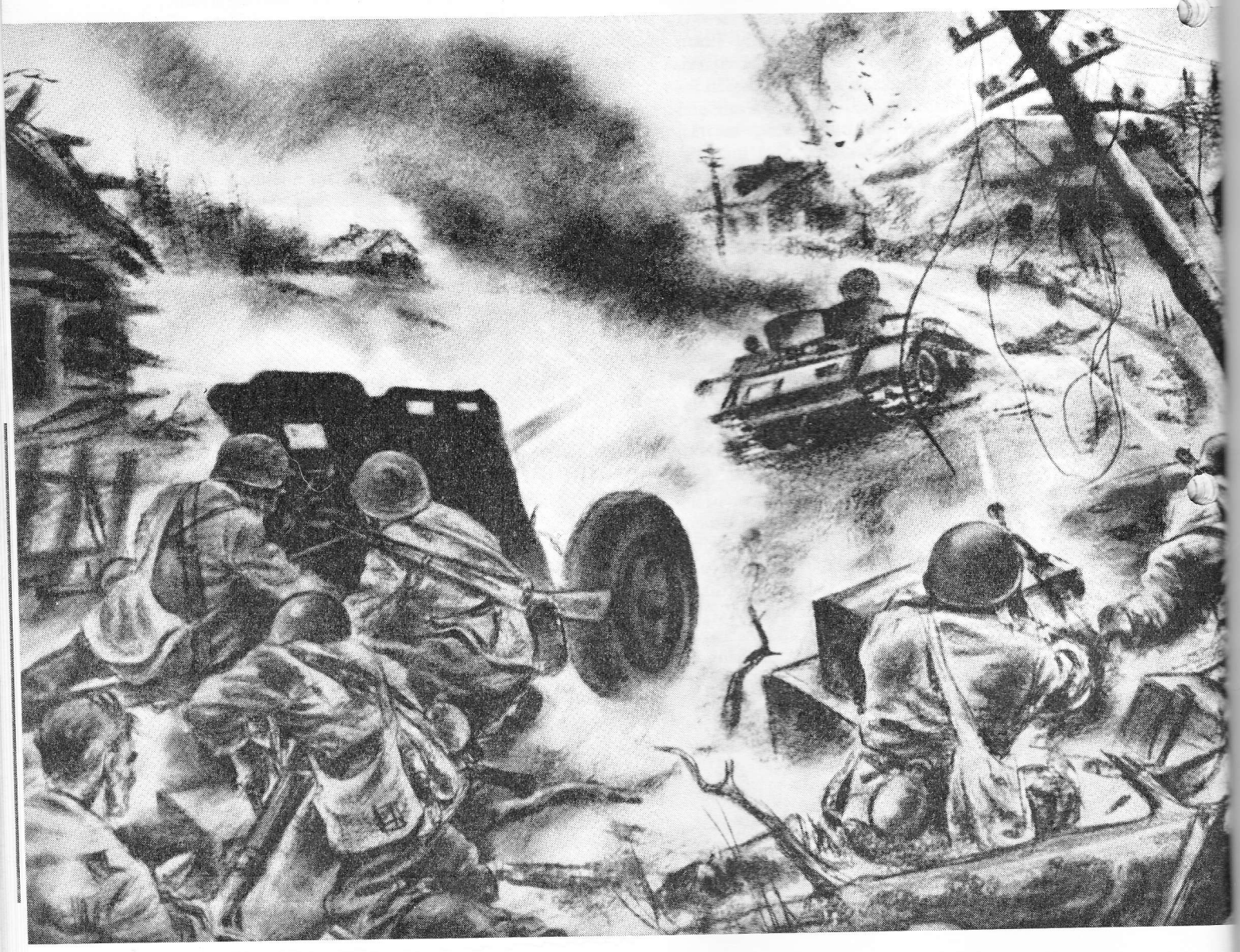
hänen pitävän kädessään valokuvaa. Siinä oli noin 30 vuotias nainen ja kolme pientä lasta, varmaankin kuvaa kädessään pitävän miehen vaimo ja hänen lapsensa. Heidän luokseen olivat kuolevan viimeiset ajatukset rientäneet, sinne, missä olivat hänen kotinsa ja rakkaimpansa. Pistin kuvan ja kaatuneen tuntolevyn taskuuni muistoksi tästä hetkestä. Tuntolevy oli pienessä, reunoiltaan jo hiukan ruostuneessa peltirasiassa. Se oli pelkkä paperiliuska, jonka venjänkielisestä tekstistä en ymmärtänyt muuta kuin luvun 1909, joka lienee ollut hänen syntymävuotensa.

Sinä yönä seisoin tämän kaatuneen vihollisen kuolinlappu kädessäni yksinäisellä vartiopaikallani kauan, ja annoin ajattoman katseeni seurata n. 2—3 km päässä olevaa Viipuria tuhoavien liekkien julmaa leikintää. Samalla koetin, vaikkakin turhaan, etsiä vastausta kysymykseeni, onko tosiaankin Jumalan tahto ja tarkoitus, että tätä maata ja sen rauhaa rakastavaa kansaa oli tuhottava, jotta tänne hyökänneen itäisen suurvallan turvallisuus tulisi sen kautta taatuksi.

KALERVO KOSTIAINEN

HIIDEN-KIRNU

— Ylikersantti Kostiainen, nyt minä lähetän teidät eräänlaiseen hiidenkirnuun! sanoi komentajamme. Ja kyllä se sitä olikin. Käsi lipalle, hyppy jo valmiina oleviin syöksyveneisiin, ja niin veden kohistessa hurautimme kohti sillanpäänpuoleista rantaa.

Piirtäjän näkemys hyökkäyksen torjunnasta

KESÄKUUN 19. päivän vastainen yö 1944 oli kirkastumassa päiväksi, kun kymmenkunta miestä 3./JR 7:stä hyppäsi Vuoksen lautalle, ja pian oltiin onnellisesti Vuosalmen kylän puolella. Suurin osa komppaniastamme oli tullut jo aikaisemmin, mutta yllämainittu ryhmä oli johdollani ollut viivyttämässä vihollista Salmenkaidan jokilinjalla, josta määrättynä aikana 18.6. kello 24 irtaannuimme. Näin ollen olimme jääneet jälkeen komppaniamme pääjoukosta.

Kesäkuun 9. päivästä lähtien oli komppaniamme käynyt kiivasta viivytystaistelua, joka Siiranmäen asemissa VT-linjalla oli ollut mitä raskain ja enimmän tappioita vaatinut komppaniamme kohdalla. Muitten muassa komppanianpäällikkömme, kapteeni Jouko Kiiskinen haavoittui siellä vaikeasti, ja niin menetimme päällikön, jota komppaniamme olisi myöhäisemmissä vaiheissaan kipeästi tarvinnut. Muutaman vuorokauden saimme levähtää ja syödä oikein kunnolla, sillä karjaa oli jäänyt evakkoon lähteneeltä siviiliväestöltä runsaasti jälkeen, eikä kukaan kieltänyt sitä teurastamasta.

Tällä välillä olivat meikäläiset miehittäneet Vuoksen etelärannalla olevat Äyräpään harjanteet, joille oli järjestetty niinsanottu Äyräpään sillanpääasema. Hyvin ansaitun levon jälkeen siirrettiin paljon kutistunut ja kaikki omat upseerit menettänyt komppaniamme sillanpään puolelle luutnantti Terho Könösen päällikkyydessä.

Ylimenopaikkaan saapuessamme olimme määrätystä ajasta myöhässä, ja niinpä saimmekin JR 7:n komentajalta, everstiluutnantti A. Ehrnrooth'ilta aika sapiskaa. Kohta kumminkin kääntyi komentaja veitikka silmäkulmassa puoleeni ja sanoi:

— Ylikersantti Kostiainen, nyt lähetän Teidät eräänlaiseen "hiidenkirnuun". — Ja kyllä se sitä Jumala paratkoon todella olikin. Käsi lipalle, hyppy jo valmiina oleviin syöksyveneisiin, ja niin veden kohistessa hurautimme kohti sillanpään puoleista rantaa. Jäimme muutamiksi päiviksi Vuoksen puoleiselle takarinteelle tehtävänämme kaivaa miehistökorsuja. Maasto oli kovaa ja kivikkoista, ja työnhalu oli huono, sillä jokainen tunsi ytimissään, että ei tässä paikassa kumminkaan kauan saada olla.

Luutnantti Könönen sairastui ja joutui jättämään komppanian. Saimme uuden päällikön ja siirron etulinjaan tosi toimintaan, aivan kuten olimme aavistaneetkin. Siellä sitä sitten oltiin matalissa, keskeneräisissä poteroissa ilman minkäänlaisia korsuja tai miehistösuojia. Tilanne oli kokolailla rauhallista, lukuunottamatta vihollisen kranaattitulta, joka ajoittain oli kovaakin. Alikersantti Arvo Ikosen kanssa elämän katoavaisuutta tuumiskellessamme tuli komppanianpäällikön taistelulähetti käskemään minut heti komentopaikalle. Ajattelin, että nyt on taas joku vähemmän miellyttävä komennus tiedossa enkä siinä erehtynytkään. Komppaniamme äärimmäinen tukikohta vasemmalla sijaitsi aivan Viipuri—Valkjärvi rantatien tuntumassa, ja siinä radan luiskassa vihollinen oli kaivautumassa lujasti asemiin. Tukikohdassa ei ollut omasta komppaniastamme joukkueenjohtajaa, vaan

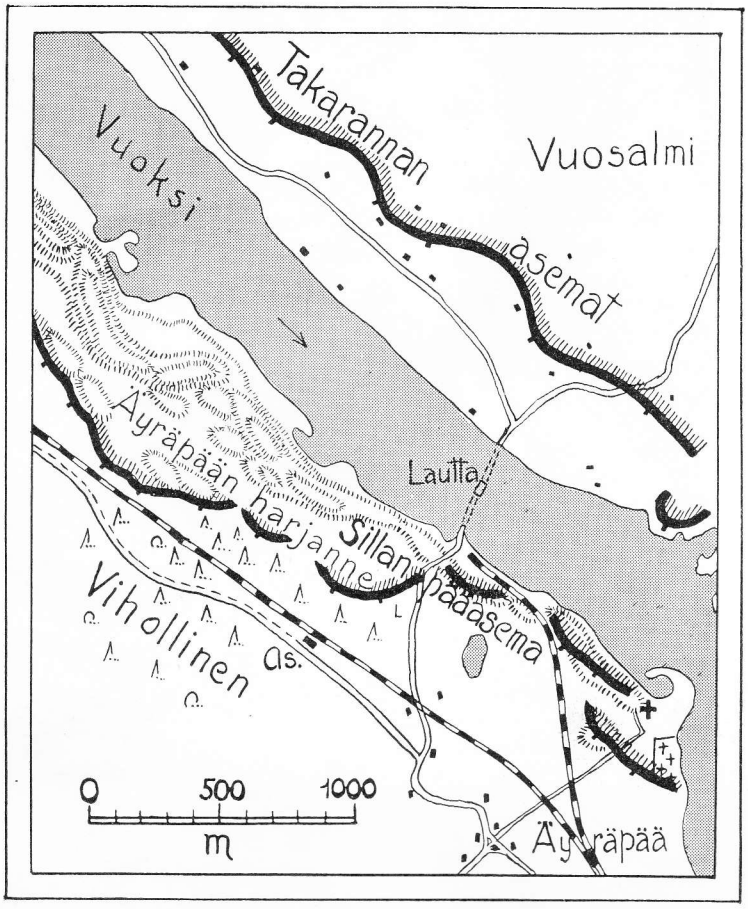

Vakavat ilmeet kielivät ehkä vakavammastakin vammasta

sellaisen tehtävät oli annettu vieraalle pst-luutnantille, jonka 45 mm "molotoffi" miehineen oli tukikohdan turvana.

Rykmentin ja pataljoonan komentajat olivat käyneet tukikohtatarkastuksella ja huomanneet jotain pientä hermoilua, joka ei ollut mikään ihme, kun ei edes tuttua miestä ollut omasta porukasta keulassa. Juuri nämä herrat olivat antaneet käskyn komppanianpäällikölle, luutnantti Hendriksson'ille minun lähettämisestäni poikiemme avuksi noin niin kuin omasta komppaniasta. Ennen sinne lähtöäni pyysin komppanianpäälliköltä sotamiehet Kuopion ja Lappalaisen joukkueestamme läheteikseni, johon hän ilman muuta suostui. Pari päivää lähtömme jälkeen haavoittui komppanianpäällikkö, joten hänenkään olonsa tuossa "hiidenkirnussa" ei venynyt kovin pitkäksi. Seuraavana päivänä tulostamme haavoittui vielä edellämainitsemani pst-luutnanttikin ja niin jäi koko tukikohta minun komentooni.

Tukikohdassa oli pst-tykin lisäksi pari konekivää-

Piirros Äyräpään ja Vuosalmen puolustuslinjoista

riä, joten asiat eivät aseiden puolesta kovin hullusti olleet. Korsuja ei tietystikään ollut suojana, mutta olimmehan siihen jo tottuneet eikä semmoisessa paikassa, missä vihollinen on vajaan sadan metrin päässä, mitään korsuissa olemisesta tule, sillä se voisi yllätyksen sattuessa muodostua jopa omaksi haudaksikin.

Kiikarikiväärin otin joukkueesta lähtiessäni mukaani, ja kyllä mielenkiintoa riittikin, sillä hyviä maaleja oli jos millä mitalla. Huolen piti myös vihollisen tarkk'ampuja siitä, ettei saanut liian kauan meidänkään puolella pitää päätään näkyvissä. Ei ollut mikään ihme, jos ainaisen valvomisen ja jännityksen painamina olimme itsekukin hiukan hermona. Naapurinkin puolella olivat asiat luultavasti samalla tavalla, minkä huomasimme seuraavasta. Matka ei ollut pitkä asemiemme välillä, mutta kumminkin niin pitkä, että poterosta käsin ei jaksanut käsikranaattia heittää yli rautatien, jonka takana vihollisen asemat olivat. Otimme noin metrin pituisia rautalangan pätkiä ja sidoimme suomalaisia munakäsikranaatteja niihin aivan kuin heittomoukariksi. Poteron pohjalla kyyhöttäen järjestimme heittovälineemme siihen kuntoon, että ei penkalle hypättyä tarvinnut muuta kuin iskeä sytytin kiveen, jonka toinen suoritti, toisen lennättäessä parin pyörähdyksen jälkeen kranaatin menemään naapurin puolelle. Räjähdyksen tapahduttua luuli "naapuri" todennäköisesti jonkun meikäläisen hiipineen ratapenkan toiselle puolelle ja sieltä käsin heittäneen kranaatin, sillä samassa alkoi radan yli lentää venäläisiä varsikäsikranaatteja aivan satamalla. Niistä ei ollut meille mitään vaaraa, sillä heitot jäivät lyhkäisiksi.

Päivät kuluivat jännityksen ja odotuksen merkeissä. Vihollinen toi jatkuvasti lisäjoukkoja asemiinsa, ja kaikki näytti siltä, että pian saamme nähdä ja kokea sen, mihin joka hetki olimme varautuneet. Ja niin se sitten alkoi.

4.7.44 kello 3.50 alkoi raivokas tykistökeskitys asemiamme vastaan. Se oli niin ankaraa, että vain ne, jotka olivat mukana ja tuon keskityksen alla, muistavat, mitä se oli. Samalla alkoi rautatien luiskasta nousta "vihreää massaa". Paljon niitä oli, mutta tarkkaa oli myös meidän tulemme, sillä olihan välimatka juuri sopiva konetuliaseillemme. Konekivääremme ampuivat jatkuvasti ja ne tekivät tietysti selvää jälkeä. Juoksin pesäkkeeltä pesäkkeelle antaen pojille ohjeita ja samalla rohkaisten heitä kaikessa, mihinkä vain pystyin.

Taistelun ollessa kiihkeimmillään unohdimme pelon ja vaarat, kaikki meni niin kuin pitikin. Lähemmäksi rautatien meidän puoleista aitaa ei päässyt yksikään yrittäjä, vaan viimeistään aitaa ylittäessään suistui turpeeseen. Myrsky oli kovaa, oli kuin Äyräpään sodissamme sankarimaineen saaneet harjanteet olisivat revenneet tuhansiksi kappaleiksi.

Kurkkua kuivasi, hiekkaa, savua ja vertakin näkyi kaikkialla, mutta nyt oli taisteltava elämästä ja kuolemasta. Pojat tekivät työnsä nurkumatta ja valittamatta. Oli onni, että tukikohtamme oli melkein puuton, sillä nyt jäi sirpalevaara suhteellisen pieneksi. Taistelu jatkui, ja nyt tulivat mukaan vihollisen panssarit ja maataistelukoneet pommittaen sekä tykeillään ampuen. Panssarivaunuja tuli useampia yli rautatien, pitkät tykinputket vaappuen, mutta eivät ajaneet meidän päällemme, vaan työntyivät tulta syösten naapuritukikohtaan vetäen jalkaväen mukaansa. Toinen konekivääreistämme sai osuman ja lakkasi ampumasta. Tilanteesta sivuillamme ja takanamme emme tienneet mitään. Lähettipoikiani en halunnut lähettää ottamaan tilanteesta selvää, sillä katsoin parhaaksi, että olemme kaikki mahdollisimman monilukuisasti yhdessä. Rengas kiristyi ympärillämme. Otimme oman pst-tykin asemaan ja aloimme tulittaa naapuritukikohtaan ryntääviä vihollisia, joita oli harjanteen rinne kirjavanaan. Sirpalekranaatit loppuivat, jäljellä oli vain panssarikranaatteja, joilla oli enää turha ampua jalkaväkeä. Panssarivaunuja emme edes yrittäneetkään ampua tykin pienuuden takia, olisimme vain paljastaneet asemamme ja siten joutuneet vielä entistäänkin tukalampaan asemaan panssarivaunujen taholta. Viimeisiä sirpalekranaatteja ampuessamme tuli vihollisen kranaatti johonkin aivan lähellemme. Molemmat pst-miehet, jotka olivat kanssani tykillä haavoittuivat vaikeasti, itse sain sirpaleen reiteeni, mutta se ei ollut onneksi mikään vaikea haavoittuminen. Nyt tein päätöksen, että motista lähdemme pois, vaikka en tiennytkään yhtään, mihin joutuisimme.

Hyvin pääsimme irti ja niin olimme matkalla kohti leveätä Vuoksen virtaa. Harjanteelle noustessamme huomasimme suureksi iloksemme, että siellähän olikin meikäläisiä vaaleista puseroista päätellen. Koetimme huutaen ilmoittaa tulostamme, jottemme joutuisi omien tulen kohteeksi. Harjanteella otti meidät vastaan minulle tuntematon nuori vänrikki, joka pistooliaan uhkaavasti heiluttaen tiedusteli liikkeittemme tarkoitusta.

Selitin hänelle tilanteen ja korostin samalla sitä, että tämän näköiset miehet eivät missään tapauksessa ole "käpykaartiin" matkalla, ja niinhän tämä vänrikkimme sitten rauhoittuikin. Etsimme siinä sitten kivien ja kantojen takaa suojaa vihollisen kranaattitulelta, joka tuntui olevan ehtymätöntä.

Emme tosiaankaan tunteneet oloamme kovinkaan miellyttäväksi, mutta olla täytyi. Lähettipojat vierellä seurasin tilanteen kehitystä sekä niitä, jotka olivat uskaltaneet lähteä uimaan yli Vuoksen, vaikka joki oli tältä kohdalta aika leveä. Samassa joku huomasi Vuoksen yläjuoksun suunnasta tulevan meitä kohti miehiä konekivääreitä olkapäillään kantaen. Otin kiikarikiväärini ja heti huomasin, että tulijoilla oli vihreät puserot ja suikat päässään. Hihkaisin vihollisen tulosta samassa lähetilleni. Silloin siinä kyyhöttävä alikersantti painoi kiväärinsä liipasinta. Ensimmäinen tulija tapasi kohtalonsa. Toiset vanjat heittäytyivät maahan ja kk:t lensivät asemiin. Ja niin alkoi tulitus Vuoksessa uivien meikäläisten niskaan ja tietysti Vuoksen yli Vuosalmen puolelle. Otin yhden ampujan kiikarikiväärini jyvälle, ja ampuminen lakkasi hänen kohdaltaan, mutta toinen nykäisi toverinsa ruumiin syrjään ja jatkoi tulitusta, niin kuin ei mitään olisi tapahtunutkaan. Kolme, neljä vihollista sai leikistä pian tarpeekseen, ja he lähtivät juosten loivaa rinnettä pyrkimään omille linjoille päin jättäen toverinsa.

Hyvää tuuria noilla veikoilla olikin, sillä kovasta tulituksestamme huolimatta kaikki pääsivät harjanteen taakse suojaan. Jotain oli silloin tehtävä tilanteen selvittämiseksi, ja niinpä sanoin läheteilleni, että hypätään pystyyn ja lähdetään kovasti tulittaen sekä huutaen kohti noita kk-ampujia. Hyppäsimme pystyyn ja kaikki, jotka siinä lähellä olivat, tekivät samoin. Liike oli samanlainen kuin rauhanajan taisteluharjoituksissa, mutta tulos suuremmoinen. Neljästä, viidestä vihollisesta tehtiin selvää — ja niin oli Vuoksi yhä vapaana, ainakin tois-

Tienoon yli kulkeneen taistelun jälkiä

taiseksi, sama Vuoksi, jonka niskalta tämän hyökkäyssodan aloitin, mielessäni halu nähdä oma kotiseutuni ja koko Karjalan kannas. Halu oli saada Karjala myös vapaaksi vihollisesta, ja siinähän onnistuimmekin.

Tilanteen selviytyessä ja jännityksen lauettua alkoi tuntua kipua jalassani, joten katsoin parhaakseni lähteä hakemaan joukkosidontapaikkaa. Ennen lähtöäni pyysin eräältä tuntemattomalta luutnantilta, että hän pitäisi kahdesta reippaasta lähetistäni huolta, ja niin pojat jäivät hänen seuraansa. Niin pian kuin olin lähtenyt, olivat kumpainenkin pojista kohta haavoittuneet samasta kranaatista. Tapasin heidät myöhemmin sotasairaalamatkallani.

Laskeutuessani nyt rinnettä alas kohti Jsp:tä, joka oli myös sillanpään puolella, oli tilanne sikäli rauhoittunut, että sain kulkea rauhassa ja suojautumatta. Kranaatteja tuli kyllä jatkuvasti, mutta olivathan nuo pahimmat vihollisen tekijät, nimittäin panssarit ja jalkaväki poissa näköpiiristäni. Meikäläisiä kranaattien silpomia kaatuneita oli siellä täällä harjanteen rinteellä. Kuljin sen paikan ohitse, missä nuo vihollisen rohkeat kk-miehet hetkistä aikaisemmin olivat tavanneet kohtalonsa.

Kaatuneitten evakuoiminen ei ollut mielessäni, mutta huomasin yhdellä puseron rintataskun olevan kohollaan. Avasin napin auki ja otin esineen käteeni. En ollut varma siitä, mitä kädessäni oli, sillä hyvin ommeltu kangas peitti sen. Ratkoin puukon kärjellä ompeleet auki ja kankaan sisältä paljastui puinen ikoni, joka esitti Neitsyt Mariaa Jeesus-lapsi sylissään. Tällaista en kuvitellut löytäväni puna-armeijan sotilaan taskusta, mutta tämä oli suureksi ihmeekseni totta. Jonkin aikaa ikonia katseltuani laitoin sen takaisin taskuun ja suljin hiljaa napin. Kuka oli hänelle tuon ikonin sotaan lähtiessään antanut, ehkä oma äiti, vaimo, sisko tai joku muu? Joka tapauksessa hän kantoi sitä sydämellään kuolemaansa saakka.

Pääsin lopulta Jsp:lle, joka oli tupaten täynnä haavoittuneita. Täällä kuulin pataljoonamme komentajan, majuri E. Kuvajan haavoittuneen vaikeasti ja päässeen yli Vuoksen, turvallisemmille maisemille. Haavoittuneitten kuljetus tapahtui parilla rikkiammutulla ja vuotavalla soutuveneellä, joten se oli luonnollisesti hyvin hidasta. Syöksyveneitä ei näkynyt missään, ne oli varmaankin ammuttu ja pommitettu käyttökelvottomiksi. Saatuani siteen jalkaani ja aikani odoteltuani hyppäsin hataraan veneeseen, ja niin jäi tuo komentajamme nimittämä "hiidenkirnu" taakseni.

Nyt jatkui matka kahden kenttäsairaalan kautta Vilppulan sotasairaalaan. Täällä tuli osakseni viikon mukava lepo ja hyvä hoito, sekä sitten 10 vrk. viehättävä loma, josta kaikesta kiitos ja kunnia sairaalan naislääkärille!

Loma loppui ja palasin takaisin omaan yksikköön, joka oli entisestäänkin pienentynyt Vuosalmen sillanpään taisteluissa. Sotakin vihdoin loppui, mutta muistot rehdeistä esimiehistäni isommasta pienimpään sekä useista luotettavista aseveljistä koko sodan ajalta eivät unohdu koskaan.

EERO KUUSSAARI

SOTIEMME KUVAKIRJAT

SODAT ovat aina kiinnostaneet kaikkia ihmisiä yhteiskuntaa syvästi koskettavina ja myös yksilöiden elämää kolhivina ilmiöinä sekä monasti käänteentekeviin valtiollisiin ratkaisuihin vaikuttavina tapahtumina. Siksipä yleisten historiain kuvaaman kehityksen punaisen langan eräänä huomattavimpana runkoaineksena ovatkin usein sotien vaiheet. Varsinkin sotien syntyjen syihin, niiden draamallisiin tapahtumiin ja kuvauksiin sekä sotien seurauksiin on haluttu yleensä tutustua. Mutta sodankäynnin kuivan asiallinen sotilaallisen johtamisen sekä sen taktiikan ja tekniikan selvittely ovat sen sijaan luonnollisesti kiinnostaneet vain sotilasopetuksen ja -opin harrastajia sekä sotatieteellisiä tutkijoita. Tämän vuoksi on käydyistä sodista aina luotu suppealla tekstillä varustettuja kuvakirjoja, joissa pääasiassa runsaan kuvituksen ja karttapiirrosten avulla on yritetty suurelle yleisölle ja siviilimaailmalle valaista käydyn sodan koko olemusta eri toimintapuolineen ja tapahtumasarjoineen, kuvia sodan johtajista ja esikunnista, eri aselajien joukoista ja jokapäiväisistä oloista, taistelukentistä, taisteluista järkyttävine yksityiskohtineen jne.

Sotien kuvittaminen oli ennen yksistään sotakirjeenvaihtajien, sotapiirtäjien ja taidemaalarien varassa. Nämä esittivät lähes valokuvien tarkkuudella kaikkia edellä mainittuja sodankäynnin toimintamuotoja ja sotanäyttämön piirteitä. Tällä tavoin kuvattiin vielä vuosisatamme vaihteen aikoina sodat lähes kokonaan, ja mainittakoon, että suljetun taistelujärjestyksen ollessa silloin yhä vallalla sodista luotiin erilaisten, historiatodisteina arvokkaiden kuvien ohella mitä värikkäimpiä tuokiokuvia verisine käsikähmäotteluineen tai rajuine ratsuväkiatakkeineen. Tällaisia olivat kuvakirjat vielä Venäläis-japanilaisesta sodastakin.

Viimeksi mainittuna aikana alkoi vihdoin valokuvauskin tulla vähäisessä määrässä sotakuvauksen käyt-

Tilanne tuskin valokuvattavissa

Sotapiirtäjän kuvaama estelinjan läpimurto

töön, ja se oli sitten I maailmansodassa jo aivan yleistä. Täten ilmestyivät mm. 2-osainen teos *"Suomen Vapaussota kuvissa"* (Otava, 1934) ja Talvisotaamme kuvaava teos *"Kunniamme päivät"* (WSOY, 1940) kokonaan valokuvaukseen perustuvina. Mainittakoon, että Sotahistorialliseen laitoksen kokoomateoksena toimittaman virallisen sotahistorian *"Suomen Sota 1941—45"* (Kivi, 1951—) sisältöä on valaisemassa ja piristämässä myös tuhatmäärin valokuvia.

Mutta valokuvat eivät ole korvanneet ainakaan taiteilijain entisiä taistelukuvia, sillä valokuvauskoneet eivät ole ehtineet ulottamaan kuvien sieppausta taistelujen polttopisteisiin. Kun sodankäynnin taktiikkakin kokonaan muuttui ja hajoitti joukot maastoon, tavallisesti melkein näkymättömiin, ja jos edelleenkin haluttiin saada kuvissa näkyviin myös lähitaistelullisia piirteitä, oli turvauduttava sotamaalareihin. Tällä tavoin osin kuvitettuna onkin ilmestynyt sodistamme huomattavan kuvateoksen *"Suomi tahtoi elää"* (Sanoma Oy, 1955) I osa, jonka sivuja elävöittävät valokuvien ohella lukuisat TK-piirtäjien sodan aikana luomat tuotteet. Teoksen II osan, joka on ilmestynyt tänä syksynä, sen sijaan täyttävät vain valokuvista saadut kuvat. Tämä kaksiosainen, kauniisti sommiteltu teos kuvaa sota-aikamme kaikkia olosuhteita. Sen huomattavasta laajuudesta on mainittava, että teos sisältää yhteensä yli 800 sivulla noin 2100 kuvaa. Rikkaan ja monipuolisen kuvituksen avulla luodaan teoksessa vakuuttava todistus kansamme elämisen tahdosta. Suurteoksen kustantaja, ministeri Eljas Erkko on tämän sotainvalidien huollon tukemiseksi myytävän teoksen hyväksi tehnyt arvokkaita uhrauksia. Teoksen luomiseksi on sen toimittaja, everstiluutnantti Taavi Patoharju suorittanut erittäin laajoja arkistotutkimuksia ja onnistunut kuvien perinpohjaisen valinnan ja järjestelyn avulla luomaan sota-ajan vaiheista ja tapahtumista lukuisia mitä kiinnostavimpia kuvasarjoja. Kymmenkunta monivärikuvaa lisää kuvituksen arvokkuutta.

Tutustuttaessa Talvisodan ja Jatkosodan satojatuhansia valokuvia käsittäviin, pääasiassa TK-miesten aikaansaamiin Kuva-arkiston kokoelmiin huomataan, että niistä puuttuvat lähes kokonaan varsinaisia taistelutoimia esittävät kuvat. On pääasiassa vain yksityisiä miehiä ja aseita ampuma-asemissaan sekä nähtävästi taisteluharjoituksista ja mahdollisimman todenmukaisista näytösasetelmista otettuja kuvasarjoja. Jos siis sodan kuvittamiseen haluaa valokuvattua dokumenttiaineistoa, jää taistelurintamien olosuhteiden kuvasta puuttumaan sen oleellisimpia puolia. Kotirintamalta, missä koko "kansa taisteli" usein mitä kovimpien kohtaloiden kynsissä mm. vihollisen pommitustuhoja vastaan, näyttää sen sijaan saadun kuvia, joissa on enemmän sodan tuntua ja taistelun tunnelmaa kuin itse sotanäyttämöillä.

Tässä haluamme lähemmin esitellä tänä vuonna ilmestyneen Talvi- ja Jatkosotaa käsittelevän erittäin arvokkaanasuisen, professori Arvi Korhosen kirjoittaman ja toimittaman kuvateoksen *"Viisi sodan vuotta,* Suomi maailman myrskyissä" (WSOY, 1958), jonka kuvitus perustuu yksinomaan valokuva-aineistoon.

Prof. Korhosen suurteos on alkulauseensa mukaan tarkoitettu antamaan objektiivisen yleiskatsauksen sotavuosiemme poliittiseen historiaan ja sotatapahtumien kulkuun. Tämä yhtenä sidoksena julkaistu teos jakautuu lyhyeen sanalliseen alkutekstiin ja laajaan kuvaosaan täyttääkseen siten tarkoituksensa kuvateoksena varsinkin siviilimaailman taholla.

Teoksen tekstiosasta yli puolet käsittelee yleisen sotilaspoliittisen tilanteen kehitystä I maailmansodan jälkeisenä aikana, Venäjän reunavaltioiden mm. Suomen joutumista suurpolitiikan pyörteisiin ja kiista-alueiksi sekä vihdoin Suomen ja Neuvosto-Venäjän suhteita sekä tuloksettomia neuvotteluja. Sotatoimien selvittelyyn on varattu Talvisodalle noin 9, Jatkosodalle 23 ja Lapin sodalle 3 sivua eli yhteensä noin 35 sivua. Vaikka näiden sotien käsittely on suoritettu täten varsin suurissa puitteissa, on se keskitetyn asiallista. Esitystä täydentävät monet hyvät karttapiirrokset.

Kuvaosan alussa esitetään kuvia Talvisotaa edeltäneeltä, uhkaavien poliittisten tapahtumien ajalta, vapaaehtoisista linnoitustöistä rajoilla, sotaharjoituksista ja väestönsuojelun valmisteluista (yht. 15 sivua). Talvisodan sotanäyttämöiltä on kuvia Karjalan kannakselta 38 siv. ja Laatokan—Jäämeren välisiltä rintamilta 39 siv. Lisäksi on kuvia ilmapommituksista, ilmasodasta, merisodasta, väestön evakuoinnista, huollosta, ulkolaisten avusta ja sotateollisuudesta 43 siv. Koko Talvisodan kuva-aineistoa on noin 130 sivua.

Yli kolmivuotisen Jatkosodan monivaiheiset tapahtumat ovat saaneet kolme kertaa laajemman kuvituksen. Sen alkuajalta ja hyökkäysvaiheesta vuonna 1941 on kuvia lähes 200 sivua, asemasodasta ja siihen liittyvistä meri- ja ilmatoiminnasta, sotateollisuudesta, uudisrakennuspuuhista, puhdetöistä ym. on noin 120 sivua sekä vetäytymisvaiheen ja ratkaisutaistelujen ajalta vuonna 1944 noin 80 sivua eli koko Jatkosodasta kuvia noin 400 sivua.

Lapin sotaa on kuvattu 18 sivulla.

Teoksen koko kuva-aineisto on huolella valittua ja teknillisesti selväpiirteistä, mutta aiheeltaan on tässä valokuva-aineistossa edellä mainitsemaamme vajavuutta. Jos kotialueen ja rintamien selustan järkyttävistä pommitusvaurioista ja väestön onnettomasta pakolaisuudesta sekä evakuoinnin säälittävistä ja mieltä masentavista oloista kertovat kuvat jäisivät pois, niin sodasta saisi aika rauhantuntuisen, arkisen kuvan.

Oy Strömberg Ab

JÄÄNMURTAJA

KARHU

on jo kahdeksas jäänmurtaja, johon olemme toimittaneet sähkökoneiston ja varusteiden pääosan ja suorittaneet vaativat sähköasennustyöt.

Karhuun olemme valmistaneet mm.

● Dieselsähköisen potkurikoneiston päägeneraattorit ja potkurimoottorit kojeistoineen ● Apukäyttögeneraattorit ja lähes 70 3-vaihemoottoria, pumppuja, tuulettimia ym. apukäyttölaitteita varten ● Sähköistetyn keittiön lieden ja paistinuuniryhmän ● Valonheittimet

Karhu on ensimmäinen Suomessa rakennetuista jäänmurtajista, jossa 3-vaihejärjestelmää on sovellettu apukäytössä.

Kokemuksemme takaa laadun jäänmurtajien sähkökoneistojen ollessa kysymyksessä.

Kaikin puolin on kuvien valinnassa noudatettu harkintaa teoksen arvokkuuden kohottamiseksi. Järkyttäviä yksityiskohtaisia kuvia on osittain vältetty. Myöskin on jätetty pois sellaista aineistoa, joka vastapuolella herättäisi nurjaa mieltä ja syyttelyä.

Historian tavanmukaista kuivasanallista selvittelyä on teoksessa runsaalla kuvituksella tehokkaasti rikastettu ja sen lukuisia yksityiskohtaisia puolia juuri kuvituksen avulla valaistu. Huomataan, että kun teoksessa kuvitus on saatu muovatuksi asianmukaisia kokonaisuuksia sisältävään järjestykseen, se puhuu vaikuttavampaa kieltä kuin asian kuivat pohtimiset. Ennen kaikkea kuvat ovat tuoneet esille yksityisseikoista näkyjä, joita sanalliset kertomukset osaisivat vain vaivoin kuvailla. On saatu näkyviin myös läheiset henkilölliset hahmot taisteluhautojen "jermuja" myöten niistä paljon uhranneista miehistä, joiden vakaille harteille nojautui vastarinta-asemien voima ja ratkaisevien puolustuslinjojen kestävyys.

Professori Korhosen teos on täten kokonaisuudessaan asiallisesti ja monipuolisesti, myös viimeisimpien alkulähteiden perusteella, selventänyt viime sotiemme vaiheita, niiden syntyjen syitä, kehitystä ja seurauksia. Valaisevasta esityksestä saamme selkeän kuvan siitä, miten maamme joutui kohtalokkaasti maailman poliittisten myrskyjen heiteltäväksi ja miten rauhaa rakastava kansamme vastoin tahtoaan suistui sodan pyörteeseen, miten sitten sotia kävimme vapautemme ja oikeuksiemme puolesta sekä miten me kaiken lisäksi jouduimme sodan seurauksien kolhimaksi ja taisteluun kauan tuntuvien, aineellistenkin vaikeuksien voittamiseksi.

Teoksessa on luotu vakuuttava kuvaus siitä, miten pienikin kansa saattoi tietoisena puolustustehtävästään, entisistä raskaista laiminlyönneistä huolimatta, tarmokkaasti valmistautua kaikin tavoin vaaran torjumiseen sekä miten se ollessaan selvillä vapauskysymyksestään oli horjumatta valmis sisukkaaseen ja uhrautuvaan taisteluun olemassaolonsa puolesta. Professori Korhosen teos on täten upea kunnianosoitus puolustustaisteluissaan voitollisen ratkaisun saavuttaneelle kansallemme.

5152

OULU

JALANDERCO

Suomen laivanselvittäjä- ja laivameklariliiton jäsen

Antrasiittia — koksia — kivihiiltä

Suomen hiilikauppiaitten yhdistyksen jäsen

A. JALANDER & Co OY

LAIVANSELVITYS-, HUOLINTA- JA AHTAUSLIIKE

Maa- ja vesirakennus

Vesijohto- ja viemäröinti

Louhintatyöt

Ruoppaukset

Insinööritoimisto OY VESI-PEKKA

HELSINKI, Et. Esplanaadik. 22.B. P, 13733

NAVARA

Keskuskatu 3
puh. 31330
Mannerheimint. 20
puh. 31300
FORUM

Uutta tehoa raivaustöihin!

Johtavien suomalaisten räjähdysainetehtaiden "yhteispanos" — RAIVAUSPANOS

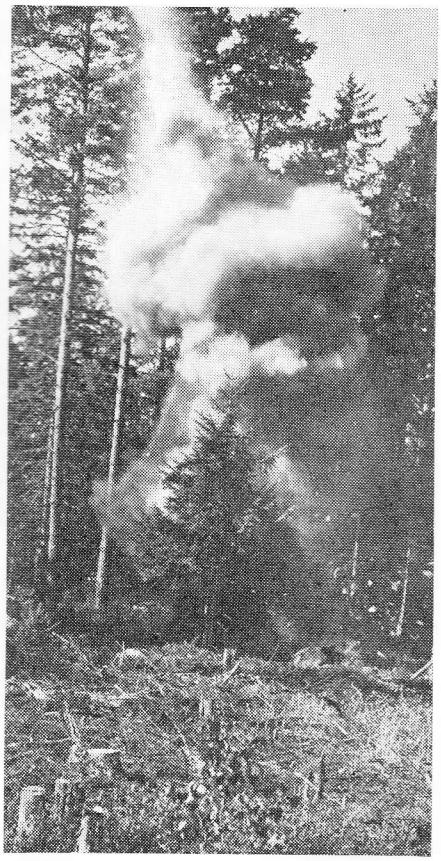
Käytännöllinen — kestävä. Kuumasaumattu muovipussi suojaa räjähdysainetta kosteudelta: mahdollisuus pitkäaikaiseen varastointiin. Panos voidaan muotoilla kohteen mukaan. Toimivat vedessäkin. Räjähtävät ainoastaan nallilla.

Taloudellinen, tehokas ja monikäyttöinen raivauspanos on erinomainen ja kustannuksia säästävä työväline pelloilla, metsässä, puutarhassa, työmailla, tienteossa, ojissa, koskissa, sorakuopissa ym.

Raivauspanoksia valmistetaan seuraavia kokoja:
100 g — Ø 25 mm, 200 g — Ø 25 mm, 200 g — Ø 32 mm, 300 g — Ø 32 mm, 500 g — Ø 64 mm, 1000 g — Ø 82 mm

Uusi vihreä raivausdynamiitti erikoiskovien, jäätyneiden ja vetisten maakerroksien raivausaineeksi. Käyttäkää Raikka Oy:n lyhythidaste- ja hidastenalleja — ne ovat varmoja!

Yhteinen myyntikonttori ja alan neuvontakeskus:

Räjähdysaine KONTTORI

Runeberginkatu 8, Helsinki
Puh. 441602

Tukkuliike Yrjö Setälä

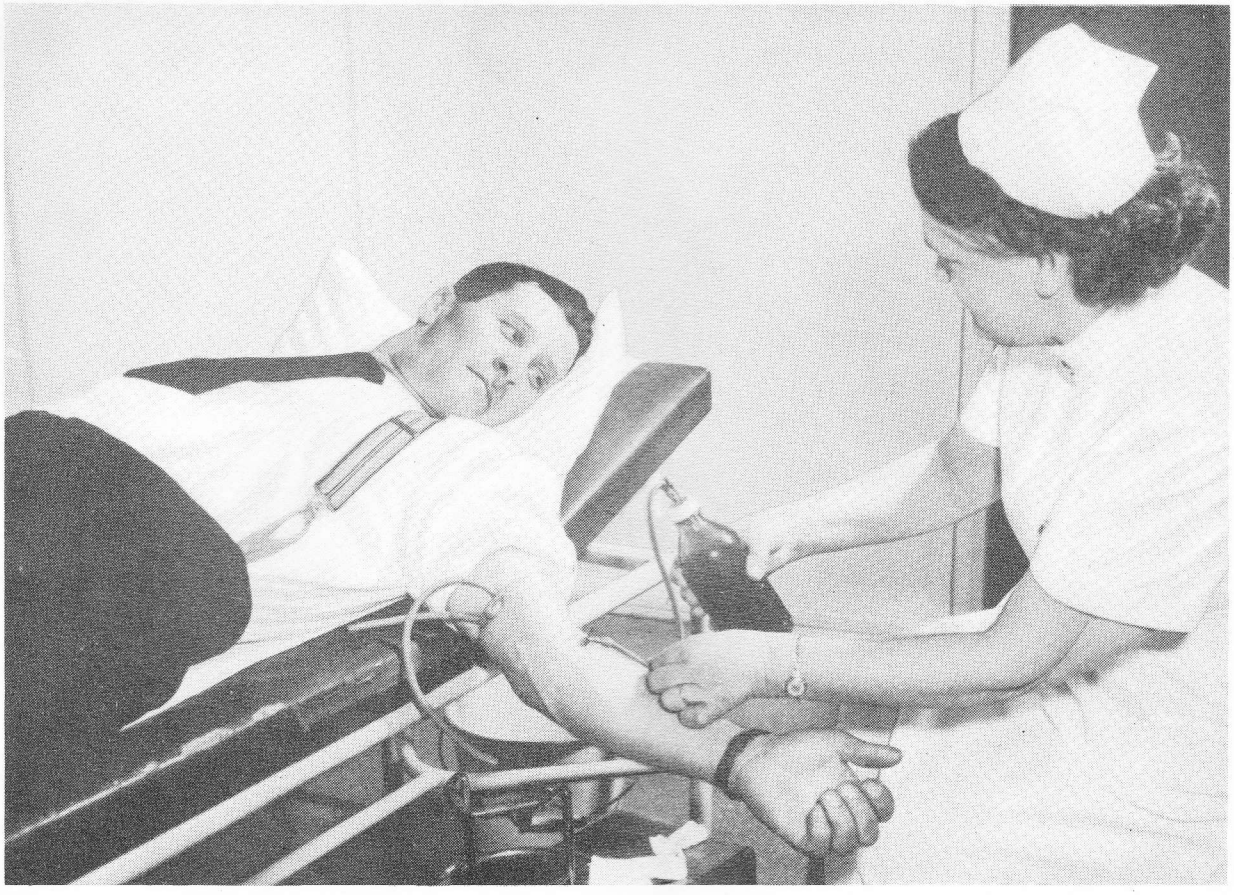
HELSINKI

Puhelin 66 40 50

Aarva Oy

PITÄJÄNMÄKI

Höyläämöntie 7 Puhelin 45 04 95

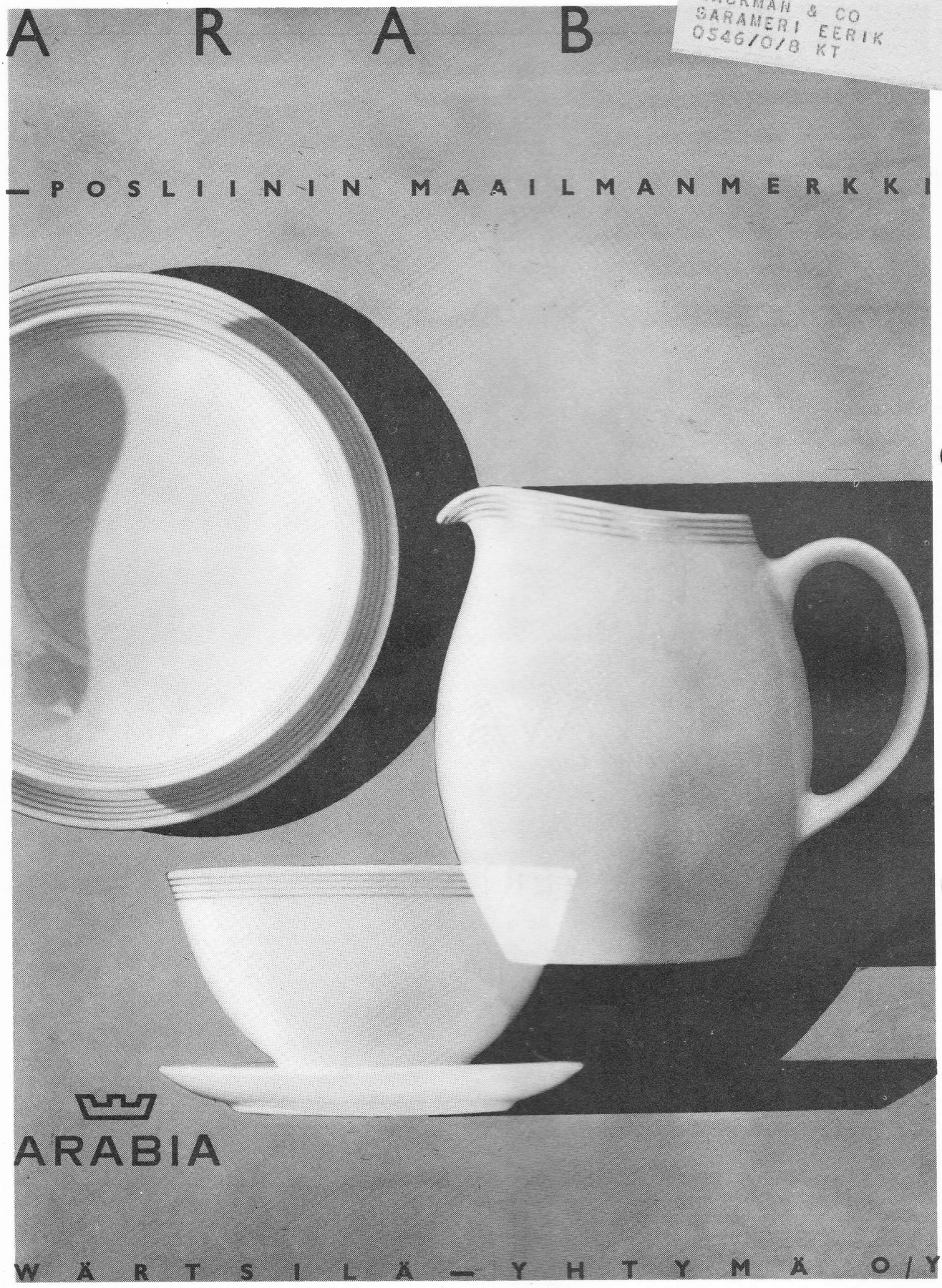
VERI – ELÄVÄ LÄÄKEAINE

LUOVUTA VERTA

– PELASTA IHMISHENKI

SUOMEN PUNAISEN RISTIN VERIPALVELU

JOUTSENO
HACKMAN & CO
SARAMERI EERIK
0546/0/8 KT

Irtonumero 70 mk

Sanoma Osakeyhtiö. Helsinki 1958